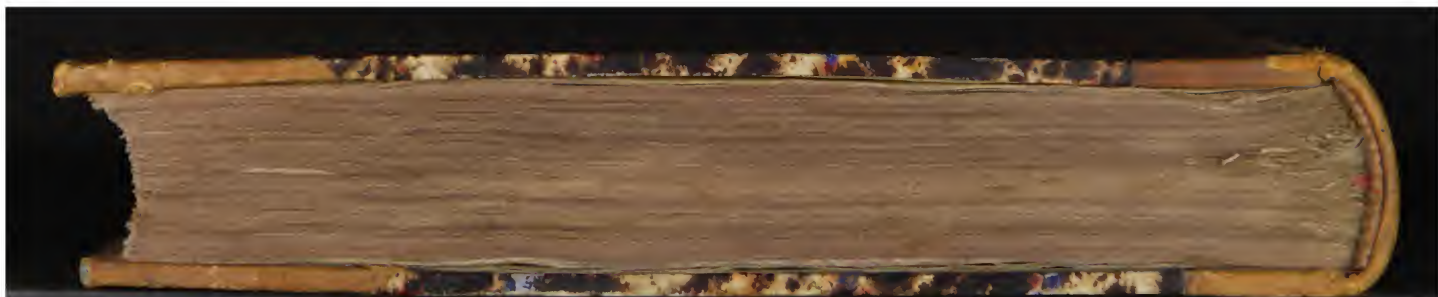

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.1.6.23.b

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.1.6.23.b

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.1.6.23.b

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.1.6.23.b

b

SANCTI IOANNIS
CHRYSOStOMI
DE VIRGINITATE
LIBER,

A IVLIO POGIANO CONVERSVS.

ROMAE, M. D. LXII.
Apud Paulum Manutium, Aldi F.

SANCTI IOHANNIS
CHRYSOSTOMI
DE VIRGINITATE
LIBER
MUSEO VATICANO

ROMAE, M. D. LXII.
Apud Paulum Manuum, Aldi F.

AD CLARISSIMUM PRINCIPEM
OTHONEM TRUCHSES, DE

VValdburg, Augustanorum Vindelicorum

Episcopum, S. R. E. Presbyterum

Cardinalem amplissimum,

IULIVS POGIANVS.

VIRGINITATEM, OTHO amplissime, si
christiana fide, & caritate fulta sit, tan-
to rebus humanis anteire existimo, quan-
to generi hominum antecedunt beatæ men-
tes: quarum præstantiam illi consecuti esse mihi uideri
solent, qui restincto naturalis ardore uoluptatis, eam
castitatis laudem pie, sancteque coluerunt. Quanquam
haud scio an sit hominibus ad dignitatem gloriosius re-
pugnante natura innatam immortalium uim assequi po-
tuisse. Magnus locus, & christiani hominis proprius,
nobilitatus ex illo fonte, & capite Christo; unde hæc
in summum honorē adducta uirtus ad hominum imita-
tionem latissime dimanauit. Is enim præter ortus, &
uitæ suæ gloriam uirginitatis singularem, tantum præ-
terea tribuit iis, qui castimonia floruerunt, ut, ad ima-
ginem cælestium ministrorum, lectissimum ex uirgini-
bus comitatum sibi deligeret: in quibus Ioannem Zebe-
dei filium unice dilexit. Etenim illi præstans diuinæ uir-
tutis habitus eam peperit & Iesu Christi gratiam, & cæ-
lestis uim sapiētiae, quam deinceps admirata est omniū
memoria sæculorum. Quæ cum diuinis litteris configura-
ta sint, cum sanctissimorū uirorū & illorum tēporum par-
tim æqualium, partim ab ea ætate recentium auctoritate
a ii comprobata;

comprobata : quid est , quòd tantis propositis & præ-
miis, & adiumentis non conantur homines naturæ in-
cōmodum animi contentione superare? Quod si usque
eò tardi atque hebetes sumus , ut ne explorata quidem
spe amplissimæ mercedis incitemur , quæ uirginali pie-
tati reseruatur in cælum ; at excitemur præsentī theolo-
giæ fructu , quem illi inde capiunt uberrimum , qui se
puros integrosque ad id ueritatis studium contulerunt.
nam datur ipsis tanquam in manus pretium gloriosi la-
boris , quod indicium ac specimen quoddam sit reli-
quæ, ac speratæ beatitudinis . uiui, enim & præsentis
Deo fruuntur , quem quasi per transfennam aspiciunt
assidue , dum tota mente omniq; animo contueri li-
ceat . Est ergo ulla species delectationis tanti , falsa præ-
fertim , ut & huius exiguæ , & illius perpetuæ uitæ solidā
expressamq; uoluptatem amittamus ? Sed fit nescio
quo modo , ut maximam partem in uitiorum luto de-
mersi defixiq; simus sic , ut nihil altum , nihil magnifi-
cum neque mente suspicere , neque actione suscipere
possimus . Vt enim nocturnæ aues , si in solem incide-
rint , insolentia diurni luminis obcæcantur : sic nos fla-
gitiorum quibusdam assueti tenebris, in rebus illustri-
bus nihil uidemus . quin etiam , si cælestis dexteræ be-
neficio nōnunquā excitati subleuemur, tamen mala cō-
suetudine deprauati & oculos, & mentem idemtidem
reuocamus ad turpitudinem, ut, quæ nobis diuino mu-
nere lux ueritatis oblata fuerat , ea rursus uitæ sordi-
bus obruatur . Perdita nequitia multorum , sed intole-
rabilis arrogantia , qui se in officina obscœnitatis diui-
næ sapientiæ magistros profiteri audeant . Hinc falsi
theologi , hinc pestiferi salutarium rerum interpretes ,
qui

qui in illa cæcitate libidinis, litteris lucem, auditori-
bus animi, atque ingenii lumen eripiunt. nam purissi-
mos fontes sic incesto ore corrumpunt, ut, quidquid
per eos hauseris, totū id turbidum inquinatumque sit.
Pium, humilem, innocentem hominem, in primisq;
purum & castum quærunť diuinæ litteræ; impium, su-
perbum, facinorosum, maxime uero impurum, & im-
pudicum a sua cognitione, ac scientia repellunt. Non
longe abieris. Ioannes ille Christi discipulus, idem
euangelii scriptor, idem uates, non ne harum uirtutum,
atque adeo huius excellentissimæ uirtutis, uirginitatis
gradibus ascendens in altissimum cæli locum incom-
prehensam, & inexplicabilem Dei naturam & animo
comprehendit, & oratione explicauit? Quid? Paulus
alter plane Ioānes: (ut hoc oratio mea definiatur exem-
plo, quod propositam rationem attingit) is igitur,
cum se totum ad eam conuertisset curam, ut Christi
mores exprimeret imitando, non ne tantum illa tum
uoluntate, tum imitatione est consecutus, ut, cuius uitā
studeret effingere, eius mentē assequeretur non modo
cogitatione, sed etiam facultate? Quod cum ipsius om-
nes declarant epistolæ, tū sapientissima fidelissimi con-
sili de uirginitate exposita ratio maxime testatur. Tāta
est enim huic cōsilio similitudo cum iis, quæ apud Mat-
thæum de uirginali uirtute disputantur, tanta uerborū,
sententiarum, ordinis conuenientia, ut ea Christum
Pauli ore disseruisse, nemo nisi turpiter ignorare, aut
impie negare posse uideatur. Eadem est utrobiq; diui-
næ rationis index indulgentia, & eam habet uim utrius-
que oratio, ut in summa rei difficultate propter infixū
naturæ coniunctionis appetitum nullam iam homi-
nibus

nibus necessitatem uirginitatis imponat; ueruntamen uirginū officio celebrādo & illustrando, quibus tanquā iure hōspitii deprecantibus sæpe Deus non singulorum modo hominum, sed ciuitatum, ac prouinciarū scelera, suppliciaq; condonet, omnes ad huius amorem studiūq; uirtutis adhortetur. Sed profecto se, altus animus Dei spe fiduciaq; munitus a cupiditatū illecebris inuictū facile præstat. Quare ad eam laudē omnis generis erecti multi mortales, & naturalem domuerunt libidinem, & cælestium uitæ simillimam in terris uitam egerunt. Plenum est cælum nostrorum hominum, quorum propter eximia ueræ castitatis ornamenta & consecratas ueneramus imagines, & amplissimis honoribus anniuersaria sacra conficimus. Sapientes uero, & beatos illos, qui humana specie & figura diuinam, & plane cælestem uim consecuti sunt. insanos & miseros reliquos, qui cum dignitate ad beatas mentes proxime accederent, se in impuram belluarum intemperantiam abiecerunt. Quorum alii palam uirginitate simulanda, coniugio acerrime uituperando, clam, ut moribus etiam oratio refellatur, in omni flagitiorum genere uolutati sunt. alii corporis uoluptatibus dediti, præceptoresq; libidinum, foedissimam uitæ turpitudinem cumlauerunt scelere orationis. Ex quibus partim castitatem ab hominum arbitrio, & libera uoluntate remouentes, præcipuo quodam Dei munere nonnullis insitam & ingenitam uolunt. partim quasi naturæ necessitatem usum amplexantes ac tuentes libidinis, uirginitatem reiiciunt; & tanquam tristitiam ac uitæ pestem detestantur. Contra quos omnes patrociniū cælestis causæ diuinitus a plurimis susceptum est. Extiterunt enim & illis

illis ipsis temporibus, quibus hæc oppugnari capta
sunt, neque postea defuerunt, qui cum debitum nu-
ptiis legitimis gradum honoremque tuerentur, tum
admirabili uitæ integritate, scientiâq; diuinarum litte-
rarum uirginitatis & maximam, iuuante Deo, faculta-
tem probarent, & amplitudinem præstantiamq; defen-
derent. quare monumentis compluribus & Græcis &
Latinis celebrata res est, quibus summi homines Iesu
Christi mentem, Pauliq; cum illo cōiunctam sententiâ
explicauerunt uberius, & ad uirginalem palmam ue-
hementius sunt cohortati. Atque ut omittam de aliis;
ea de re ad intelligentium prudens subtileque iudicium
elegantè, ne dum abundanter, & ad popularem sen-
sum accommodate differuit hoc libro sui simillimus
Ioannes Chrysostomus, de quo minus mihi multa di-
cenda duxi, quòd is bene de Ecclesiæ Dei nomine ac
dignitate meritis, & christianam disciplinam in primis
illustrauit, & ex aureo quodam eloquentiæ flumine no-
men inuenit, &, quod caput est, eam uitam uixit, ut
in sanctorum numerum sit relatus, Deo hominibusq;
approbantibus. Vtinam modo liber non intercidisset,
sed ex quo primum est editus, deinceps uersatus inter
hominum manus ad nostram peruenisset memoriam;
multorum enim compressis uoluptatibus, mirabiles uir-
ginitatis amores excitasset. Quare dolendum est in tan-
ta iactura superiorum temporum, nobis uero summo-
pere lætandum diuino hoc & immortali beneficio.
Quod quoniam munus amplissimum habemus a Mar-
cello, eius nominis II. Pont. Max. cum ceterarum illius
uirtutum, quæ Reip. fructuosæ fuerunt; tum huius be-
neficentiæ laudem, qua facile excelluit, & memoria, &
uocis

uocis testimonio conseruare debemus . Nam ille quòd
acceperat a Gulielmo Sirleto Chrysostomum de uirgi-
nitate scripsisse librum , quo libro Chrysostomus ipse
in illa nobili explanatione Pauli epistolæ ad Corinthios
eum locum , quantū in se fuit, perpurgatum testaretur ,
egit cum homine , ut id monumentum, sicunde posset ,
erueret. Quare Sirletus, is uir, cuius multiplicem exqui-
sitamque doctrinam admiramur singulari probitati ac
beneficæ uoluntati parem , undique conquistum , &
aliquando Florentia, Venetiisq; accersitum opus Mar-
cello curauit . Quid multa ? considerauit ille rem : uidit
quantum esset in ea christianæ perfectionis instrumen-
tum : statim cum omnibus communicandam putauit .
atque ut bonum id latius pateret, ad pluresq; pertine-
ret , latinum Chrysostomum fieri iussit . Quod quan-
do mihi negotium datum est , ut librum conuerterem,
mea quidem ingressio fuit eiusmodi , ut me satisfacere
posse huic muneri magis optarem,quàm ullo modo spe-
rare . Nam, cum duplex mihi interpretandi ratio, eaq;
inter se contraria proponeretur , cumq; hac ætate neu-
tri uiderem contigisse ut omnem haberet laudem : il-
lud etiam intelligebam , utrumcunque , præsertim in
hoc scribendi genere parum exercitatus, institutum te-
nuissem , fore , ut propositum meum in alteram repre-
hensionem incurreret . Sunt enim qui simplici uerita-
tis ratione contenti eam interpretationem postulent,
qua uerbum e uerbo exprimatur , omni præterea orna-
mento , omni latinæ linguæ concinnitate in græco scri-
ptore abhorreant . Illos hoc ; alios longe diuersa dele-
ctant . Res enim modo , sententiaq; permaneat , ad ra-
tionem moremq; Romani sermonis eius explicationē
dirigi

dirigi uolunt; & tanquam græcum hominem in nostram ciuitatem adscitum, nostrum etiam uestitum, & ornatum imitari debere contendunt. Præclara sane ratio, & quam, licet difficillimam ad assequendum, in Demosthene tamen, aut Aeschine, quorum ars nititur eloquentia, libenter essem secutus; in Chrysostomo, qui salutis præcepta tradit, quæ rerum pondere, non uerborum splendore definiuntur, periculosam & lubricam existimaui. Illam uero alteram ad uerbum conuertendi uiam eatenus sum persecutus, quoad latini sermonis consuetudo ferre uidebatur. nam omnino, cum ineptum negotium, tum iniucundum putaui. Ac medium quoddam meum consilium fuit, ut ea, quorum Chrysostomus esset auctor, iis dumtaxat exceptis uocabulis, quæ nostræ sunt propria religionis, si modo fui tanti, operam darem, uti latine redderem. Quæ uero ex ueteri, & utique ex nouo testamento protulisset, in illis fidem eius sequeretur, quem tot annos sanctissima parens probauit Ecclesia. Hæc mea ratio est. in qua mihi non sumo, ut omnem offensionem effugerim. Cuius enim impudentiæ est, id de se polliceri? Illud affirmo tantum spectasse me, ut aliquid Christianis hominibus, qui græce nescirent, utilitatis afferrem; nullam præterea hac in re aut laudem quærere, aut uituperationem recusare. Nunc si sit optandi locus, uellem Marcellus Pontifex, hunc, quicumque est, laboris mei ex suo munere fructum capere potuisset, ut, cum ad eum, qui & præclarum opus in commune contulerat, & mihi conuertendum dederat, & erat ipse exemplum continentiae, de uirginitate librum misissem, propter illam tum personæ opportunitatem, tum gratam
b animi

animi mei significationem, æquioribus uterer iis, qui in Chrysofomo uertendo maius ingenium, acrius etiam iudicium requirent. Accedit eò perspecta semper quidem omnibus eximia uiri uoluntas in studia uirtutis, & artium optimarum; mihi uero in summo eius honore multo perspectissima. Nam cum in maximo primi illius, uel potius ultimi tēporis rerum hominumq; cōcursu Pontificem Maximum salutatum uenissem, meminini, cum me de Chrysofomo esset hortatus, ut laborem susciperem, gratulari bonis ac studiosis, quibus tātum accessisse diceret ad præsidium & ornamentum, quantum sibi ad honorem, & ad promerendi potestatem esset adiunctum; ut omnis propterea mea de uirtute cogitatio posita prope in cōspectu meo Marcelli imagine, tantæ benignitatis gratiam a me flagitare uideatur. Quibus & communibus, & priuatis de causis, hærebit perpetuo quidem in mente & oratione mea memoria diuini hominis; sed tamen hoc eius beneficio, quando inest in eo aliqua remunerandi uis, ad referendam illam, quàm ad ineundam aliam gratiam uti maluissem. Quæ quoniam Dei iudicio sublata facultas fuit, proximum erat in Chrysofomo peruulgando & rei dignitatis, et quodammodo Marcelli uoluntatis habere rationem. Nec uero difficilis fuit ea deliberatio. nam mihi de uirginali laude cogitanti uersabatur ante oculos, uel potius feriebat oculos Reginaldus Polus Cardinalis, quod & reliquarum uirtutum specimen, & illustre exemplum castitatis habuit hæc ætas. Illud ego excellens illius animi & corporis bonum in summa ceterorum excellentia bonorum cum ex constanti hominum fama atque sermone, tum ex ipsius ore Marcelli
fic

hic admirabar, ut me & illi, cuius mihi uiuit auctoritas,
& causæ officioque meo defuturum intelligerem, nisi,
quod Marcello debebam, Polo potissimum redderem.

Quanquam Chrysostomi uiri sanctissimi gratiam mihi
per hanc causam facile conciliari putabam posse. Ad
quem enim is, aut omnino per quem sua hæc ad alios
peruenire mallet, quàm per eum, in quo expressam ui-
deret effigiem animi, ingenii, temporum suorum? qui
eisdem itineribus contendebat in cælum? qui uirtutis
doctrinæq; studia ætati suæ fere æqualia ita coniunxe-
rat, ut ei probitas & innotentia prudentiæ ac sapientiæ
quasi fores aperuisset, scientia præstantissimarum artiũ
uirtutem confirmasset, utraque sic adiunxisset Deum,
ut per ipsum suorum operum opus omnium maximum
maximèq; admirabile effecerit? Ille enim christianã ue-
ritatem iam diu in Anglia extinctam excitarat. ille me-
moriã pietatis intermortuam reuocarat. illius sacro-
rum, illius ciuilis, illius erat omnium domestica disci-
plina. Quæ quanquam eius aduentu, planèq; aspectu
tanquam cælestis alicuius hominis præsentia reuixe-
rant; tamen is nisi perfectã re non conquiescebat; sed
mirificam cognitionem, usumq; diuinarum & huma-
narum rerum ad eam referebat cogitationem, quo mo-
do nationi suæ dignitas salusq; pareretur. Quare hic
opportuniùs illi ueniebat adiutor, quo benefactorum
beneque dictorum egregio doctore legendo & audien-
do præceptis Angliã salutaribus institueretur. Sed me-
um hic etiam non solum cum Angliã actum est incom-
modius. nam dum sustineo me, ueritus ne parum pe-
riti interpretis sermone non delectetur uir tum græce,
tum latine doctissimus moritur interea Polus; ut iam

b ii quasi

quali quodā omine a proferēdo libro deterreri uiderer.
Quem in perpetuum facile compressissem . sed instite-
runt aliquando poscere libri editionem ii , quibus ne-
gare non potui , præsertim cum me publici Christianæ
Ecclesiæ concilii opportunitate cum hac commoditate
ac nobilitate Romanæ librorum impressionis urgerent ;
cum denique admirabili , salutariq; exemplo diuinitus
hoc incumbente Pio Pontifice Maximo ad restituendā
ueterē Ecclesiæ disciplinā simul & ad certissima discipli-
næ subsidia excitanda ac peruulganda litterarū , ac stu-
diorū cōmoda , religioni habendū dicerent uirginitatis
patronum non opponere petulantia plurimorum . Cef-
si igitur , sed ita , si , ut institueram , rei grauitati con-
sulerem , leuemq; operam meam aliena auctoritate ro-
borarem . Ergo mihi utrunque suppeditat ex te Otho or-
natissime , qui si , quæ uideo , tantum in te esse audirem ,
moueret fama laudum tuarum . Nunc , quæ tua est libe-
ralitas , uiuo apud te , et sæpe intersum sermonibus & a-
ctionibus tuis , ut tibi uiuenti constantem istam & pro-
batam uitam , & sacris diuinisq; rebus mirifice dedito
Chrysostomi librum de uirginitate debere non possim .
Quod itē a me tuum postulat flagrans , atque perpetuū
studium tuendæ propagandæq; religionis : quò cum &
curas , & facultates conferas tuas , præclare hoc eius &
animi simulacrum , & monimentum ingenii , tibi , qui
Chrysostomum imitari studes ducem communis offi-
cii , conuenire sum arbitratus . et uero gratius erit etiam
illorum nomine , quibus desponderam , quorum alter
bonus Pontifex , alter Pontificatu dignus , uterque &
tui amantissimus , et a te cultus diligentissime sibi a me
receptum , tibi persolutum officium probabit . Itaque
habe-

habebis ab illis me interprete librum ista persona , stu-
diis , moribus dignum , cuius nec explicandæ senten-
tiæ commodior scriptor optari possit , quàm Chryosto-
mus , nec diuulgandæ magis idoneum tempus , quàm
hoc . Vtinam mea partes ne desiderentur . Quòd si quid
de operis pondere mea infirmitate detractum est , ta-
men aliquam mihi excusationis ueniam datum iri spe-
ro , quòd in hoc interpretando diuini Spiritus interpre-
te , facultatem fortasse pio conatu , atque egregia uolun-
tate compensem .

LECTORI.

CVM hunc Chrysostomi librum ita scriptum reperissem, ut in quattuor & octoginta capita diuisus, initio singulorum capitum separatim descriptam haberet cuiusque loci sententiam; tametsi librarii temeritate, quæ plerunque inscitæ socia est, intercisum credidi, non scriptoris consilio distributum, quem perpetuum operis argumentum continenti oratione explicasse puto; tamen, ut liberum cuiusque iudicium relinquerem, summas modo rerum in capitum interuallis inepte, ut mihi quidem uidebatur, & ad cursum rationis lectionisque moleste positas, transtuli in commodiorem locum; distinctionem non omnino sustuli. nam & seruaui numerum, & primum quæque diuisionis uersum prima eius grandiori littera notandum curauimus. Quod si quid operæ nauaui, quod de eo legentes admonuerim, gaudeo; sin minus, iidem illi, quibus per me utrumuis sentire integrum erit, mihi uicissim æqui esse debebunt, si, cum ipsis fidem præstitissem, meam quoque de re sententiam notam esse uolui.

repe
nino
a cu
, quz
n scri
operis
ro; ta
a, sum
ar mhi
nisque
um; di
nume
na eius
ad ope
audeo;
sentire
mt, si,
re sen

[Faint, mostly illegible text in the main body of the page, likely a Latin manuscript.]

I

S A N C T I I O A N N I S
C H R Y S O S T O M I
A R C H I E P I S C O P I C O N S T A N -
T I N O P O L I T A N O R V M ,
D E V I R G I N I T A T E .

I.

I V D A E I uirginitatis laudem aspernantur:
neque mirum, quando etiam ipsum, na-
tum ex uirgine, Christum ignominiis affe-
cerunt. contra uero gentes admiratione uirginita-
tis obstupefcunt: quam tamen sola colit Ecclesia Dei.
nam hæreticorum uirgines ego uirgines esse minime
dixerim: primum, quod illæ castæ non sunt; neque
enim ex sanctissimi illius uiri sententia, qui uirginem
Christo conciliat, desponsæ sunt uni uiro: Despondi
enim, inquit is, uos uni uiro uirginem castam exhibe
re Christo. quod etiam si de uniuerfa Ecclesia dictum
est, tamen illas etiam hæc complectitur oratio. Quo mo-
do igitur, quæ uno uiro non contentæ, alterum, qui
non est, Deum introducunt, castæ esse poterunt? Qua-
re primum ex iis, quæ diximus, deinde, quod contum-
eliosæ in nuptias in eum locū processerunt, ut conu-
biis abstineant, uirgines esse non possunt. quod enim
coniugium malum esse lege sanxerunt, ea anticipatio-
ne sibi præmia uirginitatis ademerunt. non enim, qui
uitia cauent, corona donandi sunt; sed eos a pœna tan-
tummodo uacuos esse decet. et quidem uidere licet,
non solum id nostris esse, sed externis etiã legibus con-
stitutum: inquit enim lex, Homicida morte multa-
tor: at non præterea adiicit, Qui hominem non occi-
derit,

2. Cor. II.

II.

Virginitatem
hæreticorum
mercedē non
habere.

CHRYSOStOMI

Match. 5.

derit, honore afficitor. item, Fur pleſitor: at non eum etiam, qui neminem ulla re læſerit, præmium capere iuſſit. ac leges ipſæ adulterum occidentes, eum, qui coniugium non uiolat alienum, nullo dignandum honore cenſuerunt: & iure id quidem optimo: laudem enim, & admirationem habere, recte facientium eſt, non eorum, qui uitia declinauerunt. nam præclare cum illis agitur, ſi nulla ad eos pœna peruenerit. itaque Dominus noſter, ſi qui temere, ac ſine cauſa fratri iratus fuerit, uel eundem ſtultum appellauerit, ei geennam eſt comminatus, non etiam iis, qui neque fratri ſine cauſa ſuccenſuerint, neque in eum maledicta contulerint, regnum cæleſte promiſit; ſed plus eo quiddam maiusque requiſiuit, dum inquit, Diligite inimicos ueſtros. cumque uellet oſtendere, parum admodum eſſe, & uile, & plane nullo dignum pretio, fratres non odiſſe, multo maius illud adiunxit, ut eos ipſos beneuolentia, & amore complectamur. ac ne id quidem ſatis eſſe nobis inquit, ut honorem aliquem conſequamur. nam qui id fieri poſſit, ſi amplius ea in re, quàm ethnici, nihil aſſequimur? quare longe maiores acceſſiones faciamus, oportet, ſi quidem mercedem exigere uoluerimus. Neque enim, quia te, inquit, ad geennam non damno, quòd in fratrem maledictis abſtineas, nec in eum ſis offenſior, propterea tute corona donandus tibi eſſe uideare. tantum enim abeſt, ut abſte iſto comitatis modo contentus ſim, ut, etiam ſi te non ſolum non ei conuicium facere, uerum eundem amare dixeris, tamen adhuc & circum terram uolueris, & in publicanorum numerum aſcribaris. Quòd ſi perfectus, ac cælo dignus eſſe uis; iſtic modo ne conſtiteris,

stiteris, sed altius ascendito, & eam, quæ supra naturam ipsam est, cogitationem suscipito, ut inimicos benevolentia prosequare. Cum igitur undique hoc nobis constet, desistant hæretici frustra se ipsos affligere. nullā enim afflictationis suæ mercedem accipient; non quia sit iniustus Dominus; (nefas enim id dictū est) sed quòd iniqui ipsi, ac scelesti. quid ita? quia demonstratum est, nullum iis, qui uitia tantummodo deuotarunt, præmium esse propositum. ipsi autem matrimonium malum statuentes, eo abstinuerunt. quo modo ergo, quòd a malo abfuerint, mercedem illis poscere licebit? ut enim nos, quòd non sumus adulterati, digni non erimus, qui corona donemur: ita ne illi quidem, quòd a coniugio abhorruerunt. nam sic cum ipsis aget summo illo die is, qui iudicium inter nos exercebit: Non equidem illis præmia constitui, qui tantū a culpa sunt alieni; (parui id enim duco) sed, qui uirtutes omnes complexi fuerint, hos in cæleste domicilium introducam, ubi beati hæreditate sempiterna fruuntur. Quid igitur est, quamobrem, cum statueritis matrimonium cum obscenitate, & scelere esse coniunctum, & eo propterea abstinueritis, præmia, quæ recte facientibus debentur, uobis ob delictorum fugam dari postuletis? non enim, si agnos a dextra collocat, & eosdem collaudatos in cælestem regiam introducit, id eo facit, quòd aliena non diripuerint, sed quòd aliis sua dispertuerint. neque, si is, cui quinque talenta credita sunt, Domino probatus est; tam id factum est, quòd de commissæ sibi pecunia quidquam non diminuerit; quàm quòd eam auxerit, ac duplicatum depositum Domino reddiderit. Quousque igitur progrediemini, inani uos

Matth. 25.

A ii cursu

CHRYSOStOMI

curſu exercentes? quàm diu laborem irritum ſuſcipie-
tis? quem ad finem, aera uerberantes, fruſtra pugna-
bitis? atque utinam ſolum id fruſtra ſit. nam haud
parua pœna illa fuerit, pro multis laboribus, proq;
ſpe præmiorum, maiori certe, quàm laborum ratio po-
ſtulet, quo die honorem uobis habitum iri ſperatis,
in eorum poni numero, qui ignominia notabuntur.
Nec uero hic illis erit malorum modus: neque ſolum
id detrimenti facient, ut nihil lucrentur; ſed alia multo
his grauiora mala ſubibunt: æterno enim igne com-
burentur, uermi corrodentur immortali, tenebris
exterioribus obruentur, angoribus, atque anguſtiis
cruciabuntur. Quamobrem innumerabilia nos ora
habere, & angelica ui præditos eſſe oporteat, ut
Deo pro eius cura de nobis fatiſ digne gratias age-
re poſſimus: uel potius ne ſic quidem comparati id
aſſequi queamus: qui enim id fieri poſſit? nam cum
pari nos cum hæreticis labore (niſi fortatte longe
illi maiorem inde ſuſcipiunt moleſtiam) colenda uirgi-
nitate exerceamur; haudquaquam pares laborum fru-
ctus utrique percipimus. illos enim & uincula, & lacry-
mæ, & gemitus, & æterni cruciatus conſequentur: nos
contra, conſortes erimus angelorum, ubi fulgentes
lampades collucebunt; &, quod caput eſt bonorum o-
mnium, ſponſi conſuetudine fruemur. Sed quamobrẽ
iſdem laboribus contraria præmia tribuuntur? quòd
illi, diuinæ legi uti legem ferrent aduerſariam, uirgini-
tati ſe dediderunt; nos, ut Domini uoluntati paream-
us, eadem efficiamus. Deum autem uelle, omnes uti
coniugio abſtineant, teſtis eſt iſ, qui Chriſtum in ſe
loquentem habuit: Volo enim, inquit, omnes homi-
nes

III.
Hæreticoſum
uirginitatis
pœnas pèdere

Matt. 22.

I. Cor. 7.

nes esse, sicut ego sum. Quòd uero nobis parceret Saluator noster, quodq; sciret spiritum quidem esse promptum, carnem autem infirmam, minime id necessario iussu seruandum constituit, sed animis nostris solutam esse uoluit eligendi optionem. nam si præscriptum esset, & lex, nunquam iis, qui id perfecissent, is honor habitus esset, sed illud responsum a Domino tulissent, Fecistis quod facere debuistis: neque iis, qui rem non assecuti fuissent, esset ignotum; sed iis, qui leges negligunt, constitutam poenam sustinerent. nunc uero cum illud dixerit, Qui potest capere, capiat; non eos condemnauit, qui minus id assequi possunt; sed illis, qui rei facultatem habent, multum, atque adeo maximum certamen proposuit; ob eamq; causam Paulus, magistri sui uestigia persequens, præceptum Domini se non habere dicit, sed dare consilium. At uero neque Marcio, neque Valentinus, neque Manes eam moderationem tenuerunt: neque enim Christum in se loquentem habuerunt, qui suis ouibus parcat, pro quibus etiam uitam posuit, sed homicidam illum mendacii parentem. quamobrem eos omnes, quicunque fuerunt dicto audientes, iidem illi perdiderunt. nam ipsos in igne sibi paratum ad inferos traxerunt secum, quos in aenib; in uita, & intolerabilibus laboribus exercuerant. O miserrimam uestram conditionem, atque etiam gentium statu miseriorem. nam, etsi gentes grauius apud inferos geennæ manent supplicia, tamen certe, dum uiuunt, coniugii, & pecuniæ, ceterarumq; rerum, quæ in uita iucunditatem habent, uoluptatem percipiunt: uos uero tormentis, & cruciatibus utrobique affecti, & præsentis uoluntarii, & mortui inuiti sempiternam poenam sustinetis.

IIII.

Detestatione
coniugii satanica
immanitatis esse.

V.

Hæreticos,
quod ad cultum
uirginitatis at
tinet, gentibus
etiam inferiores
esse.

CHRYSOStOMI

Matth. 25.

netis . ac gentibus quidem pro ieiunio , & uirginitate neque mercedem dederit quisquam , neque eisdem supplicium constituetur : uos autem , pro quibus innumera- bilibus laudibus celebratum iri sperauistis , pro eis- dem extremas pœnas persoluetis ; idq; cum aliis respon- sum feretis a Domino , Quòd ieiunium uirginitatemq; seruastis , discedite a me in ignem paratum diabolo , & angelis eius : nam neque ieiunium , neque uirginitas per se bona , uel mala sunt , sed eorum proposito , qui illa colunt , ita uel bona , uel mala efficiuntur . neque uero ea uirtus gentibus fructuosa est : receperunt enim mercedem suam , quia hanc ipsam uirtutem metu Dei non coluerunt . at uos tum propter bellum , quod cum Deo geritis , tum propter crimen , quod eius operibus affertis , non modo mercedem uestram recepistis , sed præterea pœnas dabitis : nam pro decretis uestris duce- mini in gentium loco , atque numero : quandoquidem æque , atque ipsæ gentes , uero , & unico Deo reiecto , multitudinem deorum introduxistis . pro uitæ autem instituto melius cum illis , quàm uobiscum , agetur . nam eatenus illæ damnum facient , ut nihil boni adipi- scantur : uobis præterea fiet accessio malorū . adde , quòd illis ipsis in uita uoluptatibus omnibus frui licuit : uos omnibus utrobique caretis . Num ergo pœna grauior esse potest ulla , quàm , pro mercede laboris , & sudoris , perferre supplicia ? Adulter , auarus , is , qui in alienis rebus luxuriosus fuit , direptor denique proximorum , omnes certe solatii aliquid habent , breue illud qui- dem , sed tamen aliquid , quòd eorum causa plectun- tur , quibus hic delicate , molliterq; uiuerunt . At qui paupertatem perfert uoluntariam , ut , cum e uita mi-
grarit ,

grarit, locupletetur, qui uirginitatis labores sponte suscipit, ut illic exultet cum angelis; is, si repente, ac præter omnem expectationem hisce de rebus plectatur, quarum se innumerabilia præmia consecuturum sperauit; non dici queat, quantum capiat doloris, ubi illa, contra quàm omnino sperauerat, mala subierit. ego enim ipsum conscientia æque atque flamma cruciatum iri existimo, cum eiusdem consortes laboris apud Christum commorari uidebit, & ob quæ infinitis illi fruuntur bonis, ob ea se extrema supplicia sustinere, in illaq; uirginitate grauiora ferre mala, quàm luxuriosi, nequissimiq; homines patiantur. Etenim hæreticorum continentia omni est libidine flagitiosior. illa enim hominum modo offensionibus terminatur: at ista cum Deo pugnat, & in eius infinitam sapientiã iacit contumeliam. diabolus autem suis cultoribus eiusmodi tendit insidias: eius enim fraude uirginitatẽ hæreticorum subtiliter inuentam esse, non ego mea, sed is, qui diabolici consilia non ignorat, sua oratione testatum reliquit. quid igitur inquit ille? Spiritus manifeste dicit, quòd in nouissimis temporibus discedent quidã a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam conscientiam, prohibentium nubere, abstinere a cibis, quos Deus creauit ad percipiendum. Quo modo igitur uirgo sit, quæ discessit a fide? quæ plenos audiuit? quæ dæmonibus obtemperauit? quæ mendacium coluit? quo pacto illa uirgo, quæ tantas conscientia labes habet in anima? uirginis enim non solum corpus castum, sed puram, atque integram animam esse oportet; siquidem curat sponsum illum sanctitatem insignem

VI.
Virginitatem
hæreticorum
adulterio etiã
fœdiorẽ esse.

1. Timoth. 4.

CHRYSOStOMI

infignem excipere. quòd si ipsa iis maculis notatissima fuerit, quonam modo pura esse poterit? si enim eam terrenas etiam cùras ab eiusmodi cubiculo abicere oportet, utpote quæ sponsi dignitati cum illis congruere nequeat; quo modo, cogitationibus impiis eius animo obuersantibus, uirginitatis decus conseruare poterit? nam etsi corpus ipsius incorruptum est, animæ tamen, quæ pars est potior, sunt corrupta consilia. quænam igitur ista commoditas disiecto templo, quæ templum cingunt, porticus, & septa permanere? aut quid est in eo emolumenti, cum purus sit solii locus, ipsum esse solum sordibus inquinatum? quanquam ne sic quidem a sordibus libera est. exécrationes enim, & maledicta intus quidem formantur, neque tamen intus consistunt, sed ore prolata, & linguam, & aures, quæ ad ea patent, coinquinant, ac, ueluti uenena pestifera, in ipsam animam infusa, radices eius corrodunt, quauis tinea grauius; ut cum ipsis radicibus reliquum corpus intreat. Atqui, si corporis, & spiritus sanctitas definitio uirginitatis est; qui fieri potest, ut ea uirgo sit, quæ sceleribus, ac flagitiis utrunque contaminauit? At ista mihi & oris pallorem, & membrorum gracilitatem, & simplicem stolæ cultum, & aspectum humilem, ac uerecundum ostentat? sed quanti id refert, si elatus, & inuerecundus est oculus animæ? quid enim eius aspectu petulantius esse potest, quæ specie, & ostentatione adducit homines in eam sententiam, ut Dei opera habeant in numero malarum rerum? Omnis gloria filiæ Regis ab intus: at ipsa peruerso ordine extrinsecus gloria circumfluens, omnem intrinsecus habet infamiam. Illud uero graue est, quòd maximam hominibus

VII.

Hæreticos collenda uirginitate non animam modo, sed etiam corpus inquinare.

Psal. 44.

DE VIRGINITATE. 5

minibus præfert modestiam, in Deum uero creatorem suum summam adhibet insaniam; quodq; adduci non potest, ut uirum aspiciat, (si modo ullæ in ipsis sic affectæ uirgines reperiuntur) in Dominum uero hominum impudentibus oculis intuetur, & iactat uoces in sublime nefarias: exangue buxi instar ipsis os est, mortuique simillimum: at propter eam causam multis lacrymis, maximisque miserationibus dignæ sunt, quòd non modo frustra, sed ad perniciem, & quæ in eorum caput redundant, tantum ærumnarum susceperunt. Vilis quidem stola est; at non uestitu, neque eius colore, sed corpore, & anima uirginitas definitur. nam si neque philosophum coma, baculo, aut tunica, sed moribus, & anima metiri solemus; neque militem ex chlamyde, aut ex balteo, sed ex robore, & uirtute spectamus; nonne illud perabsurdum sit, uirginem, rem adeo mirabilem, ac de humanis rebus longe præstantissimam, squalore capilli, oris mærore, & pulla ueste definire, ipsiusq; uim, ac uirtutem ita negligenter, temereque interpretari, neque eius animam quasi denudatam inspicere, atque habitum, & mores subtiliter inde pernoscere? At non id permittit is, qui luctationem istam lege cõstituit: neque enim uestibus eos, qui in hoc certamen descenderent, sed præceptis, & anima probare se iubet; inquit enim, Qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, nempe ab iis, quibus animæ sanitas perturbatur: & Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. quænam ergo huiusce luctationis leges constitutæ sunt? audi iterum Paulum, uel potius in eo loquentem Christum, certaminis auctorem, ut uirgo sit sancta & corpore, & spiritu; atque idem

VIII.
Virginem non
uestitu, sed ani
ma æstimari
oportere.

1. Cor. 8.

2. Timoth. 2

1. Cor. 7.

B honorabile

CHRYSOStOMI

IX.
Virgini detri-
mentum affer-
re elationem
animi in eos,
qui matrimo-
nio iuncti sunt

Hebr. 12.

honorabile connubium, & thorus immaculatus. Quid ad me hoc, illa inquit, quæ multam coniugio salutem dixi? istud enim misera, istud ipsum te perdidit, quæ, tanquam ad te nihil id decretum pertineret, rem propterea incredibili irrisione excipiens, cum in Dei sapientiam inuecta es, tum creatas res omnes accusasti. si enim coniugium impurum est; animantes omnes, quæcunque ex eo creatæ sunt, eadem impuritate continentur; ita uos etiam: non enim dixerim hominum naturam; quo modo igitur illa uirgo sit, quam impuram esse constat? Verum altera, uel tertia potius hæc est foeditatis, & impuritatis a uobis excogitata ratio, quæ connubium ueluti turpidinē quandam fugientes, ista ipsa fuga nuptiarum omnium impurissimæ factæ uirginitatem excogitastis adulterio foediorē. In quorū igitur numero uos reponemus? Iudæorum ne? at uos illi non recipient; quippe qui coniugium colunt, & diuinum opus admirantur. an nostrum? at Christum ex ore Pauli loquentem audire nolulistis; Honorabile cōnubium, & thorus immaculatus. Reliquum igitur est, ut gentibus annumeremus; sed ut scelestiores, & magis impios, quàm ipsæ sint, uos etiam illæ repellent. est enim apud Platonem, eum, qui cuncta fabricatus est, probum esse, probum autem nemini ulla in re inuidere. tu uero ipsum improbum appellas, & malarum rerum procreatorem. Verum ne extimescas: habes istius consortem sectæ diabolum, & angelos eius, uel potius ne eos quidem. neque enim propterea, quod te illi in istum furorem induxerunt, eadem ipsos sentire existimes. scire enim eos Deū esse bonum, argumento tibi sit ipsorum uox exclamantiū tū hoc, Scimus quod sanctus Dei sis, tum

tum illud, Iſti homines ſerui Dei excelsi ſunt, qui an-
 nunciant uobis uiam ſalutis. Etiamne igitur uirginita-
 tem commemorabitis? etiam in ea gloriabimini? ac
 non potius ueſtram deſlebitis, & lugebitis ſtultitiam,
 propter quam diabolus uos colligatos ueluti captiuos
 trahit in ignem æternum? At non es matrimonio con-
 iuncta? at non eo omnino uirginitas deſinitur: quæ ue-
 ro liberam habuit nubendi poteſtatem, & a nubendi
 conſilio abſuit, hanc ego uirginem eſſe dixerim. cum
 autem te connubio lege prohiberi dicis, iſtud, quod a
 te recte factum eſt, non iam liberæ tuæ uoluntati, ſed ne-
 ceſſario legis iuſſo tribuendum eſt. Quapropter Perſas
 eos admiramur, qui matres uxores non ducunt, Ro-
 manos non item. nam apud eos id omnibus omnino
 execrandum uidetur: apud uero Perſas impunitas au-
 dendi talia cauſæ fuit, ut, qui ab huiusmodi coniun-
 ctionibus abſtinerēt, laudibus afficerentur. et hac qui-
 dem ratione de nuptiis eſt inquirendum. nos enim,
 quod omnibus licet matrimonio ſe coniungere, meri-
 to eos, qui non nubunt, admiramur: uos uero, qui nu-
 ptias in numerum flagitioſarum rerum retuliſtis, mini-
 me uobis eam uirginitatis laudem aſſumere poteſtis.
 nam, a uetitis abſtinere, nequaquam eſt præſtantis, &
 egregii animi argumentum. illud certe perfectæ uirtu-
 tis eſt, non ea cauere, quæ ſi commiſerimus, ab omni-
 bus mali iudicemur, ſed in iis excellere, quæ non ex-
 petita improbitatem non coarguunt, culta uero, atque
 perfectæ non ſolum homines liberant ſuſpitione impro-
 bitatis, ſed argumento ſunt, eos inter bonos referri de-
 bere. ut enim eunuchis, quod nō nupſerint, uirginita-
 tis laudē nemo tribuerit, ſic neque uobis. quod enim

B ii illi

CHRYSOStOMI

illi naturæ necessitate, id uos anticipatione malæ mentis effecistis; & quam ipsis ea in re gloriam corporis debilitas abstulit, eā uobis integris diabolus, rectis ablati cogitationibus, eripuit: atque ita hac, quam necessario seruetis, non nubendi lege proposita, laboribus quidem assidue uos exercet, sed ad honores peruenire prohibet. Tu coniugium uetas? at tibi, tantum aberit, ut, propterea quod non nupseris, merces detur, ut etiam ob id ipsum cruciatus, & supplicia perferas. Tu, inquit, matrimonio non prohibes? minime. minime uero sit, ut usque adeo tecum insaniam. Quo modo igitur, ait, hortaris homines, uti matrimonio ne coniungantur? quod mihi ipse persuadeo, uirginitatem coniugio multo esse præstantiorem; neque tamen propterea connubium in malis pono; quin etiam ipsum magnis laudibus afficio. est enim continentiæ portus iis, qui præclare eo uti uoluerint. nam neque appetitum furere finit: quasi enim molem quandam illi legitimam opponens cōiunctionem, & libidinis fluctus sustinens, in magna nos tranquillitate collocat, & retinet. At sunt quidam, qui huiusmodi præsidii non indigeant, sed eius loco ieiuniis, uigiliis, corpore super solo sternendo, uita denique duriter agenda, naturæ furorem leniant. hos equidem cohortor, uti ne connubio iungantur: quo minus id faciant, non impedio. Magna uero est utriusque uerbi differentia, & plane tanta, quantum inter necessitatem interest, & liberam cuiusque uoluntatem. nam is, qui consilium alteri dat, ita dimittit auditorem, ut ei integra sint ea, de quibus consilium dedit: qui uero prohibet, is hanc aufert ab eo facultatem. accedit ad id, quod ego, uirginitatem suadens, non damno

X.
Cohortari ad
uirginitatem,
non esse prohi-
bere cōnubiū.

damno coniugium; neque eum, qui me non audierit, accuso: tu, cum & nuptias condemnes, malumq; appelles, & legumlatoris, non consilarii, personam arripas, qui tibi non obtemperant, merito eos odisti. ego uero non ita; uerum, cum illos admiror, qui ad hoc certamen nomina dederint, tamen, qui eò non descenderint, non accuso: accusatio enim ea iusta est, quæ contra illum adhibetur, qui id cõmiserit, quod omnes malum confitentur. nam qui leuiorem aliquam uirtutem adeptus est, neque aliam ea maiorem affecutus, ut eandem laudem, & admirationem non habeat, non tamen propterea est accusandus. Qui igitur prohibeo cõnubium, qui nubentes non reprehendo? supra ueto, & adulteria, coniugium minime ego quidem. qui uero illa audent, punio, & a sacris, atque a communione Ecclesiæ repello. qui autem nuptias colunt, dum id caste faciant, iis ego perpetuam laudem tribuo. quamobrem duplex lucrum fit, alterum, quòd Dei operibus crimen non offertur, alterum, quòd uirginitas sua dignitate non spoliatur, quin etiam multo illa ipsa præstantior ostenditur. Qui enim matrimonium uituperat, uirginitatis gloriam funditus tollit: qui uero id laudat, multo illam ipsam admirabiliore reddit, ac præclariore. quod enim præ eo, quod deterius est, bonum uidetur, non id admodum bonum fuerit: quod uero iis, quæ omnium sententia bona sunt, melius esse constat, illud præstantissimum bonum est, cuiusmodi docemus nos esse uirginitatem. Quare, quemadmodum qui nuptias in malis ponunt, suam uirginitati laudem detrahunt: sic qui coniugium a crimine uindicant, non magis ipsum coniugium, quàm uirginalem laudant castitatem. etenim

XI.

Qui coniugiū
improbat, eū
simul uiolare
uirginitatem.

CHRYSOStOMI

etenim in corporibus non ea, quæ mancis, ac debilibus, sed quæ sanis, & integris comparata excellunt, pulchriora dicimus. Bonum est connubium. est uero ob eam causam uirginitas admirabilis, quæ eo, quod bonum est, melior existit, tantoque melior, quanto remigibus gubernator, quanto est militibus dux præstantior. sed quemadmodum, e naui si remiges sustuleris, nauigium submerferis; si milites submoueris e prælio, ducem hostibus constrictum tradideris: ita, si matrimonium loco deieceris, uirginitatis prodideris gloriam, & in summorum ordinem malorum compuleris. Virginitas est bonum. id ego quoque fateor. Atqui nuptiis etiam melior. & istud tibi assentior, ac, si libet, illud adiungam, tanto nuptiis eam præstare, quantum cælum terræ, quanto hominibus angeli antecellunt; ac, si quid præterea audendum est, etiam magis. nam si neque nubunt angeli, neque uxorem ducunt; non etiā carne, & sanguine coagmentati sunt; in terris præterea non commorantur; non cupiditatum, aut libidinum perturbationibus sunt obnoxii; non cibi indigent, aut potus; non sunt eiusmodi, ut eos dulcis sonus, aut cantus mollire, aut præclara species possit allicere; nulla denique eius generis illecebra capiuntur: sed, quemadmodum cælum summo meridie, nullis perturbatum nubibus, purum, & lucidum apparet, sic angelorum natura, nullis commota perturbationibus, necessario clara permanet, & illustris. At humanum genus, cum natura beatis illis mentibus inferius sit, omni ui, studioq; contendit, ut, quoad eius fieri potest, illas assequatur: quo modo? non nubunt angeli, neque uxorem ducunt: at neque etiam uirgo. assistentes illi semper ad Deum,

XII.

Qui uirginitatem uere colant, ex hominibus angelos fieri.

Deum, eidem inseruiunt : & istud ipsum uirgo. quamobrem Paulus ab omnibus curis eas auocat , ut attente & assidue Deo seruire , neque ulla inde re distrahi possint . Quòd si uirgines , quàm diu corporis onere depriuntur , quemadmodum angeli in cælum nequeunt ascendere ; illud eo uel maximo solatio compensant , quòd , modo spiritu , & corpore sanctæ sint , cæli Regem recipiunt . Vides ne uirginitatis præstantiã ? quo modo terrarum incolas sic afficiat , ut eisdem illi , quibus cælites , muneribus perfungantur ; & qui corpore uestiti sunt , eos incorporeis mentibus exæquet , & homines ipsos æmulos studii efficiat angelorum ? Verum nihil ad uos ista , qui & tantam rem uiolastis , & Dominum accusastis , improbumq; appellastis . quamobrem ea uos , quæ seruo debentur improbo , manent supplicia : piis autem uirginibus multa , & maxima præstent bona , & plane ea , quæ non modo supra sunt oculorum , & aurium sensum , sed omnem hominum mentem , & cogitationem superant . Quamobrem , illis omissis , (satis enim contra eos disputatum est) ad Ecclesiæ filios reliquum sermonem conuertemus . Vnde igitur præstat initiũ dicendi facere ? nempe ab eo Domini sermone , quem is diuo Paulo habuit internuncio . huius enim admonitionem , Domini admonitionẽ esse , necessario credendũ est . etenim , cum inquit , Iis , qui matrimonio iuncti sunt , præcipio non ego , sed Dominus ; & illud , Reliquis autẽ ego dico , non Dominus ; non eo dixit , quasi alia sua , alia Domini esset oratio : quo modo enim is , qui Christum in se loquentem haberet , qui uiuere non curaret , ut Christus in ipso uiueret , qui regnum , qui uitam , qui angelos , qui potestates ; qui reliquas

XIII.

1. Cor. 7.

CHRYSOSTOMI

Ioan. 16.

1. Cor. 7.

reliquas res creatas, qui omnino omnia caritate in Christum inferiora duceret, quo modo, inquam, praesertim de his legem ferens, ea non dicam dicere, sed cogitare esset ausus, quae ex Christi sententia non essent? Sed quo modo illa accipi debent, ego, & non ego? nempe hoc modo: leges nobis tulit, & decreta fecit partim per se Christus, partim per Apostolos. quod autem ipse per se leges omnes non tulerit, audi eiusdem testimonium: Multa habeo uobis dicere, sed non potestis portare modo. quocirca de uxore, quae a uiro discedere non debeat, anticipans illud ipse Christus, legem nobis imposuit tum, cum homo uersabatur in terris; propterea inquit, Iis, qui matrimonio iuncti sunt, praecipio non ego, sed Dominus: de infidelibus uero nobis ipse nihil dixit, sed ad id Pauli incitans animum, eius ore legem tulit, ac propterea inquit, Si quis uxorem habet infidelem, & haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam; & si qua mulier habet uirum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat uirum. ob id igitur dixit, Non Dominus, sed ego; non eo uolens ostendere, humanum illud esse dictum; qui enim fieri potest? uerum id praecipuum, cum hic esset, Christum discipulis non tradidisse, sed nunc se internuncio tradere. ut igitur illud, Dominus, non ego, haud illius est, qui Christi iussu aduersetur: ita hoc, Ego, non Dominus, non ab eo dicitur, qui praeter Dei sententiam suum ipse, ac proprium aliquid afferat, sed ab eo, qui tantum hoc ostendat, per se nobis id nunc praecipuum traditum esse. etenim de uidua cum loquitur ipse, Beatior, inquit, est, si sic permanserit secundum meum consilium: deinde ne, cum illud audieris, Secundum meum

meum cōsiliū, id ab homine excogitatum arbitreris, suspicionem consequenti oratione sustulit in hunc modum: Puto autem, quòd & ego spiritum Dei habeam. Quemadmodum igitur, cum ea, quæ Spiritus sancti essent, loquebatur, suum dixit esse consiliū; neque eam propterea nos hominis sententiam dicemus. sic neque hic etiam cum dicit, Ego dico, non Dominus, ob id Pauli sermonem existimabis. Christum enim in se loquentem habebat. neque uero unquam fuisset ausus de tanto hoc decreto ferre sententiam, nisi inde legem nobis tulisset. sic enim cum Paulo quispiam ageret. Ego fidelis homo cum infideli, cum impura purus consuetudinem habere non possum: tu paulo ante dixeras, dicere te ista, non Dominum: unde igitur id mihi tutum, certum ue fuerit? At diceret, Ne uerearis: id enim dixi, quòd Christum in me loquentem habeo, & quòd puto spiritum Dei habere, ne eum sermonem ulla ex parte humanum esse suspicere. nisi enim ita esset, nunquam cogitatis meis tantum auctoritatis tribuissē: cogitationes enim mortalium timidæ, & incertæ prouidentia nostræ. Præterea, quanta sit legis uis ubique terrarum, ostendit Ecclesia, legem ipsam diligenter seruans, alioqui non seruatura, nisi persuasum haberet, ex Christi iussu illum omnino esse sermonem. Quid igitur ait Paulus, Domini instinctu concitatus? De quibus scripsistis mihi, bonum est homini mulierē non tangere. Hoc loco amauerit aliquis de eo Corinthios, quòd, cum nullum antea a magistro suo de uirginitate consiliū habuissent, occupantes ipsi ab eodē illud requirant. eo nimium ostendentes, quanta sibi iam diuinæ gratiæ accessio facta esset. nam ueteri testa-

Sap. 9.

C mento

CHRYSOStOMI

XIIII.
Cur ad Paulū
Corinthii de
uirginitate scri
pserint, nō au
tem prior eos
ipse admonue
rit.

Matth. 19.

mento res perspicua non erat. neque enim solum reliqua tum multitudo, sed & leuitæ, & sacerdotes, atque adeo magnus ille Pontifex magni nuptias æstimabat. Sed quamobrem eò progressi sunt, ut id a Paulo quærerent? acute illi rem, & præclare uiderunt: quippe cum ipsis, maiori munere affectis, maioris etiam uirtutis opus esset. Verum illud etiam considerandum est, quamobrem Paulus nullum unquam ipsis de eiusmodi consilio sermonem intulerit. non enim, si quid horum illi accepissent, iterum ad eum scribentes de eisdem rebus rursus eius sententiam requisuissent. atque hinc etiam admirabilem Pauli sapientiam licet animaduvertere. non enim temere, aut sine causa tanta de re admonitionem prætermisit, sed expectauit, dum id prius cuperent Corinthii, & aliquam eius rei susciperent cogitationem, ut, cum eorum animos, qui ad uirginitatem præparati essent, excolendos suscepisset, fructuosos hinc de rebus in illis sermones sereret. sic enim illis per se erga uirginitatem affectis, factum est, ut postea se maxime dociles ad Pauli consilium præberent. adde, quòd huius rei magnitudinem, & grauissimum pondus ostendit. non enim, nisi ita se res haberet, illorum ea in re alacritatem expectasset, sed anteuertens ipse rem introduxisset, ac si non ut iussum, aut præceptum, certe ut admonitionem, atque consilium: sed cum ne sibi id quidem sumpsisset, ut prior faceret, liquido nobis ostendit, quàm multi sudoris, quantæq; contentionis uirginitas indigeat. quo etiam communem Dominum imitatus est. nam & ille tum, cum discipuli eum interrogarunt, de uirginitate disseruit. cum enim dixissent, Si ita est causa hominis cum uxore, expedit non nubere;

re; tunc ait, Sunt Eunuchi, qui se ipsos castrauerunt propter regnum cælorum. cum enim id, quod recte fit, magnum, & difficile est, neque ob eam causam iussio concluditur necessario; tunc expectandum est, dum iis, qui id ipsum assequi uolunt, rei cupiditas innascatur, alio quodam modo, ac sine ulla suspitione comparatis illis ad eiusdem rei studium, & uoluntatem. Sic itaque Christus fecit. non enim eos ulla disputatione de uirginitate in cupiditatem uirginitatis adduxit, sed tantum in sermone de nuptiis, rei grauitate demonstrata: atque in iis terminata oratione, rem tractauit adeo sapienter, ut, qui de uirginitate nihil audiuiſſent, sua sponte dicerent, Expedi non nubere. ob id Paulus etiam ille Christi imitator inquit, De quibus scripsistis mihi. quod perinde est, quasi de iis ita respondiſſet; Equidem propter summam rei difficultatem nunquam per me uos essem ausus in tam excelsum locum compellere; uerum cum id anteuertentes ipsi de eo ad me scripseritis, propterea, quid mei consilii sit, fidenter uobis exponam: Bonum est homini mulierem non tangere. Verum quid est causæ, quod, cum multis de rebus ad Corinthios scripsisset Paulus, nusquam huius ipse fecerit mentionem? nihil, nisi id, quod iam dictum est: ne quis enim litterarum admonitionem moleste ferret, in memoriam eorum redigit, quæ ipsi scripserant. ac ne ita quidem occasionem nactus maximam, uehementiorem adhibet admonitionem, sed remissius cum illis agit, in eo etiam Christum imitatus: Saluator enim in extremo illo sermone, quem de uirginitate habuit, illud adiecit, Qui potest capere, capiat. at quid ait Paulus? De quibus scripsistis mihi, bonum est homini mulierem non tangere.

C ii Sed

CHRYSOStOMI

XV.
Oppositio eorum, qui uirginitatem ei-
ciunt, & solu-
tio.

Sed dixerit fortasse quispiam, si præstat mulierem non tangere, quid sunt introductæ nuptiæ? aut, si non ad coniugium, & ad liberorum procreationem mulieres adhibemus, quid est præterea, in quo illæ nobis usui esse possint? morte enim quotidie consumente, atque cadente humanum genus, neque hoc permittente sermone, ut, aliis cadentibus, alii exoriantur, quid prohibet, quo minus uniuerſi homines intereant? si enim bonum id sequeremur omnes, neque mulierem attingeremus, perirent omnia, & urbes, & familiæ, & agri, & artes, & animantes, & cuncta, quæ ex terra oriuntur. quare quemadmodum, ubi cecidit Imperator, omnes ordines in acie dissipari necesse est: sic homine, qui omnium in terris est Imperator, quia nuptias non colat, sublato, nihil præterea reliquum est, quod salutem suam, ordinemq; tueatur: atque hoc ipsum præclarum consilium complebit orbem terrarum malis innumerabilibus. Equidem, si hostium, & infidelium tantummodo hæc esset oratio, parui eam æstimassem; cum uero multi ex iis etiam, qui in Ecclesiæ numero uidentur esse, eadem ista dicant, atque imbecillitate consilii a uirginitate deficientes, eam, quod multi fudoris sit, improbent, & inanem esse ostendant, eo uidelicet consilio, ut suam tegant pigritiam, neque negligentia, sed recto iudicio certamen illud contempsisse uideantur: age iam, omissis hostibus, (nam animalis homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei: stultitia enim est illi) eos, qui nobiscum facere simulant, utrumque doceamus, & uirginitatem non modo non superuacaneam, sed ualde esse fructuosam, maximeq; necessariam, & ipsos, quod uirginitati crimen offerunt, non impune

Cor. I.

DE VIRGINITATE. II

impune laturos, sed tantum eiusce rei poenarum subitu
ros, quantum iis, qui uirginitatem coluerint, & merce
dis, & laudis tribuetur. ut enim uniuersus hic mundus
factus est, & parata nobis omnia, quæ ad quietem no-
stram, usumq; pertinerent; Deus hominem finxit, cu-
ius etiam causa mundum fabricatus erat. is igitur in pa-
radiso remansit, neque ulla nuptiarum mentio facta est.
opus ei fuit adiutrice: adhibita est. ne tum quidem con-
iugium uisum est necessarium; immo uero ne appare-
bat quidem: quinetiam illi connubii expertes in para-
diso, tanquam in cælo, uitam degebant, & iucundissi-
ma Dei consuetudine fruebantur. nam & coniunctio-
nis appetitio, & conceptio, & partuum dolores, & par-
tus ipsi, interitus denique omne genus longe aberat ab
illorum animis; & quemadmodum amnis liquidus e
puro fonte profluens, sic ipsi ibi uitam agebant uirgina-
li castitate decorati: & tum erat in omnibus terris ab ho-
minibus solitudo: quod nunc uerentur isti, qui de or-
be terrarum laborant: ea enim est horum hominum ra-
tio, aliena uti sedulo curent, suarum uero rerum ne mi-
nimam quidem cogitationem suscipiant; & cum de eo
soliciti sint, ne commune hominum genus aliquando
deficiat, omnem animæ suæ, tanquam alienæ, curam
unusquisque negligit, præsertim cum eius causa summa
uel minimarum rerum, paucitatis uero hominum ne
minima quidem ratio ab ipsis reposcenda sit. non erant
tum oppida, non artes, non familiæ, (neque enim le-
uiter uos ista curatis) sed tum ista non erant, neque ta-
men beatam illam uitam, & hac nostra longe meliorem
quidquā aut impediēbat, aut incidebat. at simul atque
Deo non obtemperauerunt, ac terra, cinisq; facti sunt,
simul

CHRYSOStOMI

simul cum beata illa uiuendi ratione uirginitatis decus amiserunt, & una cum Deo semigrauit ab eis castitas uirginalis. nam quàm diu a diaboli seruitute liberi fuerunt, ac Dominũ suum sunt ueriti, fuit penes eos uirginitas, quæ maioris ipsis erat ornamento, quàm sit diadema Regibus, aut aurea uestimenta. postea uero quàm captiui fuerunt, & regiam ipsam exuerunt stolam, cælestique ornatu abiecto, morti, dissolutioni, execrationi; propositi, miseram, & laboriosam uitam instituerunt; tunc una cum illis successit connubium, mortale hoc, & seruale uestimentum; Qui, inquit, cum uxore est, sollicitus est, quæ sunt mundi. Vides ne unde initium habuerint nuptiæ? unde necessario profectæ uideantur? a diuini præcepti contemptione, ab execrationibus, a morte: si quidem ubi mors est, ibi nuptiæ commorantur: quæ si non esset, neque nuptiæ sequerentur. At hæc uirginitatem non consequuntur; sed illi semper utilitas, felicitas, beatitudoque comitantur, tam non dum morte, aut nuptiis introductis, quàm post earum introductionem. Cedo, quod connubium Adam procreauit? qui dolores Euæ pepererunt? neque enim habes quod respondeas: quid igitur sine causa cõtremiscis metu perterritus, ne sublatiis nuptiis consistat ortus humani generis? Innumerabiles angeli Deo inferuiunt, infinita uis archangelorum ad ipsum assistit; neque quisquam eorum est ex naturæ successionem, ex partu, ex doloribus, ex conceptione procreatus. multo igitur magis homines sine coniugio fingere potuit, quemadmodum primos finxit, unde genus hominum uniuersum exortum est. Neque uero nunc etiam genus nostrum auget connubii uis, sed Domini oratio ea, quam

XVI.
Coniugiũ non
augere genus
humanum.

DE VIRGINITATE. 12

quam habuit initio, Crescite, & multiplicamini, & replete terram. Quid enim, quaeso, Abraham ad liberos gignendos nuptiæ profuerunt? an non is, cum tot annos uxorem haberet in matrimonio, tandem eiusmodi uocem emisit? Domine Deus quid dabis mihi? ego Gen. 15.
uadam absque liberis. Vt igitur tum ex mortuis corporibus Deus prolem, & stirpem excitauit ad innumerabilem hominum procreationem: sic idem a primo, si dicto audiens Adam illam omisisset ligni uoluptatem, uiam reperire potuit, qua humanum genus augetet. neque enim unquam contra Dei uoluntatem exercendis nuptiis maior erit hominum numerus; neque colenda uirginitate, Deoque id approbante, eorundem multitudo minuetur. Verum, inquit, id uoluit nostra culpa, quod ei non obtemperauimus. quid est enim, quod ante, quam in fraudem induceremur, nullum exitit connubium? quamobrem nulla fuit in paradiso corporis coniunctio? cur ante nostri execrationem nulli partuû dolores? quod erant tum illa superuacanea, quæ deinde fuerunt propter hominum infirmitatem necessaria; neque solum hæc ipsa, sed alia omnia, oppida, artificia, uestium cultus, & ornatus, & omnino reliqua necessariarum rerum turba: his enim contractis omnibus, mors in orbem terrarum irruit, hoc instructa comitatu. Quamobrem non est, ut quod infirmitati tuæ remissum est, id non modo uirginitati præferendû, sed ne cum ea quidem conferendum putes. nam si ista ratione, & uia procefferis; duas etiam habere in matrimonio, quod id lege Moïsis permissum fuit, quam una uxore contentum esse, melius affirmabis; isto etiâ modo diuitias paupertati uoluntariæ, luxuriam frugalitati præpo-

CHRYSOStOMI

XVI I.
Coniugiū esse
indulgentiæ.

prapofueris; atque adeo iniuriam ulcisci, quàm fortiter ferre, præstare dixeris. Tu igitur, inquit, ista improbas? ego uero non improbo; nam & a Deo concessa sunt, & fuerunt tempore fructuosa; at leuia esse dico, neque tam uirorum recte facta, quàm puerorum appello. Quare cum perfectos nos Christus uellet efficere, iussit illa tanquam pueriles uestes deponere, quæ neque uirum perfectum tegere possent, neque ornare mensuram ætatis plenitudinis Christi; his uero ornatoribus, & pretiosioribus, quàm illæ essent, uestiri uoluit, non ea re sibi ipse contrarius, sed maxime consentaneus: nam etsi hæc sunt illis iussa grauiora, tamen idem fuit legislatoris propositum. sed quodnam id est? ut, animarum nostrarum omni prauitate circumcisa, nos ad perfectam uirtutem deduceret. si enim id rationis habuisset, ut nullum nobis priore grauius onus imponeret, sed idem permetteret, ut eandem illam perpetuo legem seruaremus, neque unquam nos ab illa humilitate subleuasset, hoc nimirum ostendisset, quantum a se ipse dissentiret. Quemadmodum enim initio si tum, cum adhuc esset imbecillius, & puerili quadam infirmitate humanum genus, arduam hanc proposuisset uiuendi rationem, nunquam moderatā postea recepissemus; sed quæ ad salutem nostram pertinerent, immoderata hac ipsa regula nobis omnia periissent: ita, nisi post longinquum illud tempus, & eam disciplinam, quæ lege tradebatur, cū ad cælestem hanc philosophiam dies nos hortaretur, in terris permanere uoluisset, parum admodum nobis illa profecisset indulgentia, quòd ea perfectionis uis non accesserat, propter quam indulgentia tributa est. Verum assimile quidpiā nobis, & pullis auium

auium accidit . nam ubi eos aluit mater , educit qui-
 dem e nido ; sed si propter imbecillitatem decidere ui-
 derit , & illis opus esse intus amplius educari cognoue-
 rit , aliquot dies ibidem esse finit , nō iam perpetuo uti
 commorentur in nido , sed dum , præclare corroboratis
 alis , & omni confirmato robore , securi deinceps uo-
 latum suscipere queant . sic etiam nos Dominus noster
 a primo trahebat ad cælum , & uiam monstrabat , quæ
 illuc duceret , non sane ignorans , sed qui uel optime in-
 telligeret , non satis fore nos ad illum uolatum confi-
 ciendum . uoluit autem nobis ostendere , non sua uolun-
 tate eum fieri casum , sed imbecillitate nostra . quod si-
 mulatque demonstrauit , postea permisit , ut terrenis
 his rebus , cultuque nuptiarum , tanquam in aliquo ni-
 do diutius aleremur . ut uero nobis uirtutis pennæ lon-
 go temporis interuallo nasci cœperunt , tunc sensim ac-
 cedens , e terreno domicilio eduçtos , altius docuit euo-
 lare . ergo languidiores alii , arctissimeque etiã dormien-
 tes , & in humanis rebus defixi , nidi adhuc mansione
 delectantur ; alii generosiores , & amantes lucis , hunc
 locum facillime deserunt , ac , relictis in terris nuptiis ,
 pecuniis , curis , aliisque rebus omnibus , quæcunque
 mortales ad terram reuocare consueuerunt , superas par-
 tes petunt , ad cælumque perueniunt . Quamobrem nō
 est , ut initio concessum coniugium deinceps eiusmodi
 esse existimemus , quasi necessario ab eo discedere
 prohibeamur . nam ipsum uelle , ut nuptiis abstinea-
 mus , ex eius oratione cognosce , Qui potest capere ca-
 piat . quòd id autem non statuerit initio , ne mireris .
 neque enim medicus omnia simul ægrotis , aut eodem
 tempore proponit adhibenda ; sed dum febris æstu cor-

D repti

CHRYSOStOMI

repti iactantur, cibum prohibet duriores; cum uero & ardorem illum, &, quæ ab eo profecta sit, corporis infirmitatem depulerunt, tum omnem escam, quæ minus placeat, remouet, & permittit uictum, quo antea assueuerunt. ut enim in corporibus inter se pugnantia principia, quòd in illis superet, uel deficiat aliquid, aduersam ualeitudinem creant: sic in anima immoderata perturbationes ipsius corrumpunt sanitatem. maxime autem oportunitate opus est, ut ad præsentis animorum commotiones diuinum iussu apte accommodari possit. etenim animæ peruersitatem, nisi utraque hæc inter se conueniant, nunquam per se lex emendare queat; quemadmodum neque etiã per se medicamentorum uis ulcus unquã sanare possit. idem enim peccatis leges sunt, & remedia uulneribus. An tu, cum medicum sapius idem ulcus modo secantem, modo urentẽ, modo neutrum horum in illo ipso facientẽ, præsertim uero a fine sapenumero aberrantem uideas, de eodem curiose nihil inquiris: in Deo autem, qui nusquam offendit, sed omnia pro sua sapientia recte, atque ordine disponit, sis mortalis ipse curiosus? ab eo institutorum eius rationem reposcas? neque id infinitæ tribuas sapientiæ? an nõ hæc summa amentia est? Crescite, inquit, & multiplicamini. istud enim furente natura, cū neque ea libidinis impetum ferre posset, neque in illa tempestate portum alium haberet, quò confugeret, tempora postulabant. quid igitur imperandum fuit? an ut continenter, casteque uiuerent? at istud, & grauiorem casum effecisset, & maiorẽ ignem accendisset: etenim si quis pueros, qui solo lacte sunt alendi, remouerit ab eo cibo, & esca uesci, quæ corroboratis iam uiris sit
accommo-

accomodata, coegerit, nihil prohibebit, quo minus statim moriantur. tantum mali inest rebus intempestiuis. propterea non est initio uirginitas instituta; immo uero principio uirginitas tradita est, & illa, quam matrimonio prius apparuit; iccirco successit matrimonium secundo loco, uisumque est necessariū. Quod si Adam obedientiam non abiecisset, haud illo nobis opus fuisset. At quo modo, dixerit quispiam, tot extitissent hominum millia? Ego uero, quando isto timore tantopere commoueris, iterum abs te quaero, quo modo Adam, & Eua, non dum interpositis nuptiis, procreati fuerint? Quid igitur? ut illi nati sunt, inquit, sic reliqui omnes nasci debebant? Siue isto modo, siue alio quopiam, nihil habeo dicere. quod enim nunc in quaestione uersatur, eiusmodi est, Deo, ad augendum hominum genus in terris, nihil opus fuisse coniugio. Neque uero genus humanum uirginitate, sed peccato, obscenisque coniunctionibus Noe ætate defecisse docuit, & hominum, & beluarum, & omnino in terris omnis animantium generis interitus. si enim obscenam illam cupiditatem continuissent filii Dei, & uirginitati honorem habuissent, neque filias hominum iniquis oculis aspexissent: nunquam eos tanta calamitas oppressisset. at nemo propterea me causam illorum cladis in nuptias conferre arbitretur. non enim id nunc ego dico, sed pestem, & interitum nostri generis non uirginitati tribui, sed peccato assignari oportere. Est uero institutum liberis procreandi causa connubium; sed multo magis, ut in natura insitum restinguat ardorem: quod sane Paulus ita testatur: Propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, non propter liberorum procreationem.

D ii & ite -

XVIII.

Non uirginitate, sed peccato imminui genus humanum

XIX.

Duas quidem olim fuisse conjugii causas, uerum nunc unam tantum reliquam esse.

CHRYSOStOMI

& iterum eodem iubet conuenire, non ut multos liberos fuscipiant: sed cur? Ne tentet, inquit, nos Sathanas. atque in eo ipse progrediens non cupiditate prolis: sed quamobrem? Si se, inquit, non continent, nubant. Duæ autem hæ fuerunt, quemadmodum initio dixi, coniugii instituendi causæ; sed deinde & terra, & mari, & uniuerso terrarum orbe animantium referto, una relicta est coniungendi causa nuptiarum; ut libido, & incontinentia sedaretur. iis enim, qui nunc etiam in eiusmodi libidinibus uolutantur, suumq; more uiuere, & in lustris confici concupiscunt, non parum afferunt adiumenti nuptiæ ad illam impuritatem, & necessitatem tollendam, & ad pure, sancteq; uiuendum. Sed quousque uobiscum ego hac umbratili pugna dimicabo? etenim uos ista differentes nihilo minus, quàm nos, uirginitatis præstantiâ intelligitis. et, quæ à uobis dicuntur, omnia speciem simulationis habent, uestræque sunt intemperantiæ tegumenta. Verum ut hæc impune dicere liceat, tamen uel ita a calumniis desistere oportuit. qui enim sic est animatus, ut præclaris rebus aduersetur, præter alia, quæ facit, detrimenda, graue etiam adeo peruersa, & iniqua sententia apud omnes testimonium de sua dicit improbitate, ut, etiam si nulla alia de causa, tamen, ne tantum in se contraheret inuidiæ, linguam continere deberet; idque cum eum, qui in maximis certaminibus ceteris præstantes admiratur, licet ipsorum assequi præmia non possit, tamen ab omnibus ueniâ consequi animaduertat. qui uero in illis ipsis non modo se non exercet, sed ea uituperat, quæ premiis amplissimis afficienda sunt, is, ut inimicus, & hostis uirtutis, quiq; insanis hominibus
miserior

XX.

Vt nullum iis, qui uirginitatem despiciunt periculū propositum sit, graue tamē esse eam despiciere.

DE VIRGINITATE. 15

miserior sit, iure omnibus in odio esse debet. infani enim nec, quæ committunt, intelligunt, nec, quæ ferunt, uoluntarii patiuntur. quamobrem cum eos iniuria afficiunt, qui rerum potiuntur, tantum abest, ut pœnas pendant, ut ab illis etiam ipsis, quos iniuria laceffiuerunt, eis misericordia tribuatur. quod si quis mentis compos, quæ illi non sua sponte faciunt, eadem committere audeat, is, ut communis naturæ hostis, iure sententiis omnibus condemnetur. Quamobrem etiã si, quemadmodum dixi, eiusmodi criminatio impune esset; tamen eorum causã, quæ dicta sunt, ea oportuit abstinere. nunc uero uel magnum periculum calumnix proponitur. Neque enim solum qui sedens aduersus fratrem suum loquitur, & aduersus filium matris suæ ponit scandalum, pœnam sustinebit, sed is etiam, qui ea, quæ Deo præclara uisa sunt, improbare conatur. uerum accipe, quæ ab alio Prophetata de hac ipsa re differantur. Væ tibi, qui dicis malum bonum, & bonum malum; qui ponis lucem tenebras, & tenebras lucem; qui ponis dulce amarum, & amarum dulce. quid enim uirginitate suauius? quid pulchrius? quid illustrius? etenim ipsis Solis radiis fulgores splendidiore emittit; nos uero ab omnibus terrenis rebus auocans, sic afficit, ut Solem iustitiæ puris, & intentis oculis intueamur. & hæc quidem Esaias in eos uociferabatur, quorum essent corrupta iudicia. Audi uero præterea, quid alius Propheta, ab hac ipsa uoce faciens initium, de iis dicat, qui in alios eiusmodi uerbis pestes effundunt. Væ illi, qui potum dat amico suo turbidum: atque hoc ipsum, Væ, haudquaquam simplex uerbū est, sed eo maximæ minæ continentur.

nam

XXI.

Eos magnum adire periculum, qui uirginitatem despicunt. Psal. 49.

Esa. 5.

Abba. 2.

CHRYSOSTOMI

Amos 2.

Matth. 1.
Marc. 9.
Luc. 17.

Matth. 5.

XXII.
Propter Elise-
um pueros u-
tiliter interiisse

nā eam nobis pœnam protendit, quæ neque uerbis explicari possit, neque unquā remittenda sit. etenim hæc ipsa uox in diuinis litteris posita est contra eos, qui futuram pœnā iam euitare non poterunt. et iterum alius Propheta Iudæos accusans inquit: Et propinabatis Nazareis uinum. quòd si is, qui Nazareis uinum miscet, tantum subibit pœnarum: quo supplicio dignus erit, qui in animas simplicium hominum turbidam infundit potionem? si, qui minimam eorum partem sustulerit, quæ lex iubet fieri, pœnæ se subiicit, quam uitare non potest: quibus cruciatibus afficietur, qui uniuersæ huic obtrectat sanctitati? Quisquis scandalizauerit, inquit, unū ex his pusillis; expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & in mare demergatur. Quid igitur dicent, qui eiusmodi oratione non apud puerulum quempiam, sed apud multos offendunt? quòd si quis dixerit fratri, Fatue, reus erit geennæ ignis: quantum in se contrahet iram, qui hanc improbat æqualem instituto angelorum uiuendi rationem? derisit olim Moisen Maria, multo quidem leuius, & moderatius, quàm ipsi nunc uirginitatem derideatis; quippe quæ neque de homine detraxit, neque tum uirtutem beati illius uiri irrisione excepit, quem etiam uehementer est admirata: tantum dixit, iisdem se frui, quibus ille fruebatur: & tamen Dei iram in se tantopere concitauit, ut ne ipso quidem, qui laceffitus iniuria uidebatur, pro ea magnopere deprecante, quicquam profectum sit, sed diuturniorem illius etiam opinione pœnam pertulerit. Sed quid dico Mariam? cum ad Bethleem pueri ludentes, quòd tantum Eliseo dixerant, Ascende calue, usque adeo Deum irritauerint, ut is in ipso sermone in eam

eam multitudinem (erant enim duo, & quadraginta) urfos immitteret, a quibus omnes discerpti sunt. ita neque aetas, neque multitudo, neque omnino illud, quod ioco dixissent, pueros tueri potuit; & iure id quidem optimo. nam si, qui tantos sustinent labores, & pueris, & uiris ludibrio sunt: quis ex numero infirmiorum eos ipsos labores subire uolet, qui ludo, & irrisione hominum excipiantur? aut quis de populo uirtutem colet, quam ita ridiculam esse uideat? Quod si nunc omnibus, qui ubique sunt, uirtutem admirantibus, neque iis modo, qui ipsam expetiuerunt, sed illis etiam, qui in eam inciderunt, grauate tamen multi mortales, ac tergiuersantes, uix eius causa labores suscipiunt: quis erit, qui, si eam non modo in admiratione non esse, sed uituperari præterea uideat ab omnibus, ad eandem amplectendam facile possit adduci? nam qui fortitudine excellent, & iam ad cælum perueniunt, non multorum solatio indigent, sed ad omnem alacritatem satis illis est ea laus, quam a Deo consequuntur: imbecillioribus uero, & iis, qui nuper in eam uiam deducti sunt, non parum accedit uirium, cum, quid de se multitudo existimet, intelligunt, donec rebus omnibus paulatim instructi eò perueniunt, ut eiusmodi ducis opera non amplius egeant. nec uero tantum id illorum causa factum est, sed irrisorum etiam salutis gratia, ne, cum priorum erratorum nullam poenam persoluerint, in ea priuate progrediantur. Verum mihi ista commemoranti in mentem ueniunt, quæ præterea in Eliam commissa sunt. quod enim pueri propter Eliseum ^{4. Regum 2.} ab ursis passi sunt supplicium, idem propter eius magistrum centum uiri cum suis ducibus, igni e superiore loco

CHRYSOSTOMI

Sap. 5.

XXIII.
Quid sit, quā-
obrem qui ea-
dem peccent,
non easdem
dent poenas.

I. Timo. 5.

loco defluente, pertulerunt. nam quòd & illi ad Eliam accedentes, ac per summam dissimulationem uirum iustum appellantes, ad se iusserunt descendere, eius loco descendens ignis omnes absumpsit, non secus atque illos antea feræ deuorant. Quibus animaduersis, omnes uos uirginitatis hostes aliquando ianuam ori, & feram adhibite, ne supremo illo iudicii die eos intuentes, qui uirginitatis splendore fulgebunt, ipsi etiam illud incipiat dicere, Hi sunt, quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem impropertii: nos insensati uitā illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: quo modo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum est? ergo a uia ueritatis aberrauimus, & iustitiæ lumen non luxit nobis. sed quis erit eorum uerborum fructus? cum eneruata tum pænitentia futura sit. Sed fortasse quæret aliquis uestrum, fuerit ne quisquam, qui postea sanctis hominibus male dixerit? multi, & ubique terrarum fuerunt. quid est igitur, inquit, quòd eandem non dederunt poenam? dederunt illi quidem, & eiusmodi multos ipsi nouimus: si uero sunt, qui etiam poenam effugerint, eam illi ad extremum, ut est apud diuum Paulum, non effugient: Quorundam enim, inquit, peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium, quosdam autem & sequuntur: & ut legumlatores nocentium poenas in actis scriptas relinquunt, sic etiam Dominus noster Iesus Christus in unum, aut alterum facinorosum hominem animaduertens, tanquam in columna ænea, aut in tabulis descripta, quæ de illis sumpsit supplicia, deponit, ut, quæ illis acciderunt, palam expositis plenum faciat omnibus, fore, ut, etiam si qui eadem com-

mitten-

mittentes, easdem uiui pœnas, quas illi ipsi dederunt, non dederint, mortui tamen grauiora mala patiantur. Quamobrem cum multa peccantes, nullas scelerum pœnas pendimus, ne confidamus, sed timeamus potius. quamuis enim hic a Deo non iudicamur, tamen una cum mundo apud inferos condemnabimur. cuius rursus equidem non sum auctor sententiæ, sed is eam pronuntiavit, qui in Paulo loquitur, Christus: sic enim inquit, cum ad eos loquitur, qui mysteriorum immerito participes fieri uolunt: Ideo inter uos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi. quod si nosmet ipsos diiudicemus, non utique iudicemur: dum iudicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. quidam enim, quod eorum sunt mediocria delicta, & quod supplicio affecti, nunquam postea in eadem uitia delabentes, canem ad uomitionem redeuntem imitantur, in uita modo castigationis indigent. Sunt alii, qui propter summam improbitatem & uiui, & mortui peccatorum pœnas persoluent. alii uero tantummodo apud inferos suppliciis afficiuntur. quod enim indignissima omnium facinora commiserunt, indigni sunt, qui cum hominibus torqueantur. Neque enim, inquit, cum hominibus flagellabuntur; ut qui in id tempus reseruati sint, quo cum demonibus supplicia expendant. Discedite enim, ait, a me in ignem æternum, paratum diabolo, & angelis eius. Multi sacerdotium pecunia rapuerunt: qui quanquam, unde obiurgarentur, habuerunt neminem, neque ea audierunt, quæ Simo olim magus accepit a Petro; non eo tamen illud impune ferent, sed quod, ne exemplo quidem proposito, non resipuerunt, multo grauiores

E cruciatus

XXIII.
Qui peccant,
neque peccato
rū pœnas pen
dunt, non eo
confidere, sed
magis timere
debere.

1. Cor. 2.

Psal. 72.

Matth. 25.

Act. 7.

CHRYSOStOMI

Num. 16.

Gen. 12.

Ios. 7.
Num. 3.

XXV.
Imbecillis ne-
cessarium est
coniugium.

cruciatuſ ſuſtinebunt, quàm qui uiuis ipſis debeban-
tur. multi autem, quæ Core, ſunt auſi, neque tamen
eandem, quam ille, poenâ dederunt, ſed dabunt poſtea
cruciatibus affecti grauioribus. Non pauci, Pharaonis
impietate imitati, nô iam, ut ille, mari ſubmerſi ſunt,
ſed geennæ pelagus ipſos manet. neque enim in eos,
qui fratres ſtultos appellant, iam animaduerſum eſt:
nâ ipſis ad inferos ſunt reſeruata ſupplicia. Quamobrè
non eſt, ut Dei ſententias uerba tantû eſſe exiſtimetis.
ob id enim ipſe non nullas, id quod de Saphira, Char-
mi, Aaron, multisque aliis conſtat, exitu comproba-
uit, ut, qui uerbis eius fidem non habent, rerum teſti-
moniis perterriti, & deſinant aliquando uerſari in hoc
errore, ſe nihil poenarum daturus, & diſcant eò ſpecta-
re Dei benignitatē, ut præſiniat ſontibus tempus agen-
dæ poenitentiae, non in eo poſitam eſſe, ut omnino det
peccatorum impunitatem illis, qui in uitiiſ perſeue-
rant. Poſſem equidem plura de eo dicere, quantum in
ſe contrahant incendium, qui uirginitatis decus exte-
nuant: ſed & prudentibus ſatis ſunt, quæ diximus, ne-
que poſſent deprauatos, & furioſos multo his plura ab
illa infania remouere. quamobrem eam partem omit-
tentes, ad eos, qui rei ſunt intelligentes, omnem ora-
tionem conuertemus: & ad illud diui Pauli redibimus,
De quibus ſcripſiſtis mihi, bonû eſt homini mulierem
non tangere. Illos igitur pudeat, & qui coniugium im-
probant, & qui plus ei tribuunt, quàm rei dignitas po-
ſtulat. utroſque enim diuus Paulus cum his, quæ dicta
ſunt, reddit elingues, tum iis, quæ deinceps dicentur.
Bonum eſt coniugium, quippe quòd hominem retinet
in officio temperantiae, neque delapſum in adulterium
patitur

patitur interire . quare ne ipsum uituperes . magnas enim habet utilitates : nam Christi membra meretricis membra esse non finit : neque sacrum , & purum templum prophanum , aut impurum fieri patitur ; propterea bonum est , quod labentem sustinet , & erigit : sed quid ad eum , qui stat , hoc ipsum attinet ? aut quanti id illius refert , qui eius non egeat adminiculo ? hic enim neque utile est , neque necessarium , sed uirtuti prater ea est impedimento : non enim solum multas affert moras , sed maiorem etiam partem detrahit gloriæ . Nam si quis eum armis undique texerit , qui & nudus descendere in certamen , & ita superior esse possit ; is , tantum abest , ut opem ferat , ut summam illi faciat iniuriam , quippe qui omnem uictoriæ admirationē tollit , & palmæ splendorem . neque enim uiri uirtutem uniuersam elucere , neque trophæum admodum celebre esse finit . In nuptiis uero maius etiam damnum fit , quod non solum popularem gloriam , sed eam etiam mercedem non habet , quæ uirginitati proposita est . Quamobrem bonum est homini mulierem non tangere . quid tu igitur tangere permittis ? Propter fornicationē , inquit , unusquisque habeat uxorem suam . Vereor , inquit , si te ad uirginitatis uerticem extollere uolueris , ne in uoraginē intemperantiæ delabaris . nondum enim ea pennarum leuitate præditus es , ut te ad excelsum illum locum efferre possis . atqui sponte ipsi in illud certamen descenderunt , & uirginalem laudem appetiuerunt . quid igitur est , diue Paule , quod timeas , aut horreas ? quod rei ignoratio (ita enim fortasse dixerit) hanc hominibus uirginitatis expetendæ alacritatem addit . me uero huiusce usus , & periclitatio pugnae reddit ad

E ii consu-

XXVI.

Maximam sibi ipsum facere iniuriam , qui cum uirginitate colere possit , connubio iungitur .

CHRYSOStOMI

XXVII.
Magnum quid
dam esse uirgi
nitatem, &
magnorū con
ciliatricem bo
norum.

Psal. 126.

Psal. 126.

Ephe. 6.

consulendum aliis timidiorem. Noui uirginitatis uim : noui huius certaminis contentionem : quantum hoc habeat praelium difficultatis, intelligo : uehementi quodam, & forti animo opus est, & qui nullum habeat sensum uoluptatis : quandoquidem per candentes carbones, ut non aduraris, per mucrones gladiorum, ut non faucieris, est incedendum : ea est enim libidinis uis, ut cum igni, & ferro conferatur. quod nisi sic anima comparata fuerit, ut ne illius quidem doloribus moueatur : se ipsa facile perdat. quam obrē adamantina quadam rationis ui, oculis nunquam somno conuiuentibus, summa tolerantia, muris etiam firmis, muris inquam nobis opus est, & repagulis, quibus extrinsecus muniamur : uigilantibus præterea, fortibusq; custodibus, in primis uero diuinæ gratiæ indigemus adiumento. Nisi enim Dominus custodierit ciuitatem, frustra uigilat qui custodit eam. Sed quo modo hoc ipsum adiumentum nobis conciliabimus? si, quantum animo ualeamus, & corpore, totum eò contulerimus, rectas nempe cogitationes, summam ieiunii, & uigiliarum intencionem, accuratam diuinæ legis obseruationem, præceptorum obedientiam, & quod caput est, omnem confidentiæ nostræ uitationem. licet enim magna facinora fecerimus, tamen illud nobiscum perpetuo loquamur, oportet : Nisi Dominus ædificauerit domum, in uanum laborauerunt, qui ædificant eam : quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum sæculi huius, contra spiritalia nequitia in cælestibus ; ac noctes diesque nos armis cogitationum armatos, & tanquam

tanquam impudentibus libidinibus formidolosos esse oportet. etenim si quis paulum de intentione remiserit, continuo diabolus adest, ignem tenens in manibus, quo in templum Dei coniecto, illud incendat. ergo recti undique sumus, necesse est. pugnamus enim cum iis, quæ naturæ necessitas postulat: æmulamur instituto angelorum: cum tenemus cursum, quem mentes tenent incorporeæ: terra, & cinis ad cælum contendunt, & sese cælitibus æquare student, & mortalitas in certamen cū immortalitate descendit. Et, quæso, tanta cum re quisquam nuptias, aut uoluptatem comparare audeat? non ne id erit perabsurdum? quæ cum omnia Paulus intelligeret, Vnusquisque, inquit, suam uxorem habeat. idcirco refugiebat, idcirco non audebat apud ipsos initio de uirginitate differere, sed commoratus in commemoratione nuptiarum, paulatim eos studebat a coniugio reuocare: ac cum breuiter quædam de continentia dixisset, ea nimirum pauca longiori illi de connubio orationi permiscuit: neque Corinthiorum aures grauitate admonitionis offendi passus est. qui enim seuerioribus sensibus usquequaque textit orationem; cum molestus est auditori, tum eius animum sæpenumero uehementer perturbare cogit, ut qui dictorum grauitatem minime perferat: qui uero sic eam uariat, & temperat, ut grauib. rebus faciliora plura, quàm molesta illa sint, commisceat; is & rei seueritatem subtrahit; & reficiens auditorem, ita persuadet, magis, magisq; conciliat. quod quidem etiam diuus Paulus effecit. cum enim dixisset, Bonum esse homini mulierem non tangere, statim ad nuptias retulit orationem, cum inquit, Vnusquisque suam uxorem habeat, quod

1. Cor. 7.

CHRYSOStOMI

quod ubi in beatitudinis loco posuisset, omisit: Bonū, enim ait, est homini mulierem non tangere. de nuptiis uero & consilium dat, & statuit, & rei præterea rationem adiungit: nam, Propter fornicationem, inquit. in quo uidetur quidem rationē afferre, quamobrem sint concessæ nuptiæ; sed re uera expositis coniugii causis continentiam clam laudando extollit, non id quidem uerbis aperiens, sed auditori cogitandum relinquens. auditor enim ubi cōiugium a Paulo laudari intelligit, non quia perfectæ uirtutis opus sit, sed quòd in ipso auditore Paulus eam nouit inesse libidinem, ut sine nuptiis se in ipsa libidine continere non possit, pudore quodam & rubore suffusus, operam dat, ut continuo uirginitatem colat, & summam intemperantiæ uitet infamiam. Quid uero præterea inquit? Vxori uir debitū reddat, similiter & uxor uiro. quod deinde cum interpretaretur, & explanaret apertius, adiungit, Mulier sui corporis potestatem non habet, sed uir; similiter uir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. quæ cū de nuptiis uideatur dicere, re tamen uera tanquam hamum usitata piscator esca circumuestiens, sic ipse in audientium aures inserit orationem, eo consilio, ut illo ipso sermone de nuptiis eosdem a nuptiis deterreat. nam qui illud audit, se per coniugium non in sua, sed in uxoris esse potestate, confestim operam dabit, ut ab acerbissima seruitute liberetur, uel potius id primū cauebit, ne ipsum subeat iugum seruitutis. ubi enim semel se potestati subiecerit, quā diu ipsi uxori uideatur, ei est necessario seruiendum. me uero non temere hoc ex Pauli sententia coniicere, ex discipulis Iesu facile intelligi potest. nam neque illi graue, aut molestum coniugium

XXVIII.
Quæ de con-
nubio dicuntur
cohortationes
sunt ad uirgini-
tatem.

iugium prius existimauerunt, quàm a Domino audiuerunt se in eadem necessitate conclusos, in quâ aliquando Corinthios etiam Paulus adduxit. illud enim, Qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit ipsam mæchari; & hoc, Vir sui corporis potestatem non habet; sunt inter se quidem dissimilibus enunciata uerbis, uerum eandem habet ratio utriusque sententiam. Si quis autem Pauli uerba diligentius consideret, tyrannidem magis augeri intelliget, ac seruitutem fieri grauiorem. siquidem Dominus uiri potestatem esse non uult, uxorem domo expellendi; Paulus uero, proprii etiam corporis iure adempto, omnem ipsius principatum dat uxori: cuius imperio subiectum uirum magis esse uult, quàm puerum emptum pecunia. seruo enim, si quando comparata pecunia pretium, quanti emptus est, domino persolvere potuerit, plerumque libertatem omnino recuperare licet: at uir, quamuis omnium difficillimam nactus sit uxorem, seruitutem tamen perferre necesse habet; quippe qui nullam inire potest uiam, qua solutus eiusmodi dominatu liberetur. Cum igitur illud dixisset, Mulier sui corporis potestatem non habet, adiecit, Nolite fraudare uos inuicem, nisi forte ex consensu ad tēpus, ut uacetis orationi, & ieiunio; & rursum reuertimini in id ipsum. Equidem in tanta Pauli indulgentia plerosque eorum, qui uirginitatem e medio tollunt, hic erubescere, & pudere existimo. Sed ne uereamini, ne ue stulte uos abiiciatis. sic enim loquitur Paulus, ut iis, qui connubio iuncti sunt, indulgere uideatur; uerum si quis ea accuratius animaduenerit, unam & eandem atque superiorem uerborum sententiam esse uideat. Quòd si quis propositā
remo-

XXIX.

Illud, Nolite fraudare inter uos, eo dictū esse, ut ad uirginitatem adduceret.

CHRYSOStOMI

remouens causam, simpliciter hæc interpretari uoluerit, non tam illa Apostoli, quàm connubiorum conciliatricis cuiuspiam uerba uideantur. sin uero eius mentem explicarit, is hanc etiam admonitionem apostolicam dignitatem habere intelliget. Verum quid longiorem hunc ipsum facit sermonem? nonne satis illud fuerat, cum superiori oratione rei grauitas esset exposita, finem admonendi facere? Quid enim habet amplius hoc, Nolite fraudare uos inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, quàm illud, Vxori uir debitum reddat, & uir proprii corporis potestatem non habet? nihil sane amplius: nisi quòd illic breuius, & obscurius significatum erat, hic & pluribus uerbis, & planius est explicatum. quod nimirum facit Samuelem illum, sanctum Dei uirum, imitatus. quemadmodum enim is quàm potuit subtilissime apud imperitam multitudinem regni leges exposuit, non ut Regem reciperent, sed ne reciperent, quippe qui rei præceptionem tradere uideatur, cum uere quandam ipsius oratio intempestiuæ eorum hominum cupiditatis dissuasionem habeat: sic Paulus etiam connubii tyrannidem continenter inculcat, atque eo ipso sermone planius illos inde reuocare studet. cum enim dixisset, Mulier proprii corporis potestatem non habet, adiunxit, Nolite fraudare uos inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut uacetis ieiunio, & orationi. Vides quo modo eos, qui coniugio essent coniuncti, ut nullam eius oratio suspicionem, aut molestiam haberet, ad cultum continentiae perduxerit? Ab initio re omnino commendauit: Bonum, enim inquit, est homini, mulierem non tangere. In hoc uero admonitionem etiam adhibuit, cum inquit, Nolite fraudare uos inuicem, nisi forte

forte ex consensu . sed quid est , quamobrem , quod statuere uolebat , id tanquam monitum introduxit , non in iussi formulam redigit ? non enim dixit , Fraudate inter uos , uerum ex communi uoluntate , ut uacetis orationi : sed , Nolite fraudare uos inuicem , nisi forte ex consensu ad tempus : quòd hæc est lenior oratio , quæ doctoris mentem , & sententiam declarans , minime id acerbius exigit , quòd ita summa Corinthiorum gratia persoluitur . Quamobrem fit , ut non solum auditorem consoletur , sed etiam breuitate orationis rei tristitiam comprimat , & ante ad iucundiora transeat , in illisq; diutius hæreat , & commoretur , quàm ad auditorem molestia perueniat . Illud etiam quærendum est , cum honorabile sit connubium , & thorus immaculatus , quamobrem illi nullum in ieiunio , & oratione locum relinquat ? quod perabsurdum esset Iudæis , quorum ad corpus omnia pertinebant ; quibus etiam duas in matrimonio habere concessum erat , & illis ipsis dimissis uxoribus , alias earum loco ducere , tantum eiusce rei rationem habentibus , ut per id tempus , cum loquentem Deum audituri essent , ne legitimo quidem uterentur concubitu ; idque non unum , aut alterum , sed complures dies efficerent : nos tanto diuinæ gratiæ beneficio affectos , Spiritu sancto afflatos , qui domitas habemus libidines , qui una cum Christo sepulti , qui Dei adoptione dignati sumus , nos ad tã excelsam dignitatis gradum elatos , tot denique tantisq; ornatos muneribus , ne infirmorum quidem illorum hominũ studium assequi non posse ? quòd si quis illud etiam quærere persistat , cur Moises ipse Iudæos ab eiusmodi coniunctione remouerit , ei ego ita respondeam , honestum quidem

F esse

XXX.

Cum sit honestum connubium , quid sit quòd Paulus in ieiunio moneat de abstinentia concubitus .

CHRYSOStOMI

IoheI. 2.

esse coniugium, sed eatenus, ut coniuges ea se coniunctione non inquinant: sanctos uero præterea homines eo fieri, non iam connubii uirum esse, sed uirginitatis. uerum, ut id non solum Moisen, Paulumq; monuisse existimes, audi quæ a Iohele dicantur: Sanctificate ieiunium, uocate coetum, congregare populum, coadunate senes. Sed quæris fortasse, ubi nam ab uxore abstinendum iusserit? Egrediatur, inquit, sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo. hoc enim est Moisis etiam præcepto maius. nam si eos, qui connubio iuncti sunt, feruentes libidine, florentes ætate, cupiditate effrænatos, in ieiunio, & oratione se iungi oportet: quanto ceteros magis, quibus tantam uim non affert necessitas coniunctionis? qui enim, ut debet, sacris precationibus operam dat, & ieiunium adhibet, hunc omnem cupiditatem, omnem terrenarum rerum curam, omnem mentis perturbationem abiicere, præclareq; undique comparatum sic ad Deum adire oportet. Ob id etiam ieiunium bonum est, quod omnem circumcidit animi sollicitudinem; & eam, quæ circa mentem effunditur, curam humilium, abiectarumq; rerum contrahens facit, ut tota in se ratio ipsa uertatur. quod cum Paulus attigisset, subobscura significatione nos a concubitu auocauit; sermoneq; admodum proprio usus est: non enim dixit, ne inquinemini, sed, Vt uacetis ieiunio, & orationi: quod coniunctio cum uxore non illa quidem ad impuritatem adducit, sed implicat negotiis, & occupationibus. Cum autem nobis, hoc adeo tuto, & munito loco collocatis, in ipso tempore orationis diabolus tamen aliquod impedimentum conetur inferre: quid non molietur mentis oculis

XXXI.
Qui precatio
nibus rite ope
râ dare uelint,
eos necessario
Paulum a con
cubitu auocal
se.

oculis hic, & illic libidine incensis, si dissoluta, dissipataq; anima nos esse comperit, & muliebris conjunctionis cupiditate languentes? quod ne accidat; neque, quo potissimum tempore Deum nobis studemus placare, eo ipso per inanem orationem in nos reddamus offensorem; tum iubet a thalamo secedere. Si enim ii, qui ad Reges adeunt, Reges autem? immo uero si ad minimos magistratus, si serui ad dominos accedentes, uel ut de illata sibi ab aliquo iniuria conquerantur, uel egentes ab eisdem ut aliquid auferant, uel omnino sibi ut iratos lenire studeant, ita congregiuntur, ut & oculos, & mentem omnem ad eos conuertant: qui si etiã paulo remissiores fuerint, tantum abest, ut, quod illis opus est, assequantur, ut etiam, malo aliquo accepto, inde digrediantur: quod si illi hominum animos sedare cupientes, tantum adhibent cōtentionis: quid miseris nobis fiet, qui ad communem omnium Dominum, ac Deū ita remisse dissoluteq; accedimus? præsertim cum ea commiserimus, quibus multo magis nobis Deus irasci, quàm illis domini succensere debeant. neque enim tam dominum seruus, neque tam Regē is, qui in eius potestate sit, irritare potest, quàm Deum in dies singulos irritamus ipsi: quod eo Christus declarauit, cum peccatum in proximos centum denarios appellauit; delicta uero in Deum decem milia talentorum. Quare cum ad Deum adimus, ut tantā eius in nos iram precibus extinguamus, & eundem, quem quotidie oppugnamus, nobis conciliemus, iure nos ab illa auocat uoluptate, quasi sic agat nobiscum. Hic mihi, carissimi homines, animæ salus agitur: uersamur in extremis discriminibus: tremantes, timidiq;, ac

F ii demisso

XXXII.

Si segniter
Deum prece-
mur, non mo-
do non placare,
sed etiam ir-
ritare.

Matth. 17.

CHRYSOStOMI

demisso, atque humili animo sumus, oportet: nam accedimus ad Dominum formidolosum, & qui multis laceratus iniuriis magna habet, quæ nobis succenseat: non complexibus, aut uoluptatibus impertiendum est hoc tempus, sed lacrymis, acerbissimis gemitibus, abiectione corporis ad terram, diligenti confessione, continentibus precationibus, multisque supplicationibus consumendum. quod si quis uel summo illo studio iratum Deum placare potuerit; ualde magnum sane is effecerit; non quod durus sit Dominus noster, aut inhumanus, quippe cuius est tanta lenitas, & humanitas; sed quod non patitur incredibilis magnitudo scelerum, ne in illa quidem bonitate, facilitate, summaque misericordia Deum facile nobis ignoscere. propterea inquit, Ut uaceris ieiunio, & orationi. quid igitur hac seruitute acerbius esse potest? uolo progredi in uirtute: uolo continentis ieiunii, & orationis patientia, omnibus elutis animi sordibus, ad cælum euolare. quod si illa huic sententiæ assentiri non uult, tum demum eius libidini cogor inferuire. quapropter Paulus a primo dixit, Bonum est homini mulierem non tangere. quare Dominum etiam discipuli sic allocuti sunt: Si ita est causa homini cum uxore, expedit non nubere. sic enim ratio cinabantur, alterutri parti iniuriâ fieri necesse esse: atque illis anxii cogitationibus hanc uocem emisserunt. Quamobrem Paulus etiam id ipsum inculcat assidue, ut Corinthios in eam inducat cogitationem; Vnusquisque suam uxorem habeat: & Vxori uir debitum reddat: & Mulier proprii corporis potestatem non habet: & Noli te fraudare uos inuicem: & In id ipsum reuertimini. Neque uero etiam beatis illis uiris, ut primum id audierunt

XXXIII.
Eorundem repetitionem Christi imitationem esse.
1. Cor. 7.

dierunt, ita esse persuasum est; sed, cum ea de re iterum acceperint, tum, quantam iussum possideret necessitatem, intellexerunt. etenim cum Christus ipse sedisset in monte, de eo disseruit: cumque multum aliis de rebus sermonem habuisset, rursus eis amorem iniecit continentiae: nam frequentata eadem de re oratio ad persuadendum plus habet efficacitatis. itaque Christi discipulus, magistri exemplo, eandem rem saepius iterat, nusquam autem illis, ut cōnubio iungantur omnino, sed cum causa concedit: nam, Propter fornicationes, propter satanicos, inquit, impulsus, propter incontinentiam. atque ita in eo sermone de nuptiis occultius, quàm ut quisquam id eum agere suspicetur, uirginitatis laudes persequitur. Quòd si eos, qui matrimonio iuncti sunt, Paulus inde ad multum tempus remouere dubitat, ne quem aditum nactus ea se quasi per cuniculum diabolus insinuet: quæ illis coronæ debentur, quæ nullius eiusmodi ab initio solatii eguerunt? quæ ad extremum inuictæ permanserunt? quanquam nō æque ad utrasque diaboli machinæ adhibentur. his enim ne molestum quidem esse arbitror, quippe quas proximum refugium habere intelligat: quibus etiam, si uehementiorem aliquem appulsus senserint, statim in portum confugere licet. nam neque diuus Paulus permittit ipsis, ut longius nauigent; uerum admonet, ubi defessi fuerint, uti congregiantur, & ut ad id iterum redeant, cohortatur. At uirgo fluctibus omnino iactari cogitur, & mari nauigare minime portuosum: quòd si grauissima tempestas coorta fuerit, ne sic quidem nauis in portum deducta quiescere potest. ut igitur, qui piraticam faciunt, nunquam ad oppida aut in naualibus,

aut

XXXIIII.
Virginitatem
rem esse admi-
rabilem, &
multis coro-
nis dignam.

CHRYSOStOMI

aut portubus, quòd ita sine causa discrimini sese offerrent, nauigantes adoriuntur; uerum, si in alto nauem offenderint, eius solitudinem audaciæ occasionem habentes, omnia mouent, omnia uersant; neque prius ea conari desistunt, quàm aut uectores submerferint, aut eo ab illis ipsi malo affecti fuerint: sic acer iste pirata magnam in uirginem tempestatem, difficilemque iactationem, ac procellas intolerabiles cōmouet, infima summa miscens, ut & ui, & impetu nauem euertat: audiuit enim, uirginem facultatem non habere ad idem redeundi, sed illi contra spiritus nequitiae luctari assidue, & continenter pugnare necesse esse, donec ex illa nauigatione in tranquillum portum perueniat. tanquam enim forti militi, mœnibus excluso, sic Paulus uirgini, uel si acrius instet hostis, uel si etiam hoc ipso uehementior sit, quòd nullam habeat aduersarius potestatem faciendi indutias, portas prohibet aperiri. neque uero diabolus uirgines modo magis exercet, quàm eos, qui connubio iuncti sunt, sed ipsis etiam uehementior inest impetus libidinis. quod quidē omnibus omnino perspicuum est. nam quibus frui possumus arbitrato nostro, ea non facile appetimus: quòd facultas, quam habemus, percipiendi illa, negligentiam animo nobis ingenerat. quod nimirum testatur prouerbium uulgare illud quidem, sed tamen uerissimum, Quæ in promptu sunt, eorum non esse nos admodum appetentes. contra autem fit, si quando priuamur iis, quæ antea possedimus: quæ enim propter copiam contemnimus, ubi non sunt in potestate nostra, maior eorum nobis cupiditas innascitur. Quamobrem primum tranquilliori loco sunt coniuges: tum, si quando in illis excitatur ardor

dor libidinis, concubitu facile sedatur. uirgo autē non habens unde ignem restinguat, flammam quidem excitatam, & in altum sublatam uidet, sed eam extinguere non potest: tantū uero relinquitur, ut igni resistens non uratur. quid igitur est admirabilius, quā uniuersum gestare in animo rogi ardentem, neque comburi? quā flammam in intimis animæ partibus uersari, & integram permanere rationem? nemo enim illi dat hanc ueniam, ut libidini parens eiusmodi carbonēs effusos extinguat. uerum quod scriptor prouerbiorū fieri non posse dicit in corpore, id ipsum anima uirgo cogitur sustinere. quid igitur inquit ille? Nunquid potest Prou. 7. homo ambulare super prunas, ut non comburantur plantæ eius? ecce ambulat ipsa, & perfert cruciatum. Nunquid potest quisquam abscondere ignem in sinu, ut uestimenta eius non ardeant? at hæc ipsa non uestibus, sed intus ignem continens furentem, & crepitantem flammam perfert, & sustinet. Etiam ne, quæso, nuptias quisquam cum uirginitate conferre, uel omnino in eius conspectu ponere audeat? at non id permittit diuus Paulus, qui magnum inter utrumque ponit interuallum. hæc enim, inquit, cogitat, quæ Domini sunt: illa autem cogitat, quæ sunt mundi. itaque iis, qui connubio iuncti sunt, eodem compulsis, & ita obsecutus, audi quo modo iterum eos accuset. Ad id enim, inquit, reuertimini, ne tentet uos satanas. ac cum uellet ostendere, nequaquam totum id illius tentationi tribuendum esse, sed maiorem partem in nostra desidia residere, rei causam admodum propriam attulit, cum, Propter uestram, inquit, incontinentiam. quis igitur hæc audiens non erubescat? quis incontinentiæ uitupe-

CHRYSOStOMI

uituperationem non studeat effugere ? neque enim ad omnes hæc pertinet admonitio, sed ad illos tantum, qui sunt ad libidinem procliuiiores. nam, Si usque eò feruus es, inquit, uoluptatum, usque eò mollis, ut semper inhies libidini; corpus cum uxore commisce. itaque non laudantis, neque permittentis ista, sed contemnentis est, & improbantis oratio. nisi enim uoluptarios homines uehementer carpere uoluisset, nunquam eam incontinentiæ uocem adhibuisset, quæ cum maxime significat, tum magnam notat infamiam. cur enim non dixit, Propter imbecillitatem uestram? quòd in ea uoce uenia magis ineffect: uerbum autem incontinentiæ summam arguit ignauiam: nam incontinentis hominis est, adulterio se abstinere non posse, nisi assidua coniugis consuetudine fruatur. Quid igitur hoc loco afferant, qui uirginitatem superuacaneam censent? nam quo magis ea, diutiusque seruatur, eò maiorem habet laudem: coniugio uero cum quis ad satietatem abutitur, tum maxime omni laude priuatur. Hoc autem, inquit, dico secundum indulgentiam. at cui indulgentia tribuitur, nullus ipsi ea in re locus ad laudem relinquitur. De uirginibus autem cum dissereret, Præceptum, inquit, Domini non habeo, consilium autem do. An igitur coniugium propterea uirginitati confert? minime is quidem: nam de uirgine consilium dat, hic tribuit indulgentiam; neutrum certe iubet; neque eadem est utriusque rei causa; uerum hic, ne, si quis ab intemperantia discedere uoluerit, tanquam iussu coactus, necessario id facere prohibeatur; illic, ne, si uirginitatis laudem assequi nequeat, rerum, quæ facultatem non habeant, quasi præcepto non paruerit, condemnentur.

demnetur. Non iubeo, inquit, uirginitatem colere: nam rei uereor difficultatem. non iubeo assidue rem habere cum uxore: nolo enim legis intemperantiæ lator esse. cum, ut inter se conueniant, dico; ueto quidem in inferiorem locum descendere, cupiditatem perueniendi altius non impedio. non igitur hæc est principalis Pauli uoluntas, ut cum uxore consuetudinem assidue habeamus; uerum hoc statuit propter ignauiam intemperantium. quòd si eius sententiam nosse uis, audi quæ dicat ipse. Volo, inquit, omnes homines, sicut me ipsum, continentes esse. Si igitur uis, omnes uti se contineant; neminem uis iungi coniugio. At enim eos qui connubio iungi uolunt, neque propterea prohibeo, nec accuso: omnes tamen oro, & exopto ab omnibus, uti similes mei sint. concedo illis connubium propter fornicationes: quòd uero illud mihi optatius est, propterea dixi initio, Bonum esse homini mulierem non tangere. Quid autè hoc loco sui mentione facit, cum, Omnes homines, inquit, uolo esse, sicut me ipsum? nam nisi hoc adiecisset, sui mentionem euitasset. quid igitur addidit, Sicut me ipsum? non eo quidem consilio, ut se ipse extolleret. is enim est, qui cum Apostolos in prædicatione euangelica labore præstitisset, se tamen Apostoli nomine indignum iudicauit. nam cum se minimum esse Apostolorum dixisset, tanquam aliquid magnificentius locutus, quàm suæ esset dignitatis, eo statim se ipse correxit, Qui non sum dignus uocari Apostolus. Sed quamobrem hoc loco id ipsum ad cohortationem adhibuit? non temere id quidem, aut sine causa, sed quòd intelligeret discipulos ad uirtutis studium magistri exemplo maxime incitari oportere.

G ut enim,

XXXV.
Apostolū ad
exemplū con-
tinentiæ se ip-
sum interpo-
suisse.

1. Cor. 15.

1. Cor. 15.

CHRYSOStOMI

ut enim, qui uerbis, non re philosophi sunt, haud magnam auditori afferunt utilitatē: sic, quod quisque alteri faciendum censet, id si a se prius recte factum probare potest, is ita omnium maxime audientem in suam adducit sententiam: deinde ab inuidia se, atque animi elatione uacuum esse ostendit. quod enim proprium suum est, id cum discipulis communicat, ac nihilo plus sibi assumit, quàm illis tribuat, sed eos omnibus rebus sibi æquales esse uult. Possum & tertiam eius rei causam afferre: quamnam? quòd, cum id factu difficile, atque eiusmodi uideretur, ut non quiuis illud assequi posset; cumque eam ipse rem magnam habere facultatem uellet ostendere; eum, qui id opus absoluiisset, in medio posuerit, idque, ne multi laboris rem existimarent, quinimmo ducem intuentes fidenter ipsi etiam in eandem uiam ingrederentur: quod & alio loco facit ad Galatas scribens, & eis timorem legis eripere studens: quamobrem ipsi ad ueterem consuetudinem moremq; deducti multa legis præcepta seruabant. quid igitur inquit? Estote, sicut ego: quia ego, sicut uos. quod in hanc sententiam dictum est. Neque enim ita mecum agere poteritis. tu recens a gentibus rediisti, &, quid ob legem non seruata timendum sit, ignoras: propterea impune in his omnibus nobiscū philosopharis. etenim ut uos, inquit, hanc ego olim seruitutem seruiui: ego legi astrictus fui: ego præcepta obseruaui: uerum, ubi gratiæ lumen eluxit, totum me ab illa lege ad hanc gratiam contuli. nec tamen id est contra legis præcepta, quòd in alterius uiri potestatem uenimus. quamobrem nemo illud de me poterit dicere, quòd aliud faciens ipse, ad aliud reliquos cohorter: neque quòd id cogitē, quo

Gal. 4.

quo modo me in tuto collocans, uos in discrimen adducam: nam si res periculosa esset, nunquam me ipse prodidissem, nunquam salutis meae curam neglexissem. Quemadmodum igitur Galatis, suo proposito exemplo, metum eripuit: sic hoc loco, se in medio posito, solitudine Corinthios liberat. Sed unusquisque, inquit, proprium habet donum, alius autem sic, alius uero sic. Vide signum apostolicæ summisionis nusquam deperditum, sed ubique maxime elucens. quæ enim ipse recte fecit, Dei gratiam nominat: quem ipse multum effudit sudorem, omnem Domino tribuit. sed quid mirum est, eum ita de sua loqui continentia, cum de prædicatione differens, cuius causa innumerabiles labores, assiduas sollicitudines, incredibiles ærumnas, quotidianas mortes perpeffus fuerat, eadem ratione procedat? Quid igitur de ea inquit? Abundantius omnibus elaborauit, non ego autem, sed gratia Dei mecum. non enim partem sibi sumit, partem Deo dat, sed totum illi tribuit: quod grati serui est argumentum, nihil suum putare, sed omnia domini; nihil proprium ducere, sed omnia domini. id quod & alio loco facit. cum enim dixisset, Habentes donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes, progrediens oratione præfecturas, eleemosinas, communicationem bonorum numerauit in donis. Hæc autem recte facta esse, non dona, plane perspicuum est: quæ sane dixi, ut, cum illud acceperis ab eo, Unusquisque proprium donum habet, ne concidas animo, ne ue sic tecum loquaris: nihil mihi ad hanc rem labore, aut studio meo opus est: donum enim eam Paulus uocauit. neque enim ita dixit, quod continentiam in numerum cælestium mu-

XXXVI.

1. Cor. 7.

Virginitatem
modestiae cau-
sa ab Aposto-
lo donum ap-
pellari.

1. Cor. 15.

Rom. 12.

G ii nerum

CHRYSOSTOMI

1. Tim. 5.

Luc. 10.

2. Cor. 6.

nerum uellet referre, sed modestiæ causa donum appellauit. non enim adeo & a se ipse, & a Christo dissentiret, cuius illud est, Sunt eunuchi, qui se ipsos castrauerunt propter regnum cælorum: & illud, Qui potest capere, capiat. Sibi certe, iis condemnatis, quæ, cum uiduitatem elegissent, non manserunt in sententia, minus ipse constaret. nam si donum id est, quid ipsis comminari? Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. nusquam enim Christus in eos animaduertit, qui dona non habuerunt; at illos semper poena afficit, qui honeste uitam non agunt. Atque illud, quod ab ipso maxime quæritur, optima uitæ ratio est, & actiones eiusmodi, quæ nullam habent ansam reprehensionis: partes uero facere diuinorum munerum, eaque distribuere, non accipientis est optio, sed dantis iudicium. quamobrem Christus nusquam eos laudat, qui miracula faciunt; quin etiâ discipulos propter id ipsum lætitia elatos illis uerbis ab eiusmodi animi uoluptate deterret; Nolite gaudere, quòd spiritus uobis subiiciuntur: qui enim beati dicuntur, ii sunt misericordes, humiles, mites, mundi corde, pacifici, quique & hæc omnia, & horum similia efficiunt. atque ipse quidem Paulus, enumeratis iis, quæ recte fecisset, in illis commemorauit de sua continentia. In multa enim, inquit, patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in uigiis, in ieiuniis; quibus adiecit, in castitate; cuius, si donum res esset, non meminisset: quid enim eos accusat, qui castitatem non colunt, quippe quos intemperantes appellat? quid etiam cum rectius facere dicit, qui nuptum non det uirginem? quã denique

denique ob causam beatior est uidua, si in uoluntate non nubendi perstiterit? quòd, ut iam diximus, nō miraculis, sed honestis actionibus tribuuntur beatitudines, quemadmodum nec cessationi, sed prauis actibus supplicia proponuntur. Sed quid opus fuit in eiusdem rei admonitionem permanere, si nostri illa non sit arbitrii, si, præter diuinæ gratiæ momenta, non etiam opera, ac studium nostrum nobis sint ad eius facultatem necessaria? cum enim dixisset, Volo omnes homines, sicut ego sum, continentes esse; rursus inquit, Dico autem non nuptis, & uiduis: bonum est ipsis, si sic permanse- rint, sicut & ego: se iterum interponit propter eandem causam. quòd enim ipsi propinquum, & domesticum exemplum haberent, uirginitatis laboribus fortius occurrerent. nam etsi supra dixerat, Volo omnes homines esse, sicut me ipsum; & hic etiam dicat, Bonum est ipsis, si sic permanserint, sicut & ego; nusquam uero rei causam afferat: nihil tamen est, quòd mireris: neque enim id superbia facit, sed quòd satis rem proba- ri existimat sua sententia, qua fretus ipse munus illud absoluerat. Quòd si quis etiā rationes cognoscere uo- luerit; primum hominum exquirat sententias; deinde, quæ rei accidunt, animaduertat. quanquam enim le- gumlatore eusmodi nuptiarum poenam non consti- tutant, sed eas concedant, atque permittant: tamen in homines secundarum nuptiarum multa a multis, & do- mi, & in foro maledicta, probra, conuiciaq; iactantur. omnes enim aditu, & congressione indignos eos existi- mantes, nō secus, quàm qui iusiurandum uiolant, abhorrent; neque cum illis fere amicitiam instituere, aut fœdus facere, neque omnino quicquā illis credere audent.

XXXVII.
Multas inesse
molestias in
secundis nu-
ptiis.

CHRYSOStOMI

audent. uidentes enim eos tantæ consuetudinis, necessitudinis, coniunctionis, societatis memoriam tam facile ex animo eiicere, ea in cogitatione quasi quodam torpore perfusi, minime fidenter eos in consuetudinem recipiunt, sed a leuibus atque inconstantibus hominibus refugiunt: neque uero solum propter eam causam, quam diximus, se ab illis auertunt, sed eorum, quæ ab ipsis fiunt, fastidio, & offensione. Quid enim, quæso, turpius esse potest post maximos luctus, gemitus, & lacrymas, post diuturnum capitis squalorem, pullæque stolæ sordes, quàm repentini plausus, quàm nuptiales thalami, quàm sonitus priori contrarius: quæ similia sunt lusibus histrionum, qui modo hi, modo illi fiunt. eundem enim hominem uideas in scæna interdum Regem, interdum aliquem agere omnium egentissimum. talis hic etiam: qui cum nuper ad sepulcrum uoluitaretur, fit repente sponsus; qui, quo ex capite capillos euellebat, rursus in eo coronam gestat; qui, cum mæstus, & mærens, multisque sæpe cum lacrymis ad eos conuersus, qui se consolarentur, mortuam laudasset, sibi que uitam acerbam propterea esse dixisset; & illis succenseret, qui eundem se a luctu abducerent; frequens inter illos ipsos comptus iterum, & ornatus apparet; qui ridentibus oculis eos ipsos intuetur, quos iisdem lacrymantibus prius aspexerat, & eo ore amice accipit, & salutem omnes, quo cuncta hæc ante repudiabat. Miserrimum autem est omnium, bellum ad perniciem liberorum, læna contubernalis filiarum. eiusmodi enim est omnino no uerca. hinc quotidiana seditio, & pugna; hinc inopinata illa, & noua obrectatio eius, quæ nulla lædit iniuria. uiui enim inter se odia exercent, mortuis uel hostes

recon-

reconciliantur. at nullus apud hanc est odii, aut inuidiæ finis : sed ab eadem pulueri, & cineri obtrectatur : incredibiles simultates : cum humata geruntur, iurgia, maledicta : crimina in eam, quæ in terram dissoluta est, iaciuntur : cum ea, quæ nihil nocuit, sempiternæ exercentur inimicitia. quid hac amentia, & crudelitate tetricius, aut flagitiosius esse potest ? quæ nullam a mortua accepit iniuriam : quid dico iniuriam ? quæ fructus capit illius laborum, in cuius rebus luxuriose uiuit, nullum finem facit pugnandi cum eius umbra, quæ nullam attulit molestiam ; ac sæpius, quam ne uidit quidem, quotidie uerberat conuiciis innumerabilibus, a cuius liberis poenas expetens mortuam ulciscitur. atque, ubi nihil proficit ipsa, sæpenumero uirum armat in illos ipsos. Sed tamen hæc omnia facilia hominibus, tolerabiliaque uisa sunt, dum ne libidinis tyrannidem perferre cogantur. At uirgo in hac acie non æstuauit, neque declinauit certamen, quod multis uidetur intolerabile, sed fortiter insistens naturæ prælia sustinuit. Quis igitur uirginem satis pro merito queat admirari ; cum alii, ne urantur, secundarum nuptiarum indigeant ; ipsa autem, intacta ab omnibus, perpetuo casta, & integra permaneat ? quamobrem etiam antequam de his differat, propter ea præmia, quæ in cælo uiduitati collocata sunt, sic inquit, is, qui in se Christum loquentem habebat : Bonum est ipsis, si sic permanserint, sicut & ego. Non potuisti ad summum uerticem ascendere : at uide, ne ex isto gradu in inferiorem locum, ubi illa est, decidas ; tanto autem tibi præster uirgo, quanto præclarius est eam ne semel quidem libidini succubuisse, quam, cum
in te

CHRYSOSTOMI

XXXVIII.

Quid sit, quare iis, qui matrimonio iuncti sint, magna solatia, uirgini uero ne respirandi quidem a laboribus facultatem concedat.

in te aliquando libido dominata sit, perpetuo dominari non potuisse; quantoque præstantius est, illam integram, inuiolatamque e pugna superiorem discedere, quam te, una accepta plaga, inde uictoriam reportare. omnino pugnae exitu pares estis: at initio tantum illa superauit. In eos autem, qui connubio iuncti sunt, longe indulgentior est: qui ne altero quidem uolente, illos ab ipsis distrahat; neque disunctionem, quæ comuni utriusque consilio facta est, producit longius: quin etiam ipsis alteras, si modo id cupiunt, ne urantur, concedit nuptias; iis autem, qui uirginalem castitatem colunt, ne unum quidem eiusmodi solatium dedit: uerum cum illis intermissam parumper rursus remittat uoluptatem, nullum relinquit uirgini respirandi locum, sed eam uult perpetuo in prælio uersari, & assiduus libidinum aculeis uulnerari; neque, ut se tantisper relaxet, eidem permittit. sed quamobrem illud etiam uirgini non dixit, Si se non continet, nubat? quod ne athletæ quidem, cum is, reiecto pallio, unctus in certamen descendit, iamque puluere aspersus est, quisquam dixerit, abscede, fuge aduersarium: sed illi alterutrum necesse est euenire, uel ut uictor corona donetur, uel ut humi stratus cum infamia discedat. nam in ludo, & palæstra, quod cum familiaribus homines exercentur, & cum amicis tanquam cum aduersariis congregiuntur, suo quisque arbitrio cum laborem suscipit. cum uero descriptus frequentissimo theatro fuerit; atque is, qui ludos facit, adest; omnesque spectatores confedere; ac productus aduersarius illi ipsi opponitur: tum lege certaminis illo priuatur arbitrio. Virgini etiam, quam diu deliberat, utrum connubio iungatur, an non, nuptiæ fraudi

fraudi non sunt : ut uero uirginitatem elegit , descri-
ptaq; in certamen descendit ; quis audeat , plaudente
theatro , angelis e superiore loco spectantibus , Christo
certaminis praefecto , diabolo furente , fremente etiam
dentibus , harenteq; in lucta , ac medium occupante
spatium , quis , inquam , in medium progressus sic cum
illa agat , fuge hostem , cede labori , recede de pugna ,
ne sterne , ne ue supplantas , sed palmam defer aduersa-
rio ? quid dico uirgines ? cum uiduis hac uti uoce nemo
audeat , sed potius pro huiusmodi sermone horribilem
illam habeat orationem ; Cum luxuriatae fuerint in Chri
sto , & nubere uoluerint , damnationem habebunt , quia
primam fidem irritam fecerunt . Atque idem ipse Pau-
lus , Dico autem innuptis , & uiduis , Bonum est illis ,
si sic permanferint sicut & ego : quod si se non continent ,
nubant : & illud , Quod si dormierit uir eius , libera est ,
cui autem uult , nubat , tantum in Domino . Sed
quamobrem in eam , quam liberam dimiserat , poenam
deinde constituit , & , quod in Domino esse inquit con-
nubium , id quasi contra legem conciliatū condemnat ?
ne uerearis : non enim id de his ipsis , sed de alteris uult
intelligi nuptiis . ut enim , cum dixit uirginem , quia
nupserit , non peccare , de ea non est locutus , quae con-
iugium renuntiari , quippe quam deliquisse , & intole-
rabili scelere se astrinxisse perspicuum est omnibus ; sed
de illa , quae expers adhuc nuptiarum , nihil dum statu-
tum habet , uerum etiam nunc inter utrunque ancipi-
ti cogitandi cura distrahitur : sic et uiduā : hoc enim lo-
co de ea omnino loquitur , cui , uiro amisso , neque dum
deliberatum sit nubere , & integrum , utrum malit , opta-
re : illic uero eam significat , cui , cum iam in certamen

1. Tim. 5.

XXXIX.

Cui uidua, cui
ue uirgini nu-
bendi potesta-
tem permittat

H continentiae

C H R Y S O S T O M I

1. Tim. 5.

1. Cor. 7.

continentiæ descenderit, non amplius liberum est nubere cum aliquo: licet enim, quàm diu id non elegerit, uiduam esse, neque in uiduarum ordinem referri: itaque inquit ipse, Vidua deligatur non minus sexaginta annorum. nam uiduæ omnino, si uoluerit, potestatem nubendi facit: at eam, quæ, coniuge mortuo, se in reliquum tempus Deo castam fore professâ sit, si postea nupserit, uehementer accusat, ut quæ pacta, quæ cum Deo fecerat, tanquam obtrita neglexerit. non his ergo, sed illis dixit, Si se non continent, nubant: melius est enim nubere, quàm uri. Vides, ut per se nuptias nusquam admiremur, sed propter incesta, atque stupra, propter tentationes, propter incontinentiam? hæc quidem omnia supra scripsit. uerum, quòd ipsos male uerbis acceperat, rursus iucundiori uocabulo rem ipsam appellat, incendium, & ardorem nominans. ac ne id quidem, ut auditorem non lacefferet, præteritum uoluit. non enim dixit, si quadam libidinis ui coguntur, si transuersi aguntur, si non possunt: nihil omnino posuit eiusmodi, quod aut uim allatam ostendat, aut uenia dignum sit: uerum quid is inquit? Si uero se non continent, nubant. quod eorum uoluntati tribuendum est, qui propter pigritiam nolunt elaborare. demonstrat enim ipsos rei facultatem habentes, ob id minus eam perficere, quòd laborem defugiunt: in quos tamen uel ita affectos neque animaduertit, neque his ipsis supplicia proponit, sed tantum laude priuatis, uerborum reprehensione uim uituperationis ostendit: nusquam uero meminit liberorum procreationis, quæ quidem causa facit, ut connubium speciem habeat, & grauem causam honestatis; sed innati ardoris,

ardoris, intemperantiæ, stupri, & incesti, satanicæq; tentationis. quare, ne quid tale committatur, concedit coniugium. Quid ergo est? inquit: dummodo nobis perpetuæ libidini, & luxuriæ parere liceat impune; quamuis reprehensionem, ac uituperationem facile feremus. quid uero, uir optime, si ne uoluptate quidem frui licet? Sed quo modo libidini, inquit, negas inseruiendum esse, cum apud Paulum ita sit, Si se non continent, nubant? Tu uero audi, quæ præterea sequantur. accepisti ne, quemadmodum præstet nubere, quam uri? probasti, quod iucundum est: concessam rem laudasti. Apostolum propter indulgentiam es admiratus? at istic ne confiteris, sed perge legere, quæ sequuntur. eiusdem enim Apostoli est utrumque consilium. quid igitur præterea inquit Apostolus? Iis autem, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a uiro non discedere: quod si discesserit, manere innuptam, aut uiro suo reconciliari; & uir uxorem ne dimittat. Quid autem, si uir moderatus est, uxor uero nequam, maledica, loquax, & quod commune est mulierum uitium, sumptuosa, multisq; aliis imbuta uitiis fuerit? quo modo miser ille quotidianam hanc molestiam, superbiam, & impudentiam perferet? quid, si contra acciderit, probam illam, & mitem esse, uirum autem ferocem, insolentem, iracundum, pecunia etiâ, potentiaq; admodum elatum, & inflatum, qui liberam habeat pro ancilla, nihiloq; melius in eam, quam in famulas sit animatus? quonam pacto eiusmodi necessitatem, uimq; tolerabit? quid denique, si uir ab uxore continenter auersus, perpetuo abhorreat? Perferat, inquit, omnem istam seruitutem: tantum enim illa sui

H ii iuris

XI.
 Magnam esse
 ex coniugio
 seruitutem, ne
 que posse uita
 ri.

C H R Y S O S T O M I

iuris futura est, cum is e uita migrarit: nam, quàm diu uixerit, alterutrum necesse est, uel ut eum magno studio regat, ac moderetur, melioremq; faciat, uel bellum minime denuntiatum, perpetuumq; proelium fortiter sustineat. Ac supra quidē dixerat, Nolite fraudare uos in uicem, nisi forte ex consensu: hic uero disiunctā ipsam a uiro uel inuitam se continere iubet: Maneat, inquit, innupta, aut uiro reconcilietur. Vides ne ipsam mediam inter duo proelia, ut uel libidinis uim ferre, uel, si id noluerit, ei, a quo afficitur iniuriis, assentari, & omnino pro eius arbitrio, siue is uerberibus, siue conuitiis uexare, siue ludibrio, & despectui seruorum subiacere, siue huiusmodi quippiā cōmittere uoluerit, (multas enim uiri uias reperiunt, cū uolunt, inferendæ uxoribus iniuriæ) in omnibus patiens esse necesse habeat? quòd si illa non tulerit, continentia colat, oportet, inutilem, inutilem, inquam, quòd eo non nititur fundamento, quo deberet. nō enim id sanctitatis studio facit, sed ira in coniugem incitata. Maneat, inquit, innupta, aut uiro reconcilietur. Sed quid inquit, si nunquā cum uiro in gratiam redire uoluerit? habes illud alterum, quo te inde expedire possis: quidnam id est? Expecta, dum is tibi decedat. nam, quemadmodum uirgini, uiuo eius uiro, (immortalis autem is est) nunquam licet nubere: sic nuptæ, tantum coniuge mortuo. nam si fas esset, illo uiuo, coniungi cum altero, tum ab illo transire ad alium, aliis aliorum uxoribus promiscue, & communiter inter se ad libidinem abutentibus, uirisq; omnibus cum illis omnibus omnino concumbentibus; quid tandem coniugio opus fuit? aut quò modo hodie hoc, illo cras, ac deinceps aliis cum eorum uxore consuetudinem

consuetudinem habentibus, coniugum amor, ac studium non labefactetur? quamobrem Dominus merito id adulterium appellauit. Quid igitur de Iudæis permittit? nempe propter illius gentis peruicaciam, ne inter se dimicarent, ne proprias domos implerent sanguine propinquorum. Vtrum, quæso, præstat, inuisam uxorem domo expellere, an intra parietes domesticos occidere? quod sane fecissent Iudæi, si non ipsis illam ex ædibus eiicere licuisset. itaque inquit, Si ipsam odisti, amandato. cum uero ad moderatas, & ad eas loquitur, quibus, ut irascantur, minime permittit, quid inquit? Si discesserit, maneat innupta. Vides ne rei necessitatem, & inexorabilem seruitutem? uides utrumque uinculis undique constrictum? est enim connubii necessitudo instar uinculorum, neque solum propter curarum turbam, quotidianasque molestias, sed quod usque adeo coniuges deuincit nodo seruitutis, ut nulla magis seruitia in cuiusquam dominatu, quam ipsi alter in alterius potestate esse cogantur. Dominetur, inquit, uir uxori: sed quodnam illi facit is dominatus emolumentum? rursus enim in eius seruitutem tradit, quæ ipsius potestati subiecta est. Nouam præterea quandam, & admirabilem excogitauit compensationem seruitutis. ac, quemadmodum serui fugitiui, singuli separatim uincti a suis dominis, rursusque tenui quadam catena inter se constricti uniuersi, quod compedibus catenæ utrinque affixis, alius alium sequi cogitur, liberam non habent abeundi facultatem: sic coniugum animæ, cum propriam sui curam sustinent, tum altera etiam premuntur necessitate, a communibus coniugii uinculis imposita; quæ & grauius urget omnibus uinculis, & hoc

XLI.

Quamobrem
Iudæis Deus
diuortium per-
miserit.

CHRYSOStOMI

& hoc ipso ab utroque libertatem aufert, quòd alteri ne semel quidem principatum defert, sed utrique distribuit. Vbi igitur sunt parati isti ad omnem perfectendam seruitutem propter fructum uoluptatis? nam in diffidiis, ac dissensionibus, quæ sæpissime inter ipsos ad multum tempus permanent, non parum de uoluptate deminuitur: atque eiusmodi seruitus, quæ alterum uitia alterius uel inuitū ferre cogit, facile omnē obruit fructum uoluptatis. iccirco sanctus ille uir impetum libidinis primum repressit graui illa cohortatione, Propter fornicationes, propter intemperantiam, ardoremque libidinis. ut uero intellexit, apud multitudinem eam reprehensionem minimi esse ponderis; illud, quod ad deterrendum uim maiorem habet, adiunxit. quamobrem discipuli etiam dicere coacti sunt, Non expedit nubere. quod hanc uim habet, qui connubio iunctus sit, sui iuris esse neminem. ac neque id ita dictum est, quia cohortatio sit, aut consilium, sed quia iussi, ac præcepti necessitatem habeat. iungamur enim connubio, necne, nostri id arbitrii est: ut uero in matrimonio collocati fuerimus, nostro carentes arbitrio, uelimus, nolimus, seruitutem feramus necesse est. quamobrem id tandem? quia haudquaquam huius seruitutis ignari eam expetiuimus; sed, eius tum officiorum, tum legum admodum intelligentes, uoluntario nos ipsi iugo subiecimus. Deinde uero, cum de iis locutus esset, qui fideles uxores habent, omnibusq; de cōiugio legibus explicatis, atque sermone de seruis interposito, illis denique ipsis satis eo confirmatis, quòd eiusmodi spiritalis ingenuitas seruitute non imminuitur; reliquū deinceps aggreditur de uirginitate sermonem

nem ; quem diu conceperat animo , ac parturierat , parit in praesentia . neque tamen in iis , quæ de cōiugio dicit , tacitā uirginitatem relinquere potuit , breui quidē eius facta , dispersaq; mentione : sed tamen hanc ipsam orationem illi etiam cohortationi intexuit , præclara ista ratione & uia nostras aures ad audiendum præparans ; et animos ante deliniens , aditum ad orationem sibi optime comparat . itaque post eam , quam in feruos adhibet , admonitionē , (Pretio , inquit , empti estis , nolite fieri serui hominum) Domini in nos beneficia nobis in memoriam redigit , atque eo omnium mentibus excitatis , & ad cælum erectis , illum infert sermonem de uirginitate , De uirginibus præceptum Domini non habeo , consilium autem do , tanquam misericordiam consecutus a Domino , ut sim fidelis . de fidelibus autem , qui infideles mulieres habent in matrimonio , cum nullum haberet præceptum , hisce uerbis magna auctoritate legem tulit : Nam ceteris ego dico , non Dominus ; si quis frater uxorem habet infidelem , & hæc consentit habitare cum illo , ne dimittat illam . Quid igitur non fers eandem de uirginibus sententiam ? quia de hac ipsa re plane Christus statuit , uirginitatem uetans inter necessaria iussa referri oportere . illud enim , Qui potest capere , capiat , liberam dat auditori optionem eligendi . cum autem de continentia differit , Volo omnes homines , inquit , sicut me ipsum , esse continentes . Item , Dico autem innuptis , & uiduis , bonū est ipsis , si permanferint , sicut & ego . Cum uero de uirginitate disputat , nusquam se ipsum interponit : itaque summissus loquitur , & plane refugiens : neque enim id ipse perfecerat . Præceptum , inquit , non habeo ; primum

CHRYSOStOMI

mum id ad arbitrium cuiusque referens, sibi que bene-
 uolum faciens auditorē, sic ad consilii dandi rationem
 aggreditur. quòd enim uirginitas, ut primum ea uox
 emissā est, magnam uim laboris ostendit; iccirco ad uir-
 ginitatis cohortationem non statim accessit, sed, data
 auditori soluta eligendi optione, eum sibi conciliat, &
 ipsius animum huiusmodi apparatu deliniens, & oble-
 ctans, initium ad id adhortandi facit. Tu, hoc audito
 uirginitatis nomine, quòd eius cultus multi laboris sit,
 atque sudoris, nihil propterea timebis. non enim est
 iussum, neque ita præsriptum, ut necessario seruari de-
 beat. nam eos Apostolus, qui rem sua sponte, & uo-
 luntate suscipiunt, fulgentibus, & florentibus coronis
 ipsorum capitibus impositis, propriis bonis remunera-
 tur: qui uero excusatione utuntur, nec ad ipsam uolunt
 accedere, neque in eos poenam statuit, neque id effice-
 re cogit inuitos. nec uero ob id solum lenem, & dul-
 cem orationem adhibuit, sed eo etiam, quòd eius rei
 beneficium non suum, sed Christi esse dixit. non enim
 inquit, De uirginibus haudquaquā ipse præcipio, sed,
 Præceptum non habeo. quasi ita diceret: Si rationibus
 humanis impulsus ista cogitarem, cogitatis meis con-
 fidendum non esset: sed quando ita Deo uisum est, ma-
 gnum id habetis pignus uestre libertatis. mihi quidem
 iubendi talia facultas non est: quòd si conseruum quo-
 dam modo uestrum uultis audire, do, inquit, consi-
 lium, tanquam misericordiam consecutus a Domino,
 ut sim fidelis. Quo quidem loco Pauli artificium, ad-
 mirabilemque prudentiam licet intueri, quo modo ui-
 delicet is inter duas necessarias, easdemq; inter se con-
 trarias res deprehensus, & ita se commendat, ut gra-
 tum,

tum, acceptumque illi eius habeant consiliū; & quod
eam uirtutem non erat affecutus, nihil de se magnifice
locutus, breuiter utrunque comprobarit. quod enim
dicit, Tanquam misericordiam consecutus, quodam
modo se ipse commendat. quod non autem a præcla-
rioris officii munere id faciat, rursus se extenuat, &
deprimit. Non enim do, inquit, consilium tanquam
is, cui creditum sit euangelium, tanquam qui dignus
habitus sim, qui illud apud gentes prædicare, tanquam
negotium meæ præfecturæ gerens, tanquam doctor, &
magister. Quid ergo? Tanquā misericordiam, inquit,
consecutus a Domino, ut sim fidelis; & illud etiam at-
tenuans. minus est enim, tantummodo fidelem esse,
quàm fidelium magistrum. Alteram deinde summissio-
nis rationem excogitat: quamnam? non dixit, ut qui
per me fidelis fuerim, sed, Tanquam misericordiā con-
secutus, ut sim fidelis. Cauete enim existimetis, quod
Apostolus, quod prædicator euangelii, quod doctor
sim, Dei hæc solum esse beneficia. etenim fides etiam
ipsa eiusdem est Dei in me misericordiæ. non enim pro-
pter dignitatem meam, inquit, fidei munere sum affe-
ctus, sed propter misericordiam modo: misericordia
autem gratiæ est, non meritorum; ut, nisi admodum
benignus Deus fuisset, non solum Apostolus, sed ne fi-
delis quidem ullo modo esse possem. Vides gratum ser-
ui animum, summamque summissionem, ut nihilo
plus sibi assumat, quàm ceteri habeant? quin etiam fi-
dem ipsam, quæ ei communis erat cum discipulis, ne
sibi quidem tribuit, sed Dei benignitati, & gratiæ acce-
ptum refert, id ipsum hisce uerbis declarans: quod idē
ualet, ac si diceret: Nolite meum aspernari consilium:

I neque

XLII.
De Pauli sum-
missione.

CHRYSOStOMI

neque enim me Dei benignitas est aspernata, præsertim cum hoc sit consilium, non iussi uim habeat. faciendū enim id censeo, non, uti faciatis, legem fero. nam ponere in medio, & proponere quæ unicuique conducant, præsertim cum id ipsum, quemadmodum nos in præsentia, auditorum rogatu facias, nulla lex prohibuerit. Existimo autem, inquit, hoc bonum esse. Vides humilem rursus orationem, & omnis expertem auctoritatis? & quidem ei in hanc sententiā loqui licuisset: Quia Dominus noster de uirginitate non præcepit; propterea ne ego quidem præcipio; suadeo certe; uosque ad eius cultum cohortor: etenim Apostolus uester sum. quemadmodū ipse ad eos loquens postea dixit: Si aliis non sum Apostolus, at uobis sum. at nihil hoc loco horum dicit, sed uerecundiore utitur oratione. nam pro eo, Vobis auctor sum, consilium do: loco eius, Tanquam doctor, tanquam misericordiam, inquit, a Domino consecutus, ut sim fidelis. Ac, ueluti si non ea satis essent ad summisionem orationis, a consilio exorsus, sibi rursus præcidit auctoritatem, non statuens omnino, sed afferens rationem: Existimo enim, inquit, hoc bonum esse propter instantem necessitatem. atqui de continentia differens, neque uerbum adiecit, Existimo, neque ullam præterea rationem; sed omnino, Bonum est illis, ait, si permanserint, sicut & ego: hoc autem loco, Existimo id bonum esse propter instantem necessitatem. Quod quidem facit, non quo de re dubitaret, (nihil enim minus) sed uti totum id auditorium permittat arbitrio. neque enim consiliarii est, decernere quæ dicit, sed totum auditoribus iudicandum relinquere. Sed quamnam hic etiam nobis necessitatem

XLIII.
Ecquā Paulus
instantem ap-

tem

tem inquit impositam? a natura ne? minime. primum enim, si id dixisset, facta illius ipsius mentione, contrarium ei, quod uoluisset, efficeret: nam qui connubio iungi uolunt, eandem sursum, deorsumque uersant: deinde nunquā ipsam instantem uocauisset. non enim nunc primum, sed iam diu hæc insita est in hominum genere libido: quæ quidem cū uiolentior olim esset, & plane indomita, Christi aduentu, & eius uirtutis ui, quæ nobis adhibita est, domitu facilis est facta. Ergo nullus est hac de necessitate sermo: uerum alterā obliquius significat uariam, atque multiplicem. Sed quenam est ista necessitas? humanarum rerum, negotiorumque conuersio. is enim est concursus curarum, ea sollicitudinum oppressio, ea uarietas casuū, ut, qui connubio iunctus sit, uel inuitus multum sæpe peccare, & errare necesse habeat. Nobis autem summa hæc uirtutis norma olim præscripta non erat, sed & ulcisci iniurias, & conuicia in conuiciatorem iactare, & facere pecuniam, & uere iurare, & oculum pro oculo eruere, & inimicos licebat odisse: neque etiam luxuriose uiuere, aut irasci, aut, uxore eiecta, alteram ducere, erat impeditum: ac neque id solū, sed duas etiam eodem tempore habere in matrimonio lege permittebatur: magna præterea cum harum, tum aliarum rerum omnibus indulgentia tribuebatur. quæ sane indulgentiæ uia post Christi aduentum longe fuit angustior, neque eo solum, quod tanta hæc eorum, quæ diximus, licentia, quanta uerbis exprimi nō potest, circumcisa nobis est, sed quod eam uxorem, cuius suasu, coactuque multa etiam sæpe peccamus, inuiti domi perpetuo habere cogimur: uel, qui uelit eiicere, adulterii condemnatur,

I ii necesse

pellet necessitatem.

XLIIII:
Facilius uirginitate, quam connubio cælesse regnum acquiri.

CHRYSOSTOMI

neceſſe eſt. neque uero ob id ſolum eam uirtutem aſſequi nequimus, uerum etiam, ſi ſit uxor moribus facilibus, tamen moles curarum, quæ nobis circumfunduntur propter ipſam uxorem, ac liberos eius, ne minimum quidem cælum ſuſpicere patiuntur, undique animum quadã quaſi uertigine contorquentes, & obruentes. quòd ſi uir priuatorum hominum turā, atque tranquillam uitam uiuere uoluerit; nullo modo id aſſequi queat. cum enim uideat circum ſe ſtare liberos, & uxorem, cui multa in ſumptum eroganda ſint; uel inuitus demittit ipſe ſe in fluctum ciuiliū negotiorū: quò ubi inciderit, non dici poſſit, quanta illi deinceps peccandi neceſſitas impoſita ſit, in iracundia, in iniuria, in iureiurando, in conuicio, in ſimulatione, multa gratiæ, multa ſimultatis cauſa faciendo. qui autem fieri poſteſt, ut is ea tempeſtate iactatus, & in illa ipſa laudem quærens, magnas inde peccatorum ſordes non contrahat? Ac ſiquis domesticas eius res ſcrutatus fuerit, tum eum grauiori etiam difficultate uxoris cauſa plenum offendet. de multis enim cogitur uir eſſe ſolicitus: quorum nullam ſua cauſa curam ſuſcipere neceſſe haberet; idque, ſi modèſta eſt uxor, & commodis moribus: ſi uero nequam, difficilis, & moleſta fuerit, non modo hanc ipſam rem neceſſitatem dicemus, ſed poenam, atque ſupplicium. quo modo autem is, tanto negotiorum oppreſſus pondere, grauiſſimis etiam uinculis catenæ ad terram aſſidue trahentis conſtrictis, & colligatis pedibus, (uincula enim uxoris improbitatem appello) quo modo, inquam, cæleſte illud iter, quò ſoluto, & expedito gradu, uacuo etiam, ac libero animo ineundum eſt, ſic affectus conficere poterit? Sed quæ eſt

DE VIRGINITATE. 35

est ista sapiens multitudinis oratio, qua nobis respondent ad ea omnia, quæ in ipsos diximus? Nonne, inquit, maior illi merces debetur, qui in tanta difficultate propositum sibi finē nihilo minus assequitur? Quid ita, uir optime, aut quamobrem? Quia maiorem, inquit, propter coniugium laborem sustinet. Quis autem cum tantum oneris suscipere coegit? nam si, matrimonio coniungi, legi omnino est obtemperare; contra uero, non nubere, legis iussa negligere: habet speciem probabilitatis ista ratio. sin autem is, cum iugum connubii minime subeundi potestas ipsius esset, nemine cogente, ut sibi illud uirtutis certamen molestius redderet, libens in tantas se difficultates induit: nihil id ad certaminis auctorem: tantum enim is iussit bellum cū diabolo susceptum conficere, & ex pugna uitiorum referre uictoriam. quod siue quis iunctus connubio, corporique deseruiens, deque multis sollicitus, siue exercitus, & excruciat, ab omni uero alia cura liber, id ipsum perficiat: nihil illi est curæ de reliquo: rationem certe uictoriæ, & uiam, quæ ad trophæum ducit, illam is esse inquit, quæ ab omni terrenarum rerum cura soluta sit, & libera. tu uero cum uxore, liberis, & iis, quæ inde molestiæ contrahuntur, impeditus, quod bellum gerere, & pugnare uis, quasi eadem effecturus, maiorē etiam fructum percepturus, quàm illi, qui nulla earum rerum implicatur, propterea sis admirabilis? sed si te in illum excelsum locum, quò illi ascenderunt, peruenire non posse dixerimus: magno fortasse nos arrogantia crimine condemnabis: uerum exitus ipse, & coronarum dies tibi illud facile probabit, inani ambitioni multo præstare certam possessionem, longeq; esse melius

XLV.

Nullū iis præmium esse propositum, qui superuacaneas excogitat difficultates.

CHRYSOSTOMI

melius parere Christo, quàm inanibus tuis rationibus cōmoueri. Christus enim rerum omnium renuntiatio nem ad uirtutē assequendam satis esse negauit, nisi præterea ipsi nos oderimus. tu uero in his omnibus uolutus, te in hoc prælio superiorē esse posse affirmas? sed, quemadmodum dixi, tum præclare intelliges, quantum uxor, curæque de ea susceptæ ad uirtutem consequendam impedimentum afferant. Quo modo igitur hanc adiutricem, inquit, appellauit, quæ impedimento est? Faciamus enim, inquit, ei adiutorium simile sibi. Ego contra abs te quæram, quo modo illa adiutrix, quæ tanta uirum tranquillitate priuauit? quæ de admirabili illo paradisi statu deturbauit, & in huius uitæ perturbationem impulit? hæc enim non modo non sunt adiutricis, sed eius, quæ hostilem in modum insidiata fuerit. A muliere enim, inquit, initium factum est peccati, & per illam morimur omnes. Ac diuus quidem Paulus, Adam, inquit, non est seductus, mulier autē seducta in prauaricatione fuit: quo modo igitur adiutrix illa, quæ uirum morti subiecit? quo modo adiutrix, cuius uitio filii Dei, uel potius omnes terrarum incolæ una cum feris, ac uolucris, ceterisque animalibus eluione perierunt? nonne uxor iusto illi Iob, nisi is admodum se uirum prabuisset, fuisset exitio? nō sua Sansonem perdidit? nonne eò mulier Hebræorum genus adduxit, ut omnes Beelphegor initiarentur, & propinquorum manibus trucidarentur? quis maxime Achab, quis ante eum Salomonem, summa sapientia, & gloria uirum, diabolo prodidit? nonne uxorī suasu uiri etiam nunc multa apud Deum offendunt? an non iccirco sapiens ille breuem omnē malitiam super malitiā mulieris

XLVI.

Si ad uitæ perfectionē uxor impedimento est, quid sit, quod eam adiutricem uocet diuinæ literæ.

Gen. 1.

Eccle. 15.

I. Timot. 2.

Eccle. 15.

mulieris esse testatur? Quonam igitur pacto, inquit, Deus illud dixit, Faciamus ei adiutorium simile sibi? neque enim mentitur Deus. nunquam enim ego ausim id dicere; minime. illa quidem profecto ad hoc creata fuit, uerum dignitatem suam retinere noluit; quemadmodum ne propriam quidem uir conseruauit. etenim illum Deus ad sui imaginem, & similitudinem finxerat: Faciamus enim, inquit, hominem ad imaginem, & similitudinem nostram: quemadmodum illud etiā dicit, Faciamus ei adiutorium simile sibi. quibus ille prædictus, mox amisit utrunque: nam neque quod de diuina imagine, neque quod de similitudine ei fuerat imperitum, tutatus est. qui enim? cui uel inuito, cum is, importunæ libidini deditus, & fallacibus captus illecebris, minime uoluptatem temperasset, omne ornamentum diuinæ imaginis detractum est. neque enim paruā ei Deus potestatis partem ademit, qui ipsum ceteris animantibus præpositum, quasi dominum quempiam formidolosum, tanquam ingratum seruum, qui apud dominum offendisset, in contemptionem seruorum adduxit: nam initio uel a bestiis omnibus timebatur. omnia enim Deus ad eū adduxit: neque illi quidquam Gen. 1. uel nocere audebat, uel insidiari, quippe quod in eo uidebant regiam relucens imaginem. simulac uero speciem illam peccati tenebris obscurauit, Deus hominem de imperii statu deiecit. Vt igitur, quod in omnes terrenas animantes is non tenet imperium, quin etiam tremit non nullarū timore perterritus, propterea Dei sententiam illam, Dominentur bestiis terræ, falsam id esse non arguit: non enim largientis uoluntate, sed accipientis culpa illa tū deminutio facta est: sic, quæ uiris insidiæ

CHRYSOStOMI

insidiæ comparantur ab uxoribus, nihil illis uerbis
officiunt, Faciamus ei adiutorium simile sibi. ut enim
illud efficeret, mulier creata fuit, at non in eo mansit.
Sed illud præterea dici possit, ad huius uitæ conseruatio-
nem, ad liberorum procreationem, naturalemq; libi-
dinem quantum ea adiumentum afferat, nobis osten-
di. Sed cum & huius uitæ, & propagandæ sobolis, o-
mne coniunctionis tempus abierit; quid hic mihi adiu-
mentum istud frustra cōmemoras? nam cā, quæ mini-
mis tantum in rebus possit opitulari, si quis in magnis
etiam negotiis adiutricem adhibeat, non modo sibi ni-
hil profuerit, sed etiam curarum impedimentum acce-
ferit. Quid autem Paulo, inquit, ad illud responde-
bimus? Vnde enim scis mulier, si uirum saluum facies?
aut quid ad ea dicemus, cum ipsius adiumentum in spi-
ritalibus etiam necessarium esse demonstrat? Istud &
ego fateor. non enim omnino eam a spiritali societate
remoueo, non: quin eam laudem tum assequi affirmo,
cum res, quæ pertinent ad connubium, non agit, sed
muliebri sexu ad uirtutem sanctorum uirorum perue-
nit. non enim, cum fuco oblinitur, cum luxuriose
uiuít, cum certas a uiro pensiones exigit, cum sum-
ptuosa, cum prodiga est, illis moribus ad salutem
uirum perducere poterit; sed, cum infra se habens hu-
mana omnia, uitamq; exprimens Apostolorum, sum-
mam cum probitatem, ac modestiam; tum pecuniæ de-
spicientiam, tolerantiamq; præsefert, tunc ipsum pote-
rit trahere in suam sententiam; cum dicit, Habentes ali-
menta, & quibus tegamur, his contenti simus; cum
hæc uita, & moribus ostendit; ac corporis irridens in-
teritum, uitam hanc nihil esse dicit; cum omnem rerum
humanarum

XLVII.
Quo modo ui-
rum adiuuet
uxor in spirita-
libus rebus.

1. Timoth. 6.

humanarum gloriam ex sanctissimi Prophetæ sententia pro feni flore putat. Non igitur uxor, quia cum uiro coniungatur, uirum seruare poterit, sed euangelicæ uitæ ratione, & instituto: siquidem id nullo iunctæ connubio multæ mulieres effecerunt: nam Priscilla Apollo, inquit, assumpto, eum in omnem uiam ueritatis induxit. quòd si id nunc usu non uenit, ut idem studium mulieres adhibeant, & hunc ex se fructū edant; non tamen illa, quemadmodum dicebam, quia uxor esset, hominem allexit: siquidem nihil prohibeat, quem quam eorum, qui fideles uxores habent, in infidelitate permanere; quandoquidem connubium, & coniunctio per se rem perficeret. at non est ita, non inquam ita est, sed optima uiuendi ratio, summa tum patientia, tum eorum contemptio, quæ coniugio attributa sunt, perpetuusq; huius usus operis efficiet, ut eum seruet, qui cum est matrimonio copulata. quòd si permanserit in cupiditate, & studio eorum, quæ ad uxores attinent; non modo non ipsi adiumento, sed etiam detrimento fuerit. quantam autem uel ita res habeat difficultatem, ex Paulo cognosce. Vnde enim, inquit, scis mulier, si uirum saluum facies? quo nimirum interrogandi genere in iis, quæ propter opinionem accidunt, uti consueuimus. sed quid præterea adiicit? Alligatus es uxori? noli quærere solutionem. solutus es ab uxore? noli quærere uxorem. Vides, quàm frequenti transitione utatur? quantam identidem ad utrumque adhortando utriusque temperationem adhibeat? ut enim in iis, quæ de connubio differuit, excitans auditorem, continentiam interposuit: sic hoc loco etiam de continentia loquens, ut idem interdum reficeretur auditor, rursus

K coniugium

CHRYSOStOMI

coniugium introducit . a uirginitate exorsus est , ac priusquam de ea differeret , statim ad nuptias refugit . quod enim dixit , Præceptum non habeo , eo concessit , & introduxit connubium : deinde ad uirginitatem ingressus , atque ita locutus , Existimo hoc bonum esse , quia animaduenerat , si uirginitatis nomen sapius inculcaretur , id iis , quorum esset fastidiosior aurium sensus , molestius futurum , minime frequens illud adhibet : quin , etiam si satis causæ attulerat ad solatium laborum , qui propter eam rem suscipiuntur , cum instantem dixit necessitatem , neque sic tamen rursus uti uocabulo uirginitatis est ausus : sed quid ? Bonum , inquit , homini sic esse . ne id quidem uerbo exprimit , uerum præciciens , & abscindens orationem , antequam rei acerbiter aperiret , sermonem illum intulit de connubio : Alligatus es uxori ? noli quærere solutionem . quod nisi ita esset ; nunquam adductus fuisset , ut hic eiusmodi solatium excogitaret , quod esset superuacaneum , in consilio de uirginitate de cōiugio disputare . deinde iterum ad uirginitatem redit : ac neque hic etiā suo rem nomine appellat : quid uero inquit ? Solutus es ab uxore ? noli quærere uxorem . Sed ne uereare : non decreto id Paulus , non lege fanciuit . nam ut hunc timorem eriperet , quæ de uirginitate dixerat , eiusmodi sermone de nuptiis subsecutus est : Si autem acceperis uxorem , non peccasti . Sed ne in eo quidem concides : rursus enim te ad uirginalem castitatem reuocat . atque hæc est huius orationis sententia , eos , qui connubio dent operam , magnam corporis molestiam sustinere . ut enim boni , & lenes medici cum acriori medicamento uti , & ad secandum , aut ad urendū uenire , aut omnino eiusmodi

eiufmodi aliquid ægroto uolunt adhibere, haudquaquam hæc omnia fimul efficiunt, fed interuallo medentes ægrum respirare patiuntur, & ita reliqua identidem adiiciunt: fic diuus Paulus neque fine interuallo, neque uniuerfe, neque omnino ordine ſententiam de uirginitate contexuit; ſed frequenti connubii commemoratione interrumpens, atque ita rei moleſtiam occultans, illud eſt aſſecutus, ut & iucundior, & grator eſſet oratio. Atque hæc eſt cauſa permixtæ in hac diſputatione uarietatis. reliquum uero eſt, ut uerba etiam illa perpendamus: Alligatus es, inquit, uxori? noli quarere ſolutionem. quod non tam ualeat ad conſilii dandi rationem, quàm ad proponendam difficultatem, & ad indicandos laqueos, unde nullo te modo expedire poſſis. quid enim non dixit; Habes uxorem? ne dimiſeris: uiuis cum illa coniuncte? ne ab ea diſtraharis: ſed utriuſque coniunctionem uinculum appellauit; ut, quantum haberet res oneris, demõſtraret. nam cum omnes inhient connubio, tanquam optabili cuiſciam, & expeſtando bono, ab iis, qui inter ſe colligati ſunt, coniuges nihilo diſferre oſtendit. nam hic etiam, altero trahente ad eius arbitrium, alterum ſequi neceſſe eſt; ſeditioſo item altero, alterum una cum eo interire oportet. Quid ſi uir, inquit, procliuior fuerit ad libidinem, ego uero cõtinentes eſſe uoluero? Eſt omnino eius obſequendum cupiditati. etenim, niſi id tua uoluntate feceris, te iniecta per coniugium uincula ad eum attrahent; cumq; ipſo congregabunt, qui tibi initio aſtrictus eſt. quod ſi reſtiteris, nodumq; intercideris; non ſolum te non exemeris e uinculis, ſed extrema ſupplicia ſubibis.

Quæ enim ſe contra uiri uoluntatem continuerit, non
 K ii eo

XI.VIII.

Vxorem, quæ
 ſe contra uiri

C H R Y S O S T O M I

uoluntatem cō-
tinuerit, si uir
flagitium fe-
cerit, eius fla-
gitii pœnas
dare.

eo solum præmio priuatur, quod est continentiae pro-
positum, sed etiam rationem reddet eius adulterii, uel
potius ipsius pœnam sustinebit. quamobrem tandem?
quia uirum illa impulit in eam flagitii uoraginē, quod
ei legitimæ coniunctionis fructum denegarit. Quod si
uxori ne ad punctum quidem temporis, nolente uiro,
facere permissum est: quæ ei uenia dabitur, quæ ipsum
perpetuo priuat eo fructu iucunditatis? sed quid, in-
quit, hac necessitate, quid hac ui grauius possit accide-
re? Istud ego etiam tibi assentior: sed quid est, quam-
obrem eam tantæ astringis necessitati? priusquam nu-
ptiæ coniungerentur, non illis coniunctis hac ratione
uti oportuit. Quamobrem etiam Paulus post coniugii
uincula, coniunctionis eius necessitatem imponens, de
disiunctione loquitur: nam cum hoc dixisset, Alliga-
tus es uxori? noli quærere solutionem; tum illud adiun-
xit, Solutus es ab uxore? noli quærere uxorem. quod
iccirco fecit, ut, cum, quantam uim habeat cōiugium,
diligenter consideraris, atque perspexeris, tum facilius
audias, quæ de colenda castitate dicantur. Si enim nu-
pseris, inquit, non peccasti. illud etiam, Si nupserit
uirgo, non peccauit: uide quàm præclarum huic matri-
monio finem proponat, ut uitet uituperationem, ad-
mirationem non habeat: hæc enim est propria uirgini-
tatis. nam qui duxerit uxorem, satis habeat illud audi-
re, se nihil ea re peccare. Quid igitur hortaris, inquit,
me, ne uxorem expetam? Quod semel alligato nulla
unquam postea tibi inde explicandi te facultas datur;
quod summum præterea habet angorem. Sed, quaeso,
solum ne id boni est ex uirginitate, quod eius cultu ho-
mines angorem effugiunt? at quis, ut uirginitatē colat,
his

DE VIRGINITATE. 39

his propositis præmiis adducetur? cuius uero patientiæ illud erit, in maximū hoc certamen, sudorisque plenissimum, hac tantum mercede descendere? Quid ais? me ad pugnam dæmonum inuitas: (non enim est nobis luctatio cum sanguine, & carne) ut contra naturæ furorem resistam, adhortaris: suades, ut carne, & sanguine coagmentatus eadem assequar, quæ mentes efficiunt incorporeæ: & nunc terrestrium meministi bonorum? ut affirmes nos expertes coniugii nullam molestiam habituros. Sed quamobrem illud non dixit, Virgo, si nupsit, non illa quidem peccauit, sed ipsa se uirginitatis corona priuauit, nempe magnis muneribus, & inexplicabilibus? Quid uero bona non exposuit ea, quæ, certamine confecto, ipsis sunt reseruata? quo modo sponso obuiam prodeunt, quo modo fulgentes gestabunt lampades, quo modo gloriose admodum, fidenterque una cum Rege sponso in thalamū introeant, quo modo ad regium solium accedentes omnium maxime fulgeant? At de illis ne uerbum quidē fecit; passim uero meminit uacuitatis molestiarū, quas uita hæc habet. Existimo, inquit, hoc bonum esse: &, omissa causa futurorum bonorum, Propter instantem, inquit, necessitatem. deinde iterum inquit: Si nupsit uirgo, non peccauit. ac, cælestibus muneribus, quibus eam priuauerat, silentio præteritis, Tribulationem carnis, inquit, habebunt huiusmodi. neque uero hætenus id facit, sed usque ad finem perducit orationis: neque rem etiam suadet proposita spe futurorum bonorum, sed iterum ad eandem refugit causam: Tempus, inquit, breue est: atque eius loco sermonis, Volo, ut splendor uester in cælo luceat; & uti magis eluceatis, quam

XLIX.

Cur præsentibus uoluptatibus ad uirginitatem adhortetur.

CHRYSOStOMI

Rom. 12.

Rom. 12.

quàm qui connubio iuncti fuerint. rursus terrena commemorat, Volo, inquit, uos sine solitudine esse. Nec uero id solum hoc loco facit, sed de tolerantia differens, hanc ipsam iniit consilii dandi uia: Si, inquit, esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: ac tantam rem imperans, naturæque necessitati uim iubens afferre, & ita intolerabilem rogum sustinere, in iis, quæ de præmiis dicuntur, & cælum, & cælestia bona silentio transiens, mercedem definit eius incommodo, qui intulit iniuriam: Ita enim, inquit, Carbores ignis congeres super caput eius. Quid autem hac cohortandi ratione usus est? non inscitia, neque quòd ignoraret, quo modo auditor allici, aut persuaderi deberet; sed quòd omnium maxime hanc ipsam uirtutem, persuadendi inquam facultatem affecutus esset. unde id apparet? ex iis, quæ ab eo dicta sunt. quo modo? quæ ue id ratione? ad Corinthios loquebatur: (primum enim dicemus de iis, quæ de uirginitate differuit) ad Corinthios, inquam, loquebatur, apud quos se nihil scire iudicauit, præter Christum, & eum crucifixum: quibus cum agere tanquam cum iis, qui rebus cælestibus dediti essent, minime potuit: ac, quòd hærent in corpore, & in cura terrenarum rerum essent defixi, lac etiam tum illis adhibuit: ad quos cum illa mitteret, sic est locutus: Lac uobis potum dedi, non escam; nõdum enim poteratis: sed ne nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis, & secundum hominem ambulatis. Iccirco terrenarum rerum commemoratione, & eorum, quæ sub oculos, & sensus cadunt, eos & ad uirginitatem cohortatur, & a coniugio deterret. præclare enim intelligebat, humiles, humique stratos, & adhuc

DE VIRGINITATE. 40

huc in terra defixos, sic terrestribus rebus erigi facilius,
& adduci posse. qui enim, cedo, plerique eorum, qui
rudi adhuc, tardoque admodum sunt ingenio, tam in
minimis, quàm in maximis rebus audacter per Deum
iurant, ac peierant, in capite uero liberorum ne iura-
re quidem audent? & quidem multo maius illud periur-
rium, multo etiam maior periurii pœna: sed tamen hoc
iureiurando magis, quàm illo, commouentur. ut uero
inopi subueniant homines, non tam cœlestis regni pol-
licitationibus (quamquam illis uocibus eorum aures
assidue personant) adducuntur, quàm si aliqua uel libe-
rorum, uel eorum ipsorum uitæ utilitatis spes proponi-
tur. tunc itaque eiusmodi misericordiam large imper-
tiunt homines, cum ex diuturno aliquo morbo conua-
luerint, cum periculum effugerint, cum potentiam, ac
principatum aliquem consecuti fuerint: & omnino ma-
ximam hominum partem iis, quæ ante pedes sunt, ma-
gis moueri reperias: in secundis enim rebus magis hæc
mouent: in aduersis uero plus terroris est, quo propio-
ra sunt sensui. iccirco & ad Corinthios ita locutus est,
& Romanos cômémoratione præsentium rerum ad to-
lerantiam erudiuit. nam qui imbecillo est animo, si in-
iuriam acceperit, non tam facile iracundiæ dolorem de-
ponit, cum de regno audierit, aut cum in maximorum
spem bonorum inciderit, quàm eius spe supplicii, qui
iniuriam fecerit. itaque cum uellet fibras memoriæ in-
iuriarum extirpare, & omnino libidinē puniendi eius,
qui lassisset, exhaurire, illud elegit, quod adhibitum
ad consolandum eum, qui accepisset iniuriam, magis
accommodatum est. non adimit illi spem mercedis in
cælo cōstitutæ; sed tamen ipsum interea, quoquo mo-
do

CHRYSOStOMI

do potest, in sapientiæ uiam deducere, & ei gratiæ fo-
res patefacere studet. nam uirtutis principia difficilli-
ma illa quidem, progressio uero ad uirtutem non ita la-
boriosa est. At non id fecit Dominus noster Iesus Chri-
stus, neque cum de uirginitate, neque cum de toleran-
tia differuit: sed in illis quidem cælestis regni memi-
nit: Sunt enim, inquit, eunuchi, qui se ipsos castraue-
runt propter regnum cælorum: cum uero ad preces pro
inimicis faciendas cohortatur, neque de incommodo
eorum, qui læserunt, mentionem facit, neque candem-
tium carbonū, sed, illis omiſſis omnibus, quæ in eam
orationem conueniunt, quæ ad parui, & angusti ani-
mi, calamitososque homines habeatur, maioribus eos
ipse præmiis inuitat: quibusnam? Ut sitis, inquit, simi-
les patris uestri, qui in cælis est. Vide, quantum præ-
mium proponatur. horum enim auditores fuerunt Pe-
trus, Iacobus, Ioannes, & reliquorum Apostolorum
chorus. quamobrem cælestibus eos præmiis inuitat.
quod Paulus etiam ipse fecisset, si ei cum huiusmodi ho-
minibus fuisset negotium. quòd autem ad Corinthios
rudiores loqueretur, ipsis fructus laborum iam nunc re-
præsentat, quo ad colendam uirtutē alacriores ueniant.
Iccirco Iudæos etiam, promiſſis regni cælestis omiſſis,
terrenis bonis alliciebat Deus: pro malis uero actio-
nibus non æternum ignem, sed præſentes eis calamita-
tes minabatur, famem, pestilentiam, morbos, seruitu-
tem, bella, & alia eius generis. his enim homines, qui
magis hærent in corpore, magis commouentur: quæ
uero neque uidentur, neque adſunt, illis mouentur
minus. quamobrem Paulus etiam diutius in iis mora-
tur, quæ maxime eorum tarditatem mouere poſſunt.

Adde,

Adde, quòd illud ostendere uoluit ex aliis bonis, quædam ut assequamur, multis nos in uita laboribus exerceri, fructum autem omnem in futurum tempus referuari; uirginitatem uero, dum colitur, non leuia nobis præmia tribuere, quæ tot, tantisque nos laboribus, ac molestiis liberet. Accedit eò, quòd tertium quoddam comprobari uult. quidnam id est? uirginitatem non ex earum rerum haberi numero, quas adipisci non possumus, sed ex illis esse, quæ maximam habent facultatem. id autem facit, cum multis partibus plures inesse docet in coniugio difficultates, tanquam si diceret: Grauis tibi uidetur huius rei cultus, & laboriosus? ego uero uirginitatem propterea colendam censeo, quòd tantam ea facultatem habet, ut multo minus, quàm coniugium, negotium nobis exhibeat: quòd uero uestri misereor, inquit, & molestia liberos esse uolo; iccirco, uti coniugio abstineatis, uobis auctor sum. At quæ est ista molestia, dixerit fortasse quispiam? negamus uero nos, qui summam & quietem, & deliciarum uim in coniugio reperiemus. Ac primum omnium, habere omnem libertatem explendæ libidinis, nullamq; naturalis impetus uim perferre non parum momenti habet ad uitæ tranquillitatem: deinde mærore, squaloreq; remoto a reliqua uitæ consuetudine, est etiam alacritatis connubium, risusq; & latitiæ refertum etenim & sumptuosis mensis, & molli uestitu, & lecto molliori, & perpetua lauatione, & unguentis, & uino nihilo deterius, quàm sint unguenta, concinnato, & aliis multis, uariisq; sumptibus coniuges corporibus indulgentes, in magna luxuria, & uoluptate uersantur. Primum uero ne ista quidem connubio permessa sunt. nobis enim concubitus

L modo

L.
Et ueteri, &
nouo testamē
to iniquū esse
luxuriōse ui-
uere.

CHRYSOStOMI

I. Timot. 2.

1. Timot. 2.

1. Timot. 6.

Amos 6.

I. I.

Etiam si luxuriose uiuere permissum sit, tamen coniugii molestiis omnem illam tolli uoluptatem.

modo facultatem dare solet, luxuriæ licentiam non itē: quod hisce uerbis Paulus testatur: Quæ luxuriatur uiuens, mortua est. quòd si de uiduis hæc dicta sunt; audi, quæ de nuptis præterea dicantur: Similiter & mulieres in habitu ornato cum uerecundia, & sobrietate ornantes se, non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut ueste pretiosa, sed, quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona. At non hic modo Paulum, sed alibi etiam multum de eo sermonem habere uideas, in his rebus tantum studii omnino ponendum non esse: Habentes, inquit, alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus: nam qui uolunt diuites fieri, incidunt in desideria inutilia, & noxia, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Sed quid dico Paulum? qui, cum iam perfectæ uiuendi rationis maturitas uenisset, & summa spiritus gratia diffusa esset, ista dicebat. Amos enim propheta cum ad rudes Iudæos loqueretur de iis, quibus & deliciæ, & luxuria, & omnia fere superuacanea permissa essent, audi, ut in eos, qui delicate uiuunt, inuehatur: Væ uobis, qui properatis ad diem malam, & falsa sabbata colitis, qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis uestris, qui comeditis hædos de gregibus, & lactentes uitulos de medio armentorum, qui plauditis ad cantum organorum, uinum purum bibentes, & optimis unguentis delibuti: quæ ut stabilia, non ut fugacia, existimarunt. Quemadmodum autem diximus, primum luxuriose uiuere minime permissum fuit: quòd etsi nihil horum ueritum esset, uerum nobis concederentur omnia; tamen est alia quædam tristitiæ, dolorisq; ratio, quæ æque ualeat, uel potius maior, &

& grauior sit, quòd ne minimam quidem uoluptatis partem ex illis capere patitur, sed omnem inde iucunditatis sensum excludit. Cedo enim, si quis natura propensior sit ad eam ægritudinem, quòd alterum quoque uxore sua potiri suspicetur, etiam si falsa aliqua specie eo morbo correptus sit: quid eiusmodi homine miserabilius esse possit? quod prælium, quam tempestatem cum huiusmodi suspitione, uel furore comparantes, eius imaginem perfecte consequi poterimus? omnia doloris, omnia suspitionis, omnia seditionis, ac perturbationis referta sunt. cum uero eo furore corripitur, nihilo melius afficitur, quàm qui aut agitantur a dæmonibus, aut mente capiuntur: adeo continenter effertur, & insultat, stomachaturq; omnibus; in obuium omnino, & innocentissimum quenque semper exercet iracundiam, siue is seruus sit, siue filius, siue quicunque alius: uoluptas autem omnis excluditur; angorum, molestiarum, lacrymarumq; plena sunt omnia: etiam si domi se contineat, si in publicum prodeat, si peregrinetur, ubique malis tentatur; quæ quouis aculeo grauius eius animum mordent, ac stimulant, neque ipsum ullam quietis partem capere patiuntur. neque uero morbus is tristitiam solum, sed etiam iram intolerabilem ingenerare solet. Atque hæc uel per se singulacaptum perdere queunt. cum uero concurrunt omnia ad hominem assidue opprimendum, & affligendum, neque ei minimum dant respirandi locum; quo non id est mortis genere calamitosius? nam uel si summam quis egestatem commemorarit, si morbum insanabilem, si ignem, si ferrum; nihil illi par attulerit. atque id tantum ii, qui sunt experti, bene nouerunt. nemo

L ii autem

L II.
Quantum sit
zelotypia, id
est obrecta-
tio malum.

CHRYSOStOMI

autem oratione complecti possit mali huius incredibilem magnitudinem : cum eam uir , quam omnium maxime caram habet , pro qua libenter etiam animam profunderet , suspectam semper habere cogatur , ecquid illi solatio esse potest ? siue enim somnum , siue cibum capere , siue ei bibere necesse sit , non tam cibi mensam , quàm pestiferi ueneni refertam putabit . in lecto uero nè punctum quidem temporis tremore uacuu est , sed , tanquam candentibus subiectis carbonibus , sic tumultuatur , seq; uersat in omnes partes , quem neque amicorum consuetudo , neque negotiorum cura , neque timor periculorum , neque exuperantia uoluptatis , neque aliud quidquàm ab eiusmodi tempestate potest abducere , sed omni uel commodorum cura , uel incommodorum sollicitudine uiolentior ea procella hominis animum opprimit . Quæ cum animaduertisset Salomon , Dura , inquit , sicut infernus æmulatio . et idem : Aemulationis enim plenus eius uiri animus non parcat in iudicii die , nec ullo pretio inimicitias deponet , neque multis muneribus placabitur . Ea enim morbi huius insania est , ut neque sumpto de eo supplicio , a quo læsus sit , dolorem æger abiiciat . itaque multi , adultero sæpe sublato , neque iram , neque angorem tollere potuerunt . Sunt qui etiam , uxore iugulata , iidem manserint , uel maiori etiam rogo consumpti sint . Ac uir , etiam si nihil eorum uerum repperit , in his tamen uiuit miseriis . Multo autem grauiora , quàm ea sint , quæ uir sustinet , perfert misera , & infelix uxor . Cum enim eum , qui se in omnibus molestiis consolari deberet , & a quo defensionem expectare oportebat , immaniore in se , atque omnium sibi inimicissimum esse uideat , quid

Cant. 8.

Prouer. 6.

quid reliquum spectare possit? aut ad quem confugiat? ubi, præcluso portu, & innumerabilibus molibus oppositis referto, malorum finem reperiat? tum etiam iniquioribus utitur seruis, & ancillis, quàm uiro. cum enim suspectum per se, & ingratum est hoc hominum genus: tum uero, si ad maiorem licentiam peruenerint, & dominos inter se dissentire intellexerint, magnam ad insolentiam causam sumunt illorum discordiam. etenim illis per summam licentiam addere, afferre de suo, & comminisci licet, quæcunque uoluerint: tum quoque suis criminationibus maiorem dant materiam suspicioni. nam ut semel animus graui hoc morbo occupatus est, facile credit omnia, & æque se præbet attetum omnibus, ut qui calumniatorem a ueraci diiudicare nequeat. quin etiam eiusmodi homines eos certiores auctores habent, qui suspicionem maxime augent, quàm qui eam imminuere student. sic illi reliquum est, ut contubernales omnes non secus, ac fugitiuos seruos, & eorum uxores necessario timeat, & horreat; quibus suo cedit loco, contraque ipsa eorum suscipit conditionem. quod illi tandem a lacrymis tempus uacuum fuerit? quæ nox? quæ lux? qui dies festus? quando libera a gemitu, a fletu, a lamentationibus esse poterit? undique minæ, contumeliæ, conuiciaque iactantur tum a uiro sine causa timenti, tum uero ab impuris seruis. custodes, primi, alteri ponuntur. omnia denique timoris, & tremoris referta. non enim aditus solum, aut exitus curiosus obseruantur, sed in uerba etiam, in aspectum, in suspiria studiosissime inquiritur. Atque illam oportet uel saxo immobiliorem cuncta ferre silentio, & grauiorem in modum, quàm qui uinculis constricti

CHRYSOStOMI

constrikti sunt, in thalamo hærere perpetuo, uel, si loqui,
& ingemiscere, aut exire uelit, omnium rationem red
dere, causamq; apud corruptos illos iudices dicere, an-
cillas, inquam, multitudinemq; seruorum. Inter hæc
mala si infinitam uim diuitiarum, si mensas conqui-
sitis cibis extructas, si seruorum greges, si splendo-
rem nominis, si magnam potentiam, summamq; glo-
riam, si maiorum claritatem, & amplitudinem pone-
re uelis: si nihil omnino relinquant eorum, quæ expe-
tendam uitam uidentur efficere, sed, omnibus unum
in locum diligenter collatis, & cum hac molestia com-
paratis: ne apparebit quidem ulla earum rerum species
uoluptatis; sed quemadmodum in ingens aliquod pe-
lagus paruam incidentem scintillam, sic illam interire
par est. Hæc autem ita sunt, cum eam uir habet suspi-
tionem. Si quando uero inciderit uxor in eiusmodi per-
turbationem, (neque enim id raro solet accidere) uir
quidem facilius eam perferet, quàm uxor: plus autem
doloris rursus ad illam miserã redundabit. neque enim
iisdem armis in eum, qui sibi suspectus sit, uti poterit.
nam quis id tulerit, ut suæ uxoris iussu domi perpetuo
commoretur? aut quis e seruorum numero in domino
curiosior esse audeat, ut continuo in uoraginem non
demergatur? non igitur his machinationibus se ipsa
consolari, neque iram querimoniis euomere queat.
nam ut illam uir semel forte, aut iterum conquerentem
ferat; sic, si nullum fecerit querendi finem, cito eam
doceat præstare, id ferre silentio, ac dolore tabescere.
Et hæc quidem de suspicionibus. Sin autem a ueris cau-
sis forte ea perturbatio proficiscatur, uxorem e uiri læsi
manibus eripiet nemo. quin etiam is, legibus suffra-
gantibus

gantibus adductam in iudicium omnium sibi carissimā coniugem iugulabit. ac uir quidem legum poenam effugit, at e superiore loco Dei iudicio condemnabitur. At non satis id est ad illam miseram consolandam. quin diuturnam aliquam, ac miserandam mortem subire necesse habeat; nempe ut cantionibus tollatur, aut ueneficiis, quæ a meretricibus comparantur. Sunt qui ad eas perdendas, quibus iniuriam imposuerant, ne infidiis quidem indiguerint. id enim illæ occupantes doloris grauitate perierunt. Quamobrem, etiamsi uiri omnes alacriores sint ad expetenda connubia, mulieres tamen ea sequi non oporteret. non enim id dixerint, in se tantam inesse uim libidinis, ut necessario cogantur. & maiorem inde partem incommodorum, quemadmodum demonstratum est, trahunt mulieres. Num igitur, inquit, hæc in omnibus insunt nuptiis? At ne ab omnibus quidem absunt; ab omni certe uirginitate uel longissime remota sunt. Ac nupta quidem, ut in hoc malum non incidat, tamen in mali metum incurret. non enim ea, cui cum uiro uiuendum est, in illa consuetudine non potest reputare, ac timere mala omnia. uirgo autem non solum a rei molestia libera est, sed etiam a suspitione. At ista non sunt in omni connubio. Ne id quidem ipse dico. uerum ut hæc illi non insint, aliæ multæ inerunt molestiæ: ac, si quis illas effugerit, haud tamen omnia omnino poterit euitare. ac, quemadmodum cum in dumeti transitu spinæ alicuius uestibus adhæserunt, si is, ut unam uellat, in aliquam se partem conuerterit, multis aliis compungitur: sic in re uxoria, qui hoc effugerit, illo læditur: qui uero illud euaserit, ad aliud offendit: nullū denique omnino molestiæ

LIII.

Coniugium di-
uitum expetē-
dum non esse,
imo uero pau-
perum coniu-
bio esse mole-
stius.

molestiæ expers coniugium reperias. Verum, si uide-
tur, iis aliquando omissis, quæ molesta sunt, quod in
hoc ipso felicissimum iudicatur, quodq; plerique sæpe,
uel potius omnes precibus expetunt, id ipsum in me-
dium proferentes in præsentia perpendamus. Quid er-
go est? ut pauper aliquis, humilis, & abiectus, ex am-
pla, & potenti familia, pecuniaq; affluenti uxorem du-
cat. at hoc ipsum contempti illius hominis optatum
non minus calamitatum habere reperias. est enim alio-
qui superbia elatū, & impotentius mulierum genus, ob
eamq; causam magis etiam perturbationibus propo-
situm. cum uero multas superbiæ occasiones habent;
nihil est, quod præterea illas in officio contineat.
sed quemadmodum, ubi silua aliqua concepit ignem,
flamma in sublime fertur: sic ipsæ elatæ incredibiliter &
ordinem peruertunt, & summa infima faciunt. neque
enim uirum principatum tenere patitur uxor; &, qua
est contumacia, & arrogantia, illo de suo gradu deie-
cto, detrusoq; in locum sibi congruentem, cum subie-
ctum esse uult; ipsaq; dominatum, & imperium occu-
pat. Quid ergo hac peruersitate peius esse potest? Ac
mitto conuicia: taceo contumelias: prætereo molestias:
nihil ex omnibus rebus est illa intolerabilius. Sin
autem dixerit quispiam: (id enim de multis audiui-
tum, cum ista de re sermo haberetur) sit modo copiis,
atque opibus affluens, nihil erit negotii eam contine-
re, aut ipsi superbiam excutere. Si quis igitur ista dixe-
rit, primum ignorat id ex eorum esse numero, quæ ma-
gnam habent difficultatem: deinde, ut ita sit, non pa-
rum id detrimenti habet. quod enim illa timore, ac ui-
in potestate uiri esse cogitur, id uiro grauius est, ac
molestius,

LIIII.

Vel si quidiui-
tem uxorem
in officio con-
tinere possit,
maiores ta-
men eum ha-
bere molestias.

molestius; quàm si ipsa omnem imperandi potestatem haberet. quid ita? quia omnem ipsa amorem mutuum; ac uoluptatem eiicit ex animo uis. sublata autem amicitia, remoto studio, metu, ac necessitate illorum locum occupantibus, quid eiusmodi coniugio ad dignitatem reliqui esse potest? Et hæc quidem de uxore locuplete. sin uero usu ueniat, ut egeat ipsa, uir autem abundet; pro uxore erit ancilla; et, quæ libera sit, pro serua habeatur; amissaq; propria libertate, nihilo meliore sit conditione, quàm qui pecunia empti fuerint. Quin etiam, si intemperans ille, si uinolentus esse uoluerit, etiam si turbam impudicarum mulierum in eius cubile deduxerit; libenter iam omnia ferat, uel domo ipsa excedat, necesse est. neque uero solum hoc molestiæ habet, sed, uiro sic affecto, nec seruis, nec ancillis libere quidquam poterit imperare, sed, perinde quasi cum alienis uitam agat, & fert quæ non sunt suæ dignitatis; &, tanquam apud Dominum potius, quàm apud uirum habitet, sic omnia per uim & agere, & pati cogitur. Quòd si pari nubere uoluerit, rursus lege, quæ subiectam uiro uxorem esse iubet, æqualitas, & par honoris læditur gradus, cum facultatum modus postulet, ut ea cum uiro æquetur. quid igitur est, re undique miserrima, quod quisquam possit efficere? Nec uero est, ut pauca admodum, & quæ numero facile persequare, connubia proferas, quæ ab iis incommodis aliena fuerint. non enim iis, quæ raro eueniunt, sed iis, quæ semper fiunt, res notandæ sunt. nam hæc uirginitati accidere difficile est, uel potius, ut ei accidant, fieri nequaquam potest. in coniugio uero haud facile est, illa non euenire. quòd si in iis rebus,

J. V.
Intolerabile
malum esse lo-
cupletiori ui-
ro nubere.

LVI.
Nuptam ma-
gnam doloris
necessitatem
habere.

M quæ

CHRYSOSTOMI

quæ secundæ uidentur, tantæ molestiæ, & calamitates
 existunt: quid in illis fieri dices, quas aduersas esse
 constat? non enim est uxor de una morte sollicita,
 quanquam illi semel moriendum est; neque de una ani-
 ma laborat, licet una prædita sit; sed in timore, & tre-
 more uersatur uiri, liberorum, cognatarum mulierum,
 seruorum præterea causa; &, quo radix in plures ra-
 mos diffunditur, eo maioribus ipsa curis afficitur. At-
 que in illis singulis, siue iactura pecuniæ facta sit, siue
 corpus morbo tentetur, siue quid eiusmodi, quod
 nolit, acciderit; cedere se ipsa, lamentariq; necesse ha-
 bet, non secus atque illi, quibus ea acciderunt. quod
 si prius, quàm illa, decesserint omnes; intolerabili lu-
 ctu afficitur. sin autem eorum partim in uita manse-
 rint, partim immatura morte obierint: ne sic qui-
 dem sincerum quisquam solatium reperire possit. ti-
 mor enim, quo perterritus eius assidue contremit a-
 nimus, non minus ipsam de iis, qui uiuunt, quàm
 de mortuis, habet sollicitam. quin etiam, quod mi-
 rabile dictu sit, necesse est, illorum causa magis an-
 gatur. leuatur enim tempore dolor is, quem ex morte
 alterius ceperis: cura de salute uiuorum uel perpetua
 sit, oportet, uel tantum morte dimittitur. Sin autem
 domesticas curas ferre non possumus, ecquam uitam ui-
 uemus, cum alienas calamitates lugere cogamur? Mul-
 tæ autē persæpe, claris ortæ parentibus, delicate admo-
 dum, ac molliter educatæ, præpotentibus uiris datæ in
 matrimonium, repente, prius quàm illis connubiis bea-
 tæ iudicari possint, casu aliquo, tanquam cōmota pro-
 cella, aut uento, obruuntur & ipsæ, malorumque nau-
 fragii participes fiunt; & quæ, ante quàm nuberent,
 innumerabilibus

innumerabilibus bonis fruebantur, simul ac connubio iunctæ sunt, in extremam calamitatē incidunt. At hæc, inquires, nec omnibus, nec semper accidere solent. At neque omnes omnium sunt expertes. etenim ego quoque uicissim illud dicam, id in se quosdā expertos esse; quicumque autem rei periculum non fecerunt, eos tamen eiusdem expectatione esse cruciatos. at uirgo tum a re, tum a rei timore libera est. Sed, si placet, illis ommissis, ea nunc consideremus, quæ coniugium natura consequuntur, quæq; nemo unquam neque libens, neque inuitus effugerit. quænam autem sunt ista? dolores, & partus, & infantes. Verum potius orationem alius repetamus, & ea, quæ coniugio antecedunt, quoad eius fieri potest, cognoscamus. qui enim in se experiuntur, soli subtiliter ea nouerunt. Instat nubendi dies: itaque continuo uariarum concursus curarum, cui tandem nubat, ne obscuro homini, ne infami cuiquam, ne moroso, ne fraudulento, aut uentoso, aut audaci, ne uxoris causa suspitioso, ne sordido, aut stupido, aut improbo, aut duriori, aut effeminato alicui collocetur. neque enim hæc omnia omnibus accidere necesse est: at omnium cogitatione, ne accidant, laborare, & esse sollicitas, est necesse. atque hæc nondum certo uiro, sed cuius adhuc causa spe suspensus, & incertus animus timet, & horret omnia. ac nihil est horum, de quo nō illa cogitationem suscipiat. Sin dicat quispiam, hanc ipsam expectatione eorum, quæ his sunt contraria, lætari posse: idem bonorum spem non tantum ad lætitiā, quantum ad tristitiam malorum metum apud nos ualere intelligat. bona enim tantum, cum in spe firma sunt, pariunt uoluptatem: sola malorum suspitio statim con-

M ii fundit,

LVII.
De iis molestiis, quæ in omni coniugio sunt.

CHRYSOStOMI

fundit, & conturbat animum. ut enim mancipiis incertis cuinam sit domino seruiendum, per eam cogitationem quieto animo consistere non licet: sic uirginum mens totum illud tempus ante coniugium instar fluctuantis nauigii iactatur, cum earum quotidie parentes modo hos probent, modo illos reiiciant; & ex procis eum, qui superior heri fuerat, hodie superet alius, & hunc ipsum rursus eiiciat alius. factum est etiam in ipsa quasi ianua nuptiarum, ut is, qui certus esset sponsus, inanibus manibus abiret; illi, qui nulla in spe puellam haberet, eam parentes darent in matrimonium. Non solum autem mulieres, sed uiri etiam grauibz curis exercentur. Sedenim licet his quantumlibet esse curiosis: sed qui fieri potest, ut eius, quæ domo septa perpetuo tenetur, uel mores, uel formam diligenter quisquam possit exquirere? Et hæc quidem de tempore conciliandæ affinitatis. Factis autem sponsalibus, augetur sollicitudo, nec tam uoluptate afficitur, quàm timore; ne forte illo ipso eius diei uespere iniucunda uiro; ne eius expectationem longe fefellisse uideatur. nam quæ placuit initio, si postea displicuerit, ferendum est: quæ uero statim a principio uisa est insuauis, quando in reliquum tempus in admiratione est futura? At ne mihi hoc dixeris: Quid si illa formosa? Ne sic quidem solitudine uacua fuerit. multæ enim ne eximio quidem splendore, & pulchritudine corporis proprios uiros tenere potuerunt; quin etiam se illi, relictis uxoribus, iis mulieribus dediderunt, quæ forma, quàm illæ ipsæ, multo inferiores essent. atque huiusmodi soluti cura, rursus alia occupantur. nam eas, quæ de solutione dotis molestiæ suscipiuntur, cum & socer, tanquam si gratis

gratis filiam collocasset, solutionem sustinet; & sponsus, quo minus omnem urgeat exactionem, dotemque repetat, uerecundia impeditur; & uxor in dilatione solutionis uiri aspectum ubique magis, quam ingratus debitor, ueretur, & erubescit; mitto in presentia. Sed enim, his illa cura liberatis, continuo timor accedit, ne decedant sine filiis. cura præterea procreandæ multitudinis liberorum: quorum etiam si nihil dum perspicuum sit, a principio tamen utraque sollicitudine perturbantur: et, si uxor facile concipiat, tamen cum timore est coniuncta lætitia; neque quidquam boni est in conubio, quod sit a formidine seiunctum. formido autem ea est, ne quando & per abortum, quod conceptum erat, intereat, & mulier grauida ueniat in extremum uitæ discrimen. quod si longum fuerit interuallum, quasi sit ipsa domina partus, sic hiscere non audet: sub ipsum uero partum laboriosæ illius uterus discerpitur, ac dilaceratur doloribus: qui nimirum soli tantā uim habent, ut obscurant omnia commoda coniugii. Neque hæc satis; sed multis præterea sollicitatur curis. misera enim, & infelix puella, uel tanta illa dolorum acerbitate discruciat, non minore timore torquetur, ne forte pro sano, & integro debilis, & mancus foetus existat, ne tandem pro mare femina in lucem prodeat. etenim ipsas non minus, ac dolor, ea tum sollicitudo conturbat. neque enim in iis tantum, quorum culpam sustinent, uiros metuunt, sed in illis etiam, quorum ipsæ causa non sunt, nihilominus eos extimescunt; ac propriæ salutis curam in tanto periculo abiicientes, uerentur, ne quid uiro, quod nolit, accadat. Accedunt deinde aliæ curæ de salute, & alimentis infantis, qui

tum

CHRYSOStOMI

tum ex utero elapsus, primam uocem emisit. et si scitus sit puer, & in eo forte indoles uirtutis eluxerit, rursus in timore sunt parentes, ne quid incommodi accidat filio, ne illi mors instet immatura, ne ad aliquam uitæ prauitatem conuertatur. non enim modo ex improbis probi fiunt, sed etiam mali, prauiq; ex bonis euadunt. et si quid eius generis, quod nolit, euenerit, maiorem habet molestiam, quàm si id initio contigisset. quòd si omnia ad uirtutem stabilia fuerint; tamen certe mutationis morum metus semper impendet, qui parentum conturbat animum, & maiorem partem adimit uoluptatis. At non omnibus, qui cōnubio iuncti sunt, liberos habere contingit. Nonne rursus alterum cōfiteris molestiæ argumentum? Cum igitur, siue sint liberi, siue non sint, siue probis illis, siue improbis, uariis tamen curis, atque molestiis occupentur; quid iam est reliqui, quod in cōiugio iucundum appellemus? quòd si rursus coniuges concordissime uixerint; rursus illis timor iniicitur, ne mors dirimat coniunctionis uoluptatem. quanquam non id tantum timore & mali expectatione graue est, sed omnino re ipsa fieri aliquando est necesse. nemo enim probat, utrumque eodem die moriturum esse: quod cum fieri nequeat, necesse est ei, qui alteri superstes sit, eam uitam agere, quæ morte longe sit acerbior, siue diutius, siue parum diu cum coniuge uixerit. nam quo ille maiorem usum habet, eo maiori dolore afficitur, quòd consuetudo diuturna disunctionem intolerabilem facit. hic uero, ante quàm uim coniunctionis gustare, & ea se possit explere, quòd uigente cupiditate orbatus uxore, maiori in luctu, quàm ille alter, uersatur, & tanquam ex contrariis causis

causis parem utrique molestiam trahunt. Quid uero commemoranda sunt, quæ inter illud coniugii tempus molesta acciderunt? diurnæ peregrinationes? coniunctæ inter eos solitudines? morbi? Verum quid hæc, inquit, ad coniugium? immo uero maxime per huiusce rei causam sæpenumero multæ uxores in morbum delapsæ sunt. etenim affectæ contumelia, & ex eo irritatæ, tum iracundia, tum dolore in magnos febris æstus inciderunt. quod si, præsentibus uiris, nihil illis tale contingit, sed perpetuo facilioribus ipsis utuntur: absentibus tamen, & peregrinantibus, eisdem malis circumfidentur. Sed, ut alia huius generis mittamus omnia, & nihil eorum coniugio tribuamus; ne sic quidem illam inde causam remouere poterimus: quam tandem? quod ualentem hominem nihilo meliore conditione, quàm agrotum, esse patitur, sed parem ei, atque agro, dolorem affert. Vis ergo etiam, his omnibus omissis, ea ponamus, quæ iure esse non possunt; concedamusq; coniugium bonis uniuersis refertum esse, multis, & eisdem probis liberis, diuitiis, ut pudica sit uxor, formosa, prudens, ut cum uiro concordissime ad summam uiuat senectutem; accedat eò splendor generis, & magna potentia; neque, quod est commune naturæ, metus ullus earum rerum mutationis eam perturbet, sed omnis causa angoris, omnis curarum, & solitudinum occasio inde excludatur, ac nulla omnino causa ne mors quidem immatura coniugium disiungat, sed ut eodem die decedant omnes, uel, quod multo uidetur felicius, superstites sibi relinquât liberos, heredes bonorum, qui parentes ipsos ad extremam eorum senectutem simul afferant; quem tandem finem

LVIII.
Connubium
quamuis omnes molestias effugerit, nihil tamen magnum, aut amplum habere.

CHRYSOStOMI

finem consequentur? aut quid ex tanta illa uoluptate
commodi, illuc migraturi secum afferent? multos fi-
lios reliquisse, uxorem formosam habuisse, deliciis,
aliisq; omnibus, quæ modo commemorauimus, uitam ad
multam ætatem perduxisse. quid id nobis ad illud tri-
bunal in æternis, & ueris rebus prodesse poterit? nihil.
an non hæc umbra sunt, atque somnium? Cum enim
futuro illo infinito tempore nullum ab eiusmodi rebus
fructum percipere, nullum inde solatium habere pote-
rimus; eum, qui illarum rerum particeps, ab iis, qui
earundem expertes fuerint, nihil differre fatendum erit.
neque enim, si quis mille annorum spatio tantum una
nocte boni aliquid in quiete uiderit, meliore illum con-
ditione esse dicemus, quàm eum, cui tale uisum non
occurrerit. Quanquam non dixi, quod uolebam. non
enim tam a ueris rebus somnia superantur, quàm hæc
terrena ab æternis illis absunt. multo enim hæc magis.
neque, quam ad mille annos una nox, eam præsens
cum futuro tempore comparisonem habet. quin etiam
hoc multo est longius interuallum. at non est uirgo
eiusmodi; uerum illa multarum mercium referta hinc
proficiscitur. sed ab initio potius sermonem considerè
mus. Non necesse habet, nimis esse curiosa in cogita-
tione, & inquisitione uiri: neque ueretur, ne quam sibi
is fraudem faciat. Deus enim est, non homo, domi-
nus, non conseruus. et quidem hoc inter sponfos discri-
men est. quibus uero coniungantur, animaduerte. Non
enim dos huius sponsæ sunt mancipia, non agri iugera,
non tot, tantaq; aurea talenta, sed cælum, & bona cæ-
lestia. Accedit eò, quòd, quæ nupta est, cum aliis de
causis mortem reformidat, tum quòd se ab eo seiungat,
qui

LIX.
Facilem esse
uirginitatem.

quicumque matrimonii uinculo coniuncta est. uirgo & exoptat exitum, & uitam sibi grauem esse sentit, quod uiri os intueri, & eius gloria frui properat. Nam, quod inopem uitam uiuat, ut iis, quæ nuptæ sunt, id ei nocere non potest. quin etiam, si eam conditionem libenter ferat, sponso sit ob eam causam carior, & iucundior; nec, quod humilis sit, & abiecta, nec, quod minus formosa, & pulchra specie, neque omnino ei quidquam huiusmodi detrimento est. quid uero ista dico? etiam si minus forte libera sit, ne id quidem illi ad nuptias impedimentum affert: quin ei satis est animæ pulchritudinem præstare, & principatû adipisci. nullus illic obrektionis metus; nec est, quod doleat alterius inuidia mulieris, quod eam uideat clarissimo uiro collocatam. non enim quisquam similis, aut par eius uiri est, neque omnino qui ad eum propius accedat. Nupta uero, etiâ si diuitis, & potentis in primis hominis matrimonium teneat, aliam tamen inueniat cum uiro nuptam, qui maiores opes habeat, & copias. non enim parum superiorum præstantia de ea uoluptate detrahitur, quæ ex uictoria de inferioribus percipitur, sed auri, uestium, ac ciborum, aliarumq; rerum affluentia, & copia allicere animum, ac trahere facile possunt. Sed quotaquæque mulier his fruitur? maximam enim partem homines inopem, miseram, & laboriosam uitam uiuunt. quod si quædam sunt illarum rerum participes, paucae admodum sunt, & quas facile numero persequi possis: et quidem illæ id faciunt præter Dei sententiam. nemini enim, quemadmodum supra demostrauimus, in his luxuriose uiuere permissum est. Sed concedamus, hæc illis rerum copiam permissam esse, neque prophetam,

N neque

LX.

Virginitatem nullius indigere earum rerum, quæ non sunt in nostra potestate.

LXI.

Aureum ornamentum plus timoris habere, quam uoluptatis.

CHRYSOStOMI

neque Paulum quidquam statuisse contra delicias uxorum : quid lucris est in multis aureis ornamentis ? nihil aliud omnino , nisi inuidia , nisi curæ , nisi formido non mediocris . neque enim tum , cum ea ornamenta in arca collocarint , neque cum nocte opprimuntur , tantum solitudine commouentur , sed , cum illis luce etiā exornantur , eandem , uel grauiorem potius habent molestiam . etenim in balneis , & in cœtibus præsto sunt mulieres , quæ furta faciunt ; atque , ut illæ non adsint , impelluntur in turba , & urgentur ornatae auro , ut nihil illis sentientibus aureum interdum aliquod ornamentum excidat . itaque multæ non ista modo , sed quæ maioris etiam pretii erant facta ex pretiosis gemmis , auulsa , ac delapsa monilia perdiderunt . Sed fac esse , ut nihil eiusmodi sit timendum , & ut huius rei cura tollatur . Est , inquit , cum aspectum quispiam admiratus . at non eius est admiratio , quæ ornatum gestat , sed ornamentorum , cui sæpe etiam id uitio uersum est , quod præter dignitatem cum haberet ornatum . nam si formosa fuerit , naturalis nitor offenditur , quod ille nimius ornatus , maximam partem adimens uenustatis , ipsam formæ ueritatem elucere non finit . sin autem deformis illa , turpisq; fuerit , eo turpiorem reddit ornatus . deformitas enim semper , quantacunque est , per se modo eminet , & apparet : cum uero uel gemmarum splendor , uel cuiuspiam alterius rei pulchritudo accessit , tum magis etiam ea turpitudine deformatur . nam et corporis nigrorem adhibitū margaritæ lumen multo magis obscurat , tanquam fulgor in tenebris : & uestium decor tum prauitatem oris longe deteriorem facit ; quippe qui formæ speciem ex se considerari , & solam in existimatorū iudicium

LXII.
Aurea ornamentum
ta & formæ
nocere , & au
gere deformi-
tatem .

iudicium uenire non finit, sed adiuncto illo manu, & opere facto, eximiaq; pulchritudinis ornamento. quæ ex re grauior calamitas accipitur, quod in comparatione maior eius deformitas apparet. nam & uestimenta distincta auro, & quæ artificio eius generis fiunt, operum magna uarietas, & reliquus omnis ornatus, tanquam si generosus ualens, & robustus athleta scabiosum, infamem, & enectum fame aliquem prostrauerit aduersarium, sic oris decus obruens ornata mulieris, ad intuendum spectatores allicit, ut mulierem magis rideant, ornatum incredibiliter mirentur. At nullum eiusmodi est uirginitatis ornamentum. non enim ornata uirgini nocet, quippe qui non est corporis ornatus, sed totus ad animam pertinet. quamobrem etiam, siue deformis sit, formæ dignitas undique adhibita deformitatem facile tollit: siue liberali, & egregia forma, pulchriorem reddit. non enim gemmæ, aut aurum, non uestium sumptus, non colorum illic uarietas, ac differentia, non omnino aliud eius generis, quod fragile, aut caducum sit, est animarum ornamentum; sed eorum loco ieiunia, nocturnæ sacrorum peruigilationes, modestia, comitas, paupertas, fortitudo, summissio animi, temperantia, & omnino omnium humanarum rerum despicientia. etenim eius oculus ita pulcher est, ita uenustus, ut pro hominibus beatas mentes, & earum Dominum habeat amatorem. sic autem purus, & acutus, ut pro corporeis rebus species corporis expectes intueri queat: adeo mitis, & placidus, ut ne in eos quidem, qui assidue iniuriam, & molestiam afferant, conturbetur, aut efferatur. quin etiam iucunde in eos, ac suauiter intuetur. tanta autem uirgo hæc grauitate

LXIII.

Qui sit uirginitatis ornatus, quæ ue pulchritudo.

N ii cir-

CHRYSTOMI

circumfluit, ut uel intemperantes, cum ipsam diligenter aspexerint, pudore erubescant, & proprium furorem remittant. ac, quemadmodum honestæ mulieris ministram, & famulam uel inuitam dominæ mores, & uitam imitari oportet: sic animæ, quæ tali sapientia prædita sit, sensus inferuire necesse habet, & omnes suas appetitiones regere illius ratione motionum. Etenim oculus, lingua, habitus, ingressus, & omnino omnia ad intimum animæ ordinem conformantur. &, ut unguentum pretiosum, etiam si in uas infundatur, aera tamen suauis odore permulcet, neque eos solum, qui intra eum locum sunt, aut eius loci uicinos, sed omnes, qui foris commorantur, uoluptate perfundit: sic uirginitas animæ, quasi iucundus odor sensibus circumfusus, interiorem uirtutem ostendit. appetitus uero regit sic, ut illis singulis, quasi equis quibusdam, iniiciens aurea fræna modestiæ, eos in summa moderatione retineat. nihil enim neque linguam absonum, aut absurdum effutire, neque oculum impudenter, aut suspiciose intueri patitur, neque omnino auribus quidquam, quod minus deceat, percipi finit. De membris autem, & pedibus curæ est illi, ne dissolutus, aut mollis sit incessus, sed ut simpliciter quodam modo, & sine cura moueantur. atque, omni uestium ornatu circumciso, os assidue moderatur, ne solutior risus erumpat; immo uero, ne leniter arrideat: quin graue semper, & austerrum ostendit supercilium: atque ita comparata est, ut lacrymas semper effundere, risum nunquam edere possit. Cum uero de lacrymis acceperis, nihil triste suspiceris: tantum enim illæ lacrymæ uoluptatis habent, quantam mundi huius risus non habet. quod si non credis,

LXIIII.
Quæ propter
Christum pa-
timur, etiam
si molesta sint,
tamen uolu-
ptatem habe-
re.

crēdis, accipe apud Lucam quæ dicantur. Cum flagel-
lis cæsi fuissent, ibant Apostoli gaudentes a conspectu
concilii. quanquam non ea uis inest in uerberibus; nō
enim uoluptatem, aut lætitiā, sed dolorem, & mole-
stiam efficere solent. Fides autem in Christum eam uim
habet, ut ipsam etiam rerum naturam superet. quod si
uerbera, Christi causa suscepta, pariunt iucunditatem:
quid mirum sit, si propter illum ipsum idem est effectus
lacrymarum? ob hanc igitur causam, quam arctam, &
angustam uiam uocauit, eam deinde suaue iugum, &
leue onus appellat. natura enim res est, ut ante dixi,
sed proposito, speq; bona eorum, qui in illa perfecte
uersantur, leuior efficitur. itaque illos, qui non latas, &
amplas uias, sed arctam, & angustam semitam sibi de-
legerunt, alacrius multo properare uideas. non quia
non habeāt molestiam; sed quod fortiores sunt, quā
ut quidquam eiusmodi detrimenti accipiant, cuiusmo-
di alios perferre credibile est. Sunt uero etiam angores
in hoc uitæ genere: sed si cum coniugio conferantur o-
mnia, non erit, quod illos angores appellemus. Sed,
quæso, quid tale patitur uirgo toto uitæ tempore, qua-
le in singulos ferme annos nupta, partus doloribus, &
fletibus exercita perferre cogitur? tanta uero est eius
doloris uis, ut in diuinis litteris seruitus, fames, pe-
stis, atque alia huius generis intolerabilia mala hoc ipso
doloris nomine significantur. Deus quidem id mulieri
ad poenam, & ad execrationem dedit, non iam ut pare-
ret, sed ut cum labore, ac dolore pareret. In dolore,
inquit, paries filios. a quibus uirgo tum doloribus,
tum execrationibus libera est. Nam qui eam a connu-
bii detestatione liberauit, eorum etiam, quæ cōnubium
confe-

Aët. 5.

Match. 11.

LXV.

Quæ ex uirgi-
nitate laborio-
sa sunt, cum do-
loribus connu-
bii conferen-
da non esse.

CHRYSOStOMI

LXVI.
Iucundius esse
pedibus ire,
quàm mulis
circumuehi.

consequuntur, expertem esse uoluit. Sed mulis in foro circumuehi iucundum est. inanis tantum superbiæ est, nihil præterea uoluptatis habet ea circumuectio. et quemadmodum neque tenebræ sunt luce potiores: neque constrictum, quàm solutum esse præstat: neque multis est melius, quàm nulla omnino re indigere: sic neque hæc mulis uecta meliori loco fuerit, quàm quæ pedibus iter facit. Sed omitto nunc molestias, quas ex iis rebus perferre est necesse. neque enim, quotiens uult, totiens ei domo egredi licet: quin etiam sæpenumero, cum, ut inde exeat, magna aliqua flagitat utilitas, tanquam mendici, qui pedibus abscissis, quò uehantur, non habent: sic illa domi manere cogitur. quòd si uir forte mulos occuparit; deiectio animi, contentio, & magnum silentium consequitur. Sin uero ipsa nihil in posterum prospiciens, id ipsum effecerit; relicto uiro, in se conuertit iram eiusce rei, eandem se assiduo dolore conficiens. quanto igitur præstat, pedum officio fungentem (ad id enim nobis illos Deus affixit) nullam eiusmodi molestiam subire, quàm per eas delicias necessario totiens angere, frangiq; animo? Neque uero solum eas, quas dixi, causas habent domesticæ commorationis, sed tum etiam, cum ambo muli, alter ue forte laborat ex pedibus, idem illis accidit. Cū uero fit, ut agantur in pascua, (fit autē id quotānis) multosq; dies ibi pascantur: rursum uel si necessaria aliqua, ut inde exeat, causa postulat, tanquam si constricta sit, ita domi se tenere necesse habet. Quòd si dixerit quispiā, sic a multitudine occurrentium esse liberam, nullumq; a notis hominibus fieri conspectum, in quo erubescat: is mihi sane uidetur ignorare, quæ mulieri natura & adimant,

adimant, & afferant infamiam. nā siue in aperto, siue in
 operto sit, neutrum horū efficitur : sed alterum facit in-
 tēperantis animi petulantia, alterū continentia, & uere
 cundia. quāobrem multæ illo carcere liberæ uel in
 media multitudine, & foro euntes, non modo non ac-
 cersunt uituperatores, sed suæ continentia multos tum
 corporis habitu, tum incessu, tum uestitus simplicita-
 te amatores habent. quas ob res in illis intimæ pulchri-
 tudinis splendor elucet. At non paucae sunt, quæ se do-
 mesticis parietibus continentes, infamiam contraxe-
 runt. nam ei, quæ clausa sit, si modo id cupit, maior,
 quàm illis, quæ in publicum prodeunt, petulantius,
 impudentiusq; iis, qui intueri uolunt, ostentandi sui
 facultas est. Verum ancillarum multitudo forte iucun-
 da est? nihil igitur est hac uoluptate deterius. nam quot
 illæ sunt, totidem curis afficitur. singulis enim tum
 ægrotantibus, tum morientibus perturbari, atque ang-
 necesse est. Sed hoc fortasse, & his etiam grauiora tole-
 rabilia sunt, ut quotidiana illæ, & uehementes conten-
 tiones, dum in ancillarum pigritiam inuehitur, dum
 fraudem perfringit, dum ingrati animi uitia tollit, dum
 reliquam omnino uitiositatem coercet. at id omnium
 grauissimum est, quod in huiusmodi ancillarum turba
 maxime solet usu uenire: cum una aliqua forte in illo
 grege famularum forma liberali, (id enim omnino in
 multitudine accidere necesse est: nam copiosi homines
 non id modo student, ut multas habeant ancillas, sed
 ut æque formosas) cum igitur contingit unam aliquam
 in illis forma reliquis antecellere, siue ea dominum spe-
 cie, & uenustate ad sui amorē attraxerit, siue nihil aliud
 potuerit, nisi quod in sui admirationē adduxerit; uicta
 domina

L VII.
 Famularū mul-
 titudinem ha-
 bere molestiā.

CHRYSOStOMI

LXVIII.
De quiete, ac
tranquillitate,
quæ uirginita-
ti inest.

domina pari in dolore uersatur, si minus ob eâ causam, quòd uir ancillæ cupiditate teneatur, certe ob eiusdē corporis pulchritudinem, & admirationem. Cum igitur, quæ per se præclara uidentur, & expetenda, tantas habeant sollicitudines; quid de iis dicas, quæ molesta, & acerba sunt? At nihil tale patitur uirgo. nam ipsius domus ab omni perturbatione libera est. et omnis inde remotus clamor, ac uelut in pleno tranquillitatis portu apud eam cuncta silentio continentur; ac silentio maior requies altera, qua præditus animus, tanquam nullam agens humani muneris partem, assidue cū Deo colloquitur, & illum intentius intuetur. Quare quis eâ uoluptatem, quanti est, queat æstimare? aut cuius oratio eius animæ, quæ sic affecta sit, oblectationem possit exprimere? nullius utique. at eius uim uoluptatis tantum illi nouerunt, qui se oblectant cum Domino; tantoq; ipsam præstare intelligunt, ut cum nulla alia iucunditate comparari possit. At multi undique aspectus argenti ualde delectat oculos. at quanto melius est in cælum suspicere, & multo maiorem inde uoluptatis fructum percipere? quanto enim aurum stanno, atque plumbo, tanto cælum est auro, & argento, omnique materie splendidius, atque fulgentius. Et quidem hæc cæli contemplatio a curis libera est: illud uero spectaculum cum summa sollicitudine coniunctum, quod ex omni parte cupiditates maxime corrumpit. At tibi non libet intueri cælum; licet uero argentum spectare in foro collocatum. quæ ex diui Pauli sententia dico, ut uos pudeat, quando sic inhiatis pecuniæ cupiditati. At, quid dicam, nescio. magna enim hic mihi accidit dubitatio; neque dispicio, quamobrē omne fere hominū genus,

genus, cum illis facilem, & iucundam uitam ducere liceat, uel sollicita, & anxia maxime capiat. Quid autem causæ est, quod non tam eos in foro positum, quàm quod domi habent, argentum delectat? atqui splendidius illud est, & ab omni cura uacuum animum relinquit. quod, inquit, forense illud meum non est, domesticum uero hoc proprium meum. Cupiditas ergo est, non argenti natura, quæ uoluptatem habet: nam si id ita sit, forensi etiam illo æque delectari oportuit. Quod si usus causa ista dicis: uitrum est multo melius; idque diuitum sententia, qui sibi maiorem partem ex ea materie pocula comparant. Sin uero elati superbia, illa ipsa ex argento facere cogantur: primum intus uitro conflato, sic illud argento circundant poculum, ut uitrum interius positum ad potionis suauitatem, & commoditatem, circundatum uero argentum ad ostentationem tantum, ac superbiam esse ostendant. Sed quam est rei summa? meum & non meum: quæ cum diligentius considero, uerba tantum inania esse uideo. sunt enim multi, qui uel in uita deferentem se possessionem retinere non possunt. quod si qui usque ad mortem illa seruarint, ipsis tamen, uelint, nolint, morte exturbabuntur. neque modo in argenteo, & auro, sed in balneis, & in hortis, ædibusque; meum illud, & non meum, uerba solum esse omnes intelligant. nam eorum usus est communis omnium. qui uero rerum illarum domini uidentur, plus inde, quàm qui non sunt, habent molestiarum: bonis enim modo fruuntur alii; hi uero cum summa earum rerum cura tantundem inde capiunt, quantum ceteri sine ulla sollicitudine. Quod si quispiam magnam luxuriam admitteretur, ueluti dissectæ carnis uim, superuacaneum uini

O sumptum,

LXIX.

Sumptuosas
mensas magna-
rum molestia-
rum refertas
esse.

CHRYSOStOMI

sumptum, exquisitas ciborum delicias, eorum, qui con-
 uiuia instruunt, pistorum, coquorum artificia, parasi-
 torum, & conuiuiarum turbam; sciat is, copiosos ho-
 mines in iis rebus non esse meliore conditione, quàm
 coquos ipsos. nam ut illi dominos, sic hi uerentur eos,
 quos inuitarunt, ne quid uidelicet eorum improbent,
 quæ magno labore, ac sumptu ipsorum causa apparaue-
 runt. & hac quidem re cum seruis pares sunt; reliquis
 uero superant illi. non enim accusatores modo, sed in-
 uidos etiam extimescunt. nam sæpe ab huiusmodi con-
 uiuiis multæ ortæ inuidendi causæ, non prius sublatae
 sunt, quàm illos homines in extremum discrimen addu-
 xerint. At multum cibi capere sæpenumero iucundum
 est. minime uero. etenim tum, cum ebrietates, & uen-
 tris intentiones, & spiritus angustiae, & tenebrae, & uer-
 tiginis, & oculorum caligo, & alia his etiam grauiora
 mala ab huiusmodi luxuria progignuntur, quam inde
 capiemus uoluptatem? Atque utinam hic in singulos
 dies finis sit molestiarum, turpitudinis, & incommo-
 dorum. nunc uero maxime ab istis mensis morbi insa-
 nabiles ortum habent. nam & pedum dolores, & tabes,
 & sacer morbus, & dissolutiones neruorum, & conuul-
 sio corpus obsessum tenent, dum extremum spiritum
 reddas. quis igitur hæc mala ulla harum rerum uolupta-
 te compensari posse dixerit? At non est frugalitas eius-
 modi. quin ea longe abest ab his incommodis, sanita-
 tis, & bonæ ualitudinis effectrix, quam potiore esse
 reperiēs, quàm luxuriam. Ac primum quidem ipsa te-
 nuitas uictus ualitudinem tuetur, neque ullis ex illis
 malis perturbatur: quorum per se singula omnem extin-
 guere uoluptatem, ac tollere funditus possunt. deinde
 cibis

LXX.

Et utilius, &
 iucundius esse
 sobrie, quàm
 luxuriose ui-
 uere.

cibus ipsis comprobatur. quo modo ? quia cibi auiditas est efficiens uoluptatis ; auiditatem uero non expletio ; aut satietas gignit , sed inopia , et indigentia . at hæc in illis copiosorum conuiuuiis non sunt , inopum uero cibus semper adsunt : quæ plus illis suauitatis instillant , quàm mensarum conditores , aut coci propositis cupulis aspergere soleant . diuites enim neque exurientes cibum capiunt , nec bibunt sitientes ; ac , priusquam somni uis illis dormiendi necessitatem afferat , cubitum eunt : hi uero prius horum omnium indigentes , sic illis utuntur : quod quidem est ad uoluptatem maximum . quid enim , quæso , Salomon hisce uerbis serui somnū iucundum appellat ? Dulcis est somnus seruo , siue is parum , siue multum comedet . num propter lectum molli-
Eccle. 5ter stratum ? atqui sternuntur humi , uel super paleas maiorem partem . an propter libertatem ? at ne temporis quidē punctum illis liberum est . an propter otium ? at laboribus , & ærumnis conficiuntur assidue . Quid tandem igitur illud est , quod somnum suauem efficiat ? labores , & quòd coacti prius necessitate , sic illi somno se dedunt . diuites uero , nisi eos uino plenos nox oppresserit , noctem peruigilare , & in mollibus lectis uersare se in omnes partes , & iactari coguntur . Possunt & alia ratione delicatiorum conuiuiorum molestiam , incommoda , ac turpitudinem commemorare persequendis iis malis , quæ longe plura , & grauiora , quàm sint corporis morbi , animis inurunt . Etenim & molles , & effeminatos , & audaces , & uentosos , & intemperantes , & contumeliosos , & procaces , & iracundos , & crudeles , & ignauos , & auaros , & sordidos , & omnino tales homines reddunt , ut neque utilibus , neque ne-
LXXI.
Animam etiã
lædi luxuria.

O ii cessariis

CHRYSOStOMI

cessariis rebus gerendis sint accommodati . quibus contraria omnia frugalitas efficit . Verum ad alia nostra festinat oratio . Quamobrem , illo tantum addito, Apostoli uerba rursus attingemus . Nam si quæ uidentur expetenda , tantorum malorum referta sunt , tantamq; quasi niuium, sic morborum uim important & animo, & corpori , quo loco, quæ sunt molesta, dominorum terrores , populorum impetus , calumniatorum , & inuidorum insidias reponemus ? Hæc enim diuites maxime circumstant ; in quibus mulieres , quod eiusmodi commutationes fortiter ferre non possunt , plus etiam mali habere necesse sit . Quid dico mulieres ? etenim huiusmodi rebus uiri ipsi misere capiuntur . nam qui sobrie uiuit , nullum casum extimescit ; qui uero mollis illius , & profusæ uitæ sumptibus exahustus est , si quando casu , uel ui aliqua ad inopiam compulsus fuerit , quod nihil antea tale cogitarat , expertus ue fuerat , morietur potius , quam eam mutationem perferat . itaque diuus Paulus, Tribulationem, inquit, carnis habebunt huiusmodi : ego autem uobis parco . Atque illud idem adiungit, Tempus breue reliquum est . Sed dicet fortasse quispiã, Quid ista ad coniugiũ ? Immo uero ad ipsum maxime pertinet . si enim huius uitæ finibus terminatur matrimoniũ , & ubi e uita migrarint, neque nubent , neque uxorem ducent, & hoc tempus ad finẽ properat, & dies resurrectionis in limine adest , non est nuptiarum tempus , aut copiarum , sed inopiæ , & totius eius cogitationis , ac rationis , quæ nobis illic profutura sit . nam quemadmodum uirgo , quàm diu domi est apud matrem, uersatur in magna cura rerum omnium pueriliũ , & arcula in cubiculo collocata , iisq; obsignatis , quæ sunt

LXXII.

Luxuriam præter alia mala, intolerabiles præterea uitæ commutationes afferre .

1. Cor. 7.

LXXIII.

Præsens hoc tempus non esse coniugii .

sunt ibi-recondita, clauem seruat ipsa, & omnem earum rerum potestatem habet, tantamq; suscipit parua illa, & uilia custodiendi curam, quantam illi habere solent, qui maximas familias administrant; cum uero nubilis est, ac nupta iam e paterna domo cogitur discedere, tum ab illa tenuitate, & humilitate liberata, rerum, mancipiorumq; multitudinis, uiri curam, aliaq; his multo maiora suscipere necesse habet: sic nos etiam facere oportet; ut, cum ad perfectam uitam, & uiro dignam perducti simus, relictis in terris ludis omnino omnibus puerilibus, de cælo, de cælestis illius consuetudinis splendore, deq; omni gloria cogitemus. desponsi enim sumus & nos uiro, qui eo nos in se amore esse uult, ut non modo terrena, & parua hæc, leuiaq; relinquamus, sed e uita etiam, si opus fuerit, eius causa discedamus. Quare cum illud reliquum sit, ut eò nos uenire oporteat, curarum leuitatem dimittamus. neque enim ex tenui domo migraturi in Regiam, de testis, ac lignis, deq; supellectile, ac reliqua domestica tenuitate laborabimus. Ne igitur nos, ne inquam iam terrena curemus. dies enim iam nos uocat ad cælum, quemadmodum diuus Paulus scripsit ad Romanos. Nunc enim propior est nostra salus, quàm cum credidimus: nox præcessit, dies appropinquauit. & iterum is, Tempus breue reliquum est, ut & qui habent uxores, sint tanquam non habentes. Quid igitur iis coniugio opus est, quibus frui non liceat? uel quos potius æque affectos esse oporteat, atque eos, qui coniugia non attigerunt. Quid pecunia nobis? quid possessiones opus sunt? quid, quæ ad uitam pertinent, si inopportunos est, & intempestiuus earum rerum usus? nam si, qui ad iudicium

Rom. 13.

1. Cor. 7.

CHRYSTOMI

Luc. 14.

1. Cor. 7

cium in terris sunt affuturi, ut suorum delictorum rationem reddant sub ipsam iudicio dictam diē, omni non solum uxoris, sed cibi, & potus cura dimissa, unum illud cogitant, quo modo se tueri possint: multo magis nos, qui non ad terrenum aliquod iudicium, sed ad caeleste tribunal affuturi sumus, ut singulorum & dictorum, & factorum, & cogitationum rationem reddamus, ab omni terrestrium rerum tum lætitia, tum tristitia abstinere oportet, & formidolosum illum diem modo cogitatione complecti. Nam si quis, inquit, uenit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc & animam suam; non potest meus esse discipulus: & qui non tollit crucem suam, & uenit post me, non potest meus esse discipulus. Tu mulierum libidinibus, risui, conuiuuiis intemperanter indulges? at Dominus adest. Tu pecuniam curas, deq; illa sollicitus es? at caeleste regnum impendet. Tu de familia, de luxu, de aliis uoluptatibus cogitas? at præterit figura mundi huius. Quid igitur est, quamobrem te conficias cura terrenarum rerum, quæ & inanes, neque stabiles sunt; ea negligas, quæ & sunt, & eorum est firma possessio? Non est postea coniugium, non dolores, aut uoluptates, non corporum coniunctio, non pecuniæ copia, non cura possessionum, non commeatus, non uestes, non agricultura, neque nauigatio, non artes, neque ædificia, non oppida, non domus; sed alia rerum conditio, aliud uiuendi institutum. Hæc autem mox interibunt omnia. nam eam uim habet id, quod dictum est, Præterit figura mundi huius. Quid igitur, tanquam omnium hic sæculorum ætates uicturi, studium omne præ nobis ferimus

mus, eam rerum curā suscipientes, quas ante uesperum
 plerunque deferimus? quid laboriosam uitam deligi-
 mus, si nos ad tranquillitatem Christus inuitat? Volo
 enim, inquit, uos sine sollicitudine esse. qui sine uxore
 est, sollicitus est de iis, quæ Domini sunt. Sed quo
 modo nos cura uacuos esse uis, si nouam rursus no-
 bis iniicis sollicitudinem? quia non est ista sollicitu-
 do; quemadmodum etiam, in angore esse Christi cau-
 sa, non est angere; non quo rerum natura commutetur;
 sed eorum proposito, qui talia libenter ferunt, & re-
 rum uim superant. nam qui de illis rebus laborat, qui-
 bus ad exiguum tempus, aut sæpe ne ad exiguum qui-
 dem fruetur, recte is dicatur esse sollicitus. qui uero ma-
 iores, quàm illæ sint curæ, fructus inde est perceptu-
 rus, cum iis, qui sine cura sunt, iure omnino numeran-
 dus est. Adde etiam, quòd tantum inter utranque soli-
 citudinem interuallum est interiectum, ut hæc cum illa
 comparata, sollicitudo putanda non sit: usque eò tum
 expeditior, tum facilius est. Atque hæc omnia iis, quæ
 ante dicta sunt, demonstrauius; qui sine uxore sit,
 eum de iis sollicitum esse, quæ Domini sunt; qui autē
 sit cum uxore, de iis, quæ sunt mundi. At hic præterit,
 ille permanet. itaque non est hoc satis, ad uirginitatis
 dignitatem demonstrandam: quantum enim inter Deū
 differt, & mundum, tantum inter eas curas, quæ de
 utroque suscipiuntur, interest. Quid igitur est, quòd
 nobis concedis coniugium, cuius causa & astringimur
 curis, & a spiritualibus rebus abducimur? Propterea di-
 xi, inquit, ut, qui habent uxores, sint tanquam non
 habentes, ut, qui matrimonio iuncti uel sint, uel futuri
 sint, nodum illum alia quadam ratione laxiorem
 faciant.

1. Cor. 7.

LXXIIII.
 Quid sit, quam
 obrem, cum
 uelit nos sine
 sollicitudine
 esse, iubeat
 esse sollicitos.

CHRYSOStOMI

LXXV.
Quid sit habē-
tem uxorem
non habere.

faciant. cum enim semel constricto tibi uincula rumpe-
re non liceat, mollioribus illis utere. possumus enim;
si uolumus, & omnia, quæ superuacanea sunt, circum-
cidere, & iis curis, quas coniugii natura parere solet;
nostram segnitiam non adiungere. Quod si quis, quid
tandem sit, habentem uxorem, non habere, liquidius
cupit intelligere, animaduertat, quo modo cum illis
agatur, qui cupiditates suas cruci affixerunt. Quo mo-
do autem cum illis agitur? non ancillarum multitudi-
nem emere coguntur, non aurea ornamenta, non mo-
nilia, non luculentas, & amplas domos, non agri infi-
nita iugera; sed, iis omissis omnibus, de uno earum
uestitu, & uictu laborant. licet etiam uiro uxorem in
hanc uitæ rationem inducere. nam, quod supra dictum
est, Nolite fraudare uos inuicem, tantum ad corporū
coniunctionem pertinet. in iis enim, ut uterque alteri
obsequatur, imperat, ac neutrum sui iuris esse sinit. ubi
uero colendum sit aliud uitæ institutum in uestitu, in
uictu, in aliis omnibus, non, quod alter facit, item al-
teri præstandum est. Atqui uiris ad suum arbitrium,
uel inuita uxore, omnem luxuriam, concursumq; cir-
cumfluentium curarum circumcidere licet. nulla item
uxori, si nolit, necessitas imponitur ornatus, inanis
gloriæ, nulla superuacaneorum rerum cura. iure id qui-
dem. est enim ille naturalis quidam appetitus; & pro-
pterea magna in eo ad ignoscendum uenia dari solet.
neque alterum inuitum fraudare alterutri liberum est.
deliciarum uero, ac superuacanei cultus, insanæq; co-
gitationis cupiditas minime a natura cōmouetur, sed a
desidia, summaq; nequitia ortum habet. Quamobrem
nullā in his rebus, id quod in illis uim affert cōiugibus,
uti

uti inter se necessaria seruitute obstringantur. itaque hoc illud est, quod dixit, eum, qui haberet uxorem, non habere, cum superuacaneas curas a nequitia, deliciisq; ortas, uxorum causa non suscipimus, sed tantam earum accessionem facimus, quantam in unius animæ nobiscum coniunctione, & eius, quæ sobrie, continenterq; uiuendi rationem delegerit, nos facere par est. Hanc enim esse Pauli sententiam, id ipse ordine orationis ostendit, Et qui flet tanquam non flentes, & qui facultatibus gaudent, tanquam non gaudentes. nam qui non gaudent, neque de rerum possessione laborabunt. & qui non flet, neque inopiam horrere possunt, neque ab eo, quod ad uitam traducendam fatis sit, abhorrere. hæc est uis illorum uerborum, Habere uxorem, & non habere, mundo usum, & non abusum esse. qui autem ducit uxorem, est de terrenis rebus sollicitus. Cum igitur utraque conditio sollicitudinem habeat, & hæc quidem temere, ac sine causa, quinetiā ea cum dolore coniuncta sit: Carnis enim, inquit, tribulationem habebunt eiusmodi; illa uero in bonorum inexplicabilium cogitatione uersetur, quid est, quòd hanc potius curam, quæ tot, tantisq; bonis compensatur, & est natura, quàm illa facilior, non deligimus? Qua enim sollicitudine, quæ non nupsit, afficitur? num pecuniæ? num seruorum? aut eorum, qui domesticas res tuentur? aut agrorum? aut aliarum rerum? an cocis præest, aut textoribus, aut reliquo seruitio? minime uero, nihil eiusmodi cogitat: sed tantum id curat, quo modo animam suam instruere, quomodo sanctum illud templum exornare possit; non iam capillis intexendis auro, uel margaritis, non frictionibus, aut pigmētis,

P non

CHRYSOSTOMI

non alio incommodorum, aut nequitiae genere, sed
tum corporis, tum spiritus sanctitate. Nupta uero cogi-
tat, inquit, quomodo uiro placeat. in quo sapienter
admodum non est aggressus earum rerum inuestiga-
tionem: neque illud commemorauit, quàm multa in
studio ineundae a uiris gratiae uxores & corpore, & ani-
mo patiantur, dum illud torquent, oblinunt, aliis ma-
lis conficiunt; hunc illiberalitate complent, assenta-
tione, simulatione, summissione, superuacaneis, &
infanis curis. Sed haec omnia, unius uerbi subobscura
significatione inuoluta, auditori intelligenti relinquit
aestimanda. atque ita praestantiam uirginitatis ostendēs,
& eam ad caelum ipsum extollens, ueritus omnino, ne
quis illud iussum existimet, rursus ad id transfert oratio-
nem, ut concedat coniugium. quamobrem non est
priori cohortatione contentus, sed, Praeceptum, inquit,
Domini non habeo; &, Si nupserit uirgo, non pecca-
uit; hoc loco etiam, Haec autem dico, non ut laqueum
uobis iniiciam. Quamobrem aliquis illud iure quæsie-
rit, quid sit, quòd, cum uinculorum solutionem supe-
rius appellasset, & eam se nobis utilitatis nostrae causa
suadere dixisset, & ne molestiam haberemus, & ut esse-
mus sine sollicitudine; cumq; nobis pepercisset, & per
ea omnia expeditam, tolerabilemq; rem ipsam ostendisset,
nunc illud adiiciat, Non ut uobis laqueum iniiciam?
quid autem id est? num uirginitatem laqueum appella-
uit? minime. sed uirginitatis cultum ui, & necessitate
susceptum. Etenim res se sic habet: quod quisque coa-
ctus onus suscipit, & contra suam uoluntatem, quamuis
id leue sit, omnium sit grauissimum, & pressu grauiore,
quàm laqueus faceret, nostram suffocat animam. itaque
illud

LXXVI.
Virginitatem
non esse laque-
um, sed nostram
id esse desidia.

illud dixit, Non ut laqueum uobis iniiciam. quod hæc uim habet: Ego bona uirginitatis enumeravi, ac demonstraui omnia: quæ licet ita sint, uolo tamen, totum uti uestrum rei sit arbitrium: non inuitos traho ad uirtutis studium: neque enim, uti uos excrucialem, id consilii dedi, sed ne terrenarum rerum cura honesta assiduitas interpelletur. Verum hic, quæso, Pauli prudentiam considera; quo modo rursus indulgentiæ subiiciat admonitionem, & consilium adiungat. nam quod inquit, Non cogo, sed suadeo; quod præterea addit ad id, quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi, eo & uirginalis castitatis admirabilitatem, & quantum ex ea uitæ ratione fructum caperemus, ostendit, quæ in rerum diuinarum meditatione uersetur. neque enim, quæ terrenis, & undeque distrahentibus curis implicata est, propter omnem & studii, & temporis rationem in tam multas res distributam, ueluti in uiri, & in familiaræ curam, aliorumq; omnium, quæ coniugium contrahere solet, rite, continenterq; Deo preces facere solet. Quid igitur? inquit, uirgo multa pertractans, & iis, quæ ad uitam pertinent, distenta curis, quæro, an uirginitatis laudem retineat? minime. nam istam ab harum uirginum choro exclusisti. neque enim illud, Non nupsisse, uirginem constituit; sed ad id præterea opus est animæ integritas, integritas, inquam, ea, quæ non solum prauis, ac turpibus uoluptatibus, ornatu corporis, reliquisq; rebus superuacaneis uacua sit, sed terrenis etiam curis libera. nam nisi ea sit, quid illi profit castitas corporis? quanti enim est, uirginem corpore puram esse? ut enim eo milite nil turpius esse

P ii queat,

LXXVII.
Mulierē, quæ
de terrenis re-
bus sollicita
sit, uirginem
non esse.

CHRYSOSTOMI

queat, qui, abiectis armis, in caupona conterit otium: sic nullū uirgo maius dedecus cōcipere potest, quā si terrenis curis incubuerit. etenim quinque illæ & lāpades habebant, & uirginitatem coluerant: at neutrū eis profuit, sed, clausis ianuis, exclusæ perierunt. Etenim propterea uirginitas etiam bonum est, quod omnem extirpat ex animo causam inanum curarum, & hominem inducit, ut totum dicet studium suum diuinis operibus. quod si non ita sit affecta uirgo, longe ea sit nuptis inferior; quippe quæ spinas circumfert in animo, quibus purum, ac cæleste semen opprimitur. Si quis autem, inquit, turpem se uideri existimat super uirgine sua, quod sit superadulta; & ita oportet fieri: quod uult, faciat: non peccat, nubant. quid dicis, quod lubet, faciat? nec rationem dirigit deprauatam? sed concedis coniugium? quid est, quod non dixisti: si quis uirginis suæ causa de se male existimari putat, miser est, & infelix, qui rem adeo admirabilem turpissimam credat? quid non hominem ab eiusmodi suspitione liberasti, & ei fuisti auctor, ut filiā connubio arceret? quod inquit, infirmæ admodum erant huiusmodi animæ, & humi defixæ; quæ sic affectæ, ad uirginitatis rationem statim compelli non possent. qui enim usque eò incubat terrenis rebus, & hanc uitam admiratur, ut, quod cælo dignum est, & prope accedit ad institutum angelorum, post tantam cohortationē id probrosum putet; quo modo consiliū, quod eò impelleret, tulisset? Quid uero mirum, id Paulum in re concessa fecisse, siquidē in uetito, & in eo, quod contra legem est, rursus id facit? exempli causa, in cibis nimis esse religiosum, & hoc maximum statuere, illud eiicere, Iudaicæ erat infirmitatis:

LXXVIII.
Quid sit, quod
uehementius
non accuset
eum, qui su-
per uirgine
sua turpem se
uideri existi-
timet.
1. Cor. 7.

infirmittatis. Veruntamen in hominibus Romanis quibusdā eadē erat infirmitas: quos nō modo uehementius nō accusauit, sed etiā aliud quiddam eo maius adhibuit. nā, iis dimissis, qui peccassent, eos, qui illa prohibere conantur, hisce uerbis obiurgat: Tu autē quid iudicas fratrem tuū? At non id egit cū ad Colossenses scriberet, sed & magna auctoritate illos reprehendit, & ita apud eosdē philosophatur; Nemo uos in potu, & cibo iudicet. & rursū, Si mortui estis cum Christo ab elementis huius mundi, quid adhuc tanquam uiuentes in hoc mundo decernitis? ne tetigeris, neque gustaueris, neque contrectaueris. quæ sunt omnia in interitu ipso usu. Quidnam igitur tandem id facit? quod illi ualentes erant; Romanis autem magna præterea opus erat indulgentia. nam expectauit, dum fides prius hæreret in eorum animis, ueritus, ne, si citius, quàm rei tempus, aut maturitas uenisset, ad zizanix fibras euellendas accessisset, salutaris disciplinæ semina una cum radicibus extirparet. Quamobrem neque eos accusat acerbius, neque sine obiurgatione dimittit, tantum perstringit, sed obscure, & ut nullam res habeat suspicionē reprehensionis, quam cum aliorum obiurgatione coniungit. Illud enim, Domino suo stat, aut cadit, reprimere quidem uidetur obiurgatorem: re autem huius pungit animum, ostendens eiusmodi institutum non esse firmorum, aut stabilium hominum, sed eorum, qui iactantur adhuc, & inconstantes in periculo ruinæ uersantur. quam hic etiam consuetudinem seruat propter summam eius infirmitatem, quem rei pudet; nō enim in ipsum aperte inuehitur, sed illo laudando, qui suam seruet uirginem, grauem eidem ipsi plagam infligit.

Rom. 14.

Colos. 2.

quid

CHRYSOSTOMI

quid enim inquit is? Nā qui statuit in corde suo: quod quidem ad eius differentiam dictum est, qui cito, & facile in hanc, & in illam partem rapitur, uestigiumq; firme usquam imprimere, & constanter admodum stare nescit. quæ cum deinde uerba ad illius laceffendum animum satis ponderis habere intelligeret, uide, quo modo rursum afferenda causa, non ita reprehensione digna id ipsum obscurarit. nam cum inquit, Qui statuit in corde suo firmus, illud adiunxit, Non habens necessitatem, potestatem autē habens. Atqui illud consentaneū erat dicere, qui statuit firmus, neque rem turpem esse existimat. At id erat acerbius. Quamobrem pro eo lenius, ac mitius aliud adhibuit, & ut re mitigata magis ad hanc causam accessit. neque enim tam graue est rem necessitate, quā proposito dedecore prohibere. nam hoc imbecilli, & miseri animi est, illud & peruersi, & qui de rerum natura recte iudicare non possit. Sed nondum bene maturum erat, eum inferre sermonem. non enim urgente necessitate, eam impediri oportere, quæ uirginitatem colere instituerit, sed cōtra potius omnibus, quæ præclarum hunc impetum interrumpant, fortiter occurrere, ex Christi oratione cognosce. Qui amat patrem, & matrem plusquam me, non est me dignus. Nam cum aliquid eorum, quæ Deo probantur, efficiamus, quicumque id prohibuerit siue pater, siue mater, siue quiuis, is inimicus, & hostis esto. Sed Paulus ferens adhuc auditorum imperfectam rationem, scripsit in hanc sententiam: Qui autem statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem. neque uero hic terminauit orationem. atqui non habens necessitatem, & potestatem habens, idem est. Sed tum longa oratione,
tum

Matth. 10.

tum perpetuitate concessorum, eos, quorum esset simplex, & parua ratio, consolatur iis, quæ dicta sunt, aliâ præterea causam adiungens, Qui iudicauit in corde suo. neque enim liberum esse, satis est; neque ob id solum debet; sed tum, cum delegerit, & statuerit, recte facit. deinde, ne propter summam indulgentiâ nullum putes esse interuallum, rursus discrimen ponit, & quidem id ipsum reprimens hisce uerbis. Igitur & qui matrimonio iungit uirginem suam, bene facit; & qui non iungit, melius facit. quo tamen loco quàm id præstet, ob eam rursus causam, minime declarauit. Quòd si id scire uis, Christum loquentem attende. Neque nubent, neque uxorem ducent, sed sunt sicut Angeli in cælo. uide interuallum, quàm in excelsum locum uirginitas, cum eiusmodi est, mortale corpus extollat. Qua enim, quæso, re differebant ab Angelis Helias, Helisæus, Ioannes, ueri hi uirginitatis amatores? nulla; nisi quòd mortali natura constabant. nam cetera, si quis diligenter inquirat, hi nihilo minus affecti reperientur, quàm beatæ illæ mentes: & id ipsum, quo inferiore conditione uidentur esse, in magna est eorum laude ponendum. ut enim terrarum incolæ, & ii, qui essent mortali natura, possent ad illam uirtutē ui, & cōtentione peruenire, uide, quāta eos fortitudine, quanta uitæ ratione præditos fuisse oporteat. Virginitatē fuisse, quæ tales eos reddiderit, ex eo perspicuum est. nam si uxores habuissent, & liberos, haud facile adducti essent, ut & in solitudine uiuerent, & suas familias contemnerent, & reliqua, quæ necessaria essent ad uitam, non compararent. Nunc uero his omnibus soluti uinculis, tanquam in cælo, sic in terris diuersantes non parietibus,

LXXIX.

Nulla re inferioriorem Angelis fuisse Heliam, & qui eius similes fuerunt: & uirginitatē fuisse, quæ tales reddiderit.

CHRYSOStOMI

tibus, non tecto, non lecto, non mensa, non aliis eius generis rebus indigebant, quin illis cælum erat pro tecto, solum pro strato, pro mensa solitudo, & quæ sterilitas solitudinis, aliis famis effectrix uideretur, sanctis illis uiris suppeditebat rerum omnium copiam. nam ipsis neque uitibus erat opus, neque torculari, neque frugibus, neque messe, sed uberem, & suauem potum fontes, fluminaq; & stagna præbebant. Instruxit autem angelus uni mensam admirabili quodam, & incredibili apparatu, supraq; hominum consuetudinem; Vnus enim panis satis fuit, inquit, ad quadraginta dierum tolerandam inedia. Alterum autem sapius aluit Spiritus sancti gratia, admirabilia opera facientem, neque eum modo, sed etiam per eum alios. Qui uero plusquam propheta fuit, Ioannes, & quo non surrexit maior inter natos mulierum, humani cibi non indiguit: non enim pane, non uino, non oleo, sed uitam locustis, & filuestri melle tolerabat. Vidisti in terris angelos, uidisti uirginitatis uim, homines sanguine, & carne coagmentatos, et in terris uestigium facientes, & mortalis naturæ necessitati subiectos, ut illi corporis expertes, ut cælum iam adepti, ut immortalitatem sint consecuti, ita te compara, ut ista omnia efficias. Cuncta enim illis erant superuacanea, & non modo quæ per se superuacanea sunt, ut deliciæ, opes, potentia, gloria, & reliqua horum corona somniorum, sed illa etiam, quæ uidentur necessaria, & domus, & oppida, & artificia. hoc est honestum, & assidue decorum esse. hæc est uirginitatis uirtus. Admirabilis enim res est, & maximis digna præmiis tum in libidinis rabie uictoria, tum in furore naturæ continentia; sed ita admirabilis, si hæc adsit

LXXX.
Quid sit honestum, & assidue decorum esse.

adfit uitæ ratio . nam ipsa per se imbecilla est , nec satis ad illos conseruandos , qui ea præditi sint . ac nobis eius rei testes esse possunt , qui uel hodie uirginitatem colunt ; tantum enim absunt ab Helia , ab Helisæo , ab Ioanne , quantum terra distat a cælo . ut enim si honestam assiduitatem sustuleris , ipsos uirginitatis neruos excideris , ita si ipsam cum optima uitæ ratione colueris castitatem , radices & fundamentum bonorum posse deris . quemadmodum enim stirpes solum fertile , & opimum , sic præclarum uiuendi institutum uirginitatis fructus alere solet . quin etiam radix , & fructus uirginitatis est uita , quæ cruci consentanea sit . Hæc generosos illos uiros in admirabilem uitam deduxit . nam eos , omnibus circumcisis uinculis , uti liberis , leuibusq; pedibus tanquam aues ad cælum uolarent , dimisit . ubi enim neque uxoris famulatus , neque cura liberorum , ibi est summa inopiæ facilitas . nos uero non modo terroribus , curisq; , aut periculis , sed aliis omnibus difficultatibus liberatos , inopia proxime tollit ad cælum . Nam cui nihil est , tanquam si adsint omnia , sic is cuncta despicit , magnaq; & in Principes , & in potentes , & in eum , qui diademate ornatus sit , loquendi libertate utitur . pecuniam uero qui spernit , is recta progrediens , mortem etiam facile contemnit ; atque iis excelsior nihil timens , aut tremens , liberius loquitur apud omnes ; qui uero pecuniæ operam dat , is non modo seruus est pecuniæ , sed opinionis , honoris , huius uitæ , omnium denique (ut uerbo complectar) mancipium est eorum , quæ ad uitam pertinent . quamobrem ipsam malorum omnium radicem Paulus appellauit . Sed uirginitas potis est & hanc radicem exurere , & egregiam alteram ani-

LXXXI.

Quantum sit bonū inopia

Q mis

C H R Y S O S T O M I

LXXXII.

Contra eos, qui dicunt, uirginitatis cultores precari, ut in sinum Abrahæ perueniant.

Luc. 18.

Matth. 19.

mis nostris inferere, quæ fruticetur, & bonorū omnium fructus edat, libertatem, licentiam, ardens cælestium bonorum studium; terrenarum uero rerum omnium contemptionem; & ita honesta, ac decora sit assiduitas. Sed quænam est ista sapiens oratio multitudinis? Abraham patriarcha, inquit, uxorem habuit, & liberos, copias præterea, greges, & armenta, & tamen Ioannes tum Baptista, tum Euangelista uterque uirgo; Petrus præterea, & Paulus continentia laude florentes, ut in illius sinum ueniant, deprecantur. quis uero tibi id dixit uir optime? num propheta? nū euangelista? Christus inquit ipse. nam cum in centurione summam esse fidem uidisset, ait, Multi uenient ab oriente, & occidente, & recumbent cum Abraam, Isaac, & Iacob. Lazarus etiam una cum illo in deliciarum abundantia a diuite uidetur. Sed quid id ad Paulum? quid ad Petrū? quid ad Ioannem? nam neque Lazarus, neque Paulus, neque Ioannes, neque multi ab orientis, & ab occidentis solis partibus cætus erant Apostolorum. quamobrē nobis ista superuacanea est, & inanis oratio. Quod si omnino scire uis, quæ sint præmia Apostolorum, ex illo cognosce, qui ea daturus est. Amen dico uobis, quod uos, qui secuti estis me, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Neque usquam hic Abraam, neque eius, neque filii filius. nusquam ibi sinus, ubi illi recipiantur; sed multo maior honos eis habebitur, quippe qui sedentes de illorum posteritate iudicabunt. Nec uero hoc solum inter eos constat esse discrimen, uerum quod Abraam adeptus est, id multi assequentur. Multi enim, inquit, uenient

uenient ab oriente, & occidente, & recumbent cum
 Abraam, Isaac, & Iacob, in sellis autē illis tantum sede
 bit sanctorum uirorum chorus, præterea nemo. Num
 igitur, quæso, etiam nunc ouilia, armenta, nuptias,
 liberosq; meministi? Quid ergo id est, quod multos uir
 ginitatis cultores tanto effuso sudore, precibus petere
 dicit, ut in eum locum perueniant? Ego uero illud
 adiungam, non paucos ex iis, qui uirginitatem colue
 rint, neque sinum illum, neque multo minora asse
 cuturos, sed in ipsam geennam peruenturos esse.
 ac uirgines id illæ ostendunt a thalamo exclusæ. num
 igitur coniugium est propterea uirginitati par? an hæc
 etiam illo deterior? ipsam enim tuo exemplo inferiorē
 facis. Nam, si, qui uxorem duxit, Abraam in quiete,
 deliciisq; uersatur, uirgines cruciantur in geenna, se
 quitur enim, ut id ex uestra ratione suspicemur. sed
 non ita est, non, inquam, est ita. non enim solum non
 concedit uirginitas, sed est etiam coniugio longe præ
 stantior. quo nam id modo? quod nec connubium eū,
 qui fuit, reddidit Abraam, nec omino miseras illas per
 didit castitas uirginalis. At Patriarcham reliquæ uirtu
 tes illustrarunt, istas uero sempiternis flammis cetera ui
 tia tradiderunt. Ille enim etiam in coniugio dedit ope
 ram, ut exequeretur officia castitatis, honestatem ui
 delicet, & assiduitatem; at istæ uirginitatem deligen
 tes, in hos uitæ fluctus, & connubii turbas inciderunt.
 Quid igitur prohibet, inquit, quo minus nunc etiam
 in coniugio, in liberis, in pecunia, in aliis denique om
 nibus honestas ista, & assiduitas seruari possit? Primū
 quod nemo hac ætate cum Abraam conferri potest, ne
 prope quidem ad eum accedere; etenim magis ille

Q ii pecuniam,

CHRYSOSTOMI

LXXXIII.
Non eundem
uirtutis modū
nobis, & illis,
qui ueteri te-
stamento ui-
xerunt, esse
propositum.

Gen. 6.

Leuit. 18.

pecuniam, diuitiasq; contempsit, quàm qui inopiam
profitentur. cumq; uxorem haberet, magis etiam,
quàm qui uirginalem castitatem colunt, sibi in uolupta-
te temperauit. isti enim quotidie flagrant coniunctio-
nis cupiditate, at ille libidinis ardorem usqueadeo re-
stinxit, usqueadeo nulla cupiditate irretitus est, ut nō
modo se a concubina abstineret, sed ut inde causam
omnem pugnae, & dissensionis extirparet, domo ipsam
eiiceret. at nunc id reperire non facile est. Sed his
omissis, quod initio dixi, id repetam, etiam in præsenti-
a, non eundem a nobis, & ab illis uirtutis modum re-
quiri. neque enim nunc quisquam perfectus esse po-
test, nisi uendiderit omnia, nisi omnibus renuntia-
uerit, neque pecuniæ solum, aut domui, sed propriae
etiam uitæ curam abiecerit. at nullum tantæ perfectio-
nis tum specimen fuit. Quid ergo est? perfectior ne,
inquit, nostræ huius uitæ ratio est, quàm tū Patriarchæ
fuerit? deberet quidem, & ea lege sumus astricti; sed
hac uiuendi regula non utimur. Quamobrem longe ab
illo iusto uiro absumus; licet & illud omnino perspici-
um sit, maiora nobis certamina esse proposita. Itaque
quo loco diuina scriptura Noe admiratur, non simpli-
citer, sed cum appositione quadam id facit. Noe
enim, inquit, uir iustus atque perfectus in generatione
sua, Deo probatus est, non quòd omnino perfectus
esset, sed ut illa ætate. multi enim perfectionis modi tem-
porum uarietate definiuntur; fitq; imperfectum proce-
dente tempore, quod olim absolutum uidebatur. exem-
pli causa, dabatur olim perfectæ laudi ex lege uiuere;
Qui enim fecerit, inquit, hæc, uiuet in eis. Verum quæ
fuerant tum absoluta, Christus aduentu suo imperfecta
esse

esse docuit. Nisi enim, inquit, abundauerit iustitia uestra plusquam scribarum, & phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum. nam tum ad pœnam cædes modo proposita esse uidebatur, nunc ira, ac solum conuiuium tantam habet uim, ut homines geennæ cruciatibus possit addicere. in adulterium tum erat tantum animaduersio constituta, nunc mulierem petulanter aspice re ne impune quidem licet. tum scelus erat tantummodo peierare, nunc est uel iurare nefas. Quod his, inquit, abundantius est, a malo est. hanc ætas illa maximam laudem propositam habuit, ut sui studiosis in amore responderet: hoc tempore magnum illud, & admirabile tantum abest a rei perfectione, ut id adepti nihilo plus, quàm publicani, assequamur. sed quamobrem tandè? eorundem rectefactorum nobis, & iis, qui ueteri testamento uiuebant, eadem præmia constituta non sunt, sed maiori nos uirtute nitamur, oportet, ut eandem, quam illi sunt assecuti, mercedem consequamur? quòd magna nunc effusa Spiritus sancti gratia, magnum nobis Christi aduentu munus impertitum, ex infirmis perfectos reddidit. Vt igitur nos a liberis nostris, cum iam pubuerunt, multo maiores uirtutis actiones requiramus; & quæ ab illis prima ætate rectefacta, prius laudabamus, eadem postea, cum se ætas corroborarit, ab eisdem perfecta non ita admiramur, sed longe maiora iubemus efficere: sic & Deus primis illis temporibus tanquàm ab infirmorum hominum natura haud magna facinora requisit: ut uero illi Prophetas, & Apostolos audiuerunt, ac Spiritus sancti gratiam sunt assecuti, iure ipsis maiorem constituit rationem rectefactorum. nam & maior nunc merces proposita est, & splendidiora multo

Matth. 5.

Matth. 5.

LXXXIIII.
Iure eorundè
rectefactorū
nobis, & illis,
qui ueteri te-
stamento uixe-
runt, non ean-
dem mercedē
esse proposi-
tam.

C H R Y S O S T O M I

Rom. 7.

multo certaminis præmia constituta sunt. nō enim iam terra, aut terrena, sed cælum, & quæ mente non consequimur, recte facientibus bona proponuntur. Quid? nonne absurdum sit, cum simus ætate confirmata, in illa nos exiguitate continere? tum enim inter se hominum natura dissentiebat, belloq; perpetuo premebatur, quod Paulus illis uerbis declarauit, Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. at nunc non ita est. quod enim possibile erat legi, in quo infirmabatur lex per carnem, Deus mittens filium suum in similitudinem carnis peccati, & de peccato peccatum condemnauit in carne. Quamobrem Paulus illa est usus actione gratiarum, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Deo per Iesum Christum. Propterea iure plectimur, quod expediti cursum impeditorū assequi nolumus; quanquam uel si in eo pares illis esse possimus, ne sic quidem liberi sumus a pœna. nam qui summa pace perfruuntur, eos multo maiora, & illustriora trophæa statuete oportet, quàm qui grauius bello premuntur. Quod si in pecuniæ, deliciarum, uxorum, negotiorum denique cura, & cogitatione uersari uolumus, quando erimus uiri? quando spiritu uiuemus? quando, quæ Domini sunt, nobis curæ fuerint? an cum hinc migrauerimus? at nō erit præterea laborum, aut certaminum, sed præmiorum, & pœnarum dies. Tum ne uirgini quidem, quæ in lampadibus oleum non habuerit, id ab aliis sumere licebit, sed excludetur. Quod si quis sordidum uestitum indutus affuerit, ad permutandam uestem exire non poterit, sed ad ignem geennæ trahetur. Quod si
ipsum

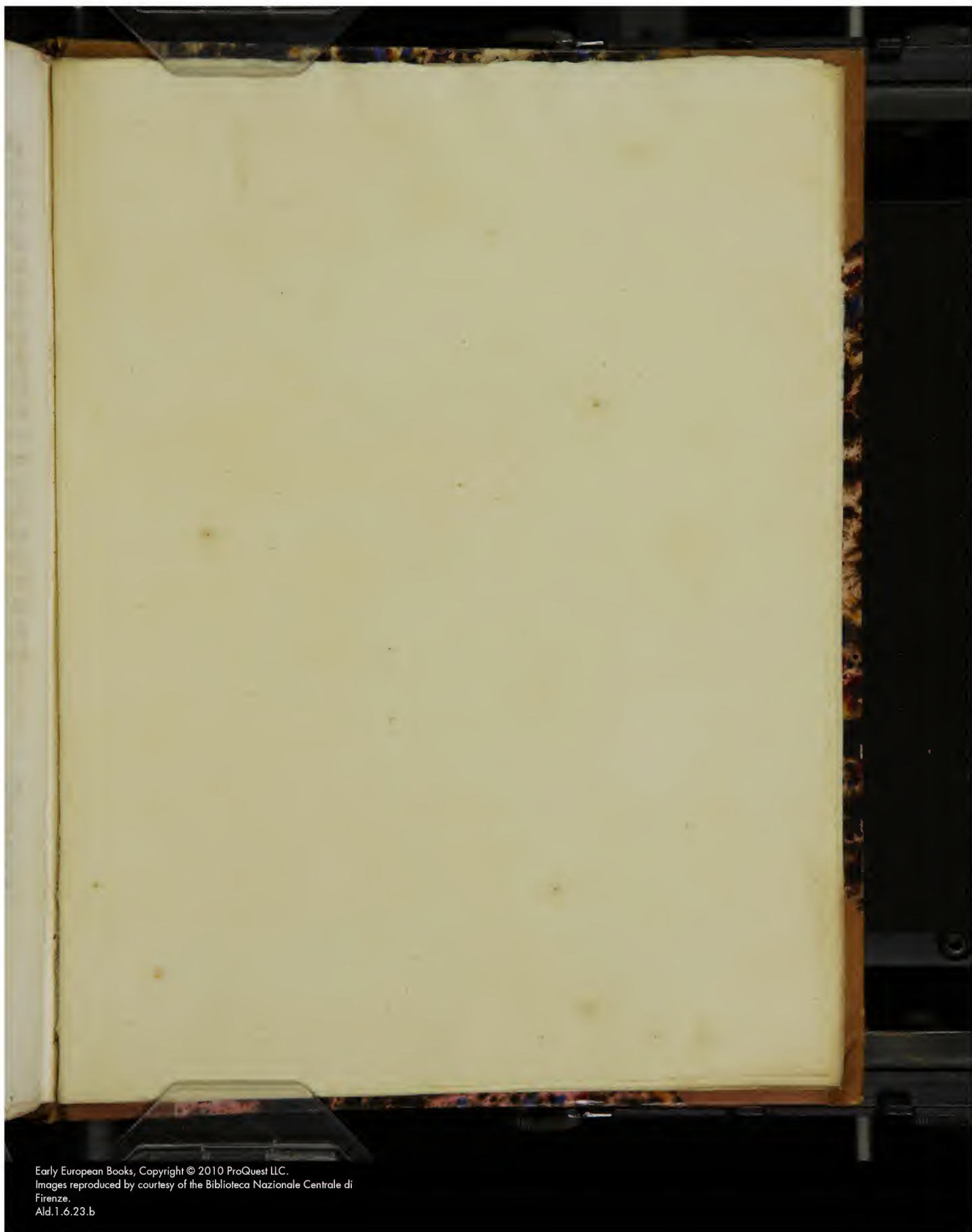
ipsum etiam inuocauerit Abraam, nihil id ei fuerit adiuuēto; ubi enim aduenerit præfinitus iudicio dies, proq; tribunali iam federit iudex, & flumen igne fluxerit, deq; nostra uita, & moribus quæsitum fuerit, non præterea permissum erit exuere uitia, sed uelimus, nolimus ad supplicium propter illa ipsa peccata nobis debitum, trahemur; quo tempore nemo nos Deo reconciliare poterit, ne si quidem par libertate sit magnis illis, & admirabilibus uiris, etiam si Noe, si Iob, si Daniel, etiam si pro liberis deprecetur, nihilo tamen plus proficiat. tantum necessario superest, ut fontes perpetuo torqueantur, quemadmodum qui recte fecerint, sempiternis bonis perfruantur. tam enim his, quàm illis finem nullum Christus fore declarauit. ut enim uitam, sic poenam sempiternam futuram dixit: nam aliis tum a dextera constitutis, aliis a læua condemnatis, Ibunt, inquit, isti ad poenam æternam, iusti uero ad uitam æternam. Quamobrem in iis omnibus hic agere, & laborare oportet, & qui uxorem habet, sic uiuere, ut si non habeat; & ita ad uirginitatis cultū reliquas omnes uirtutes adhibere; ne, cum ex hac uita migrauerimus, frustra lacrymas effundamus.

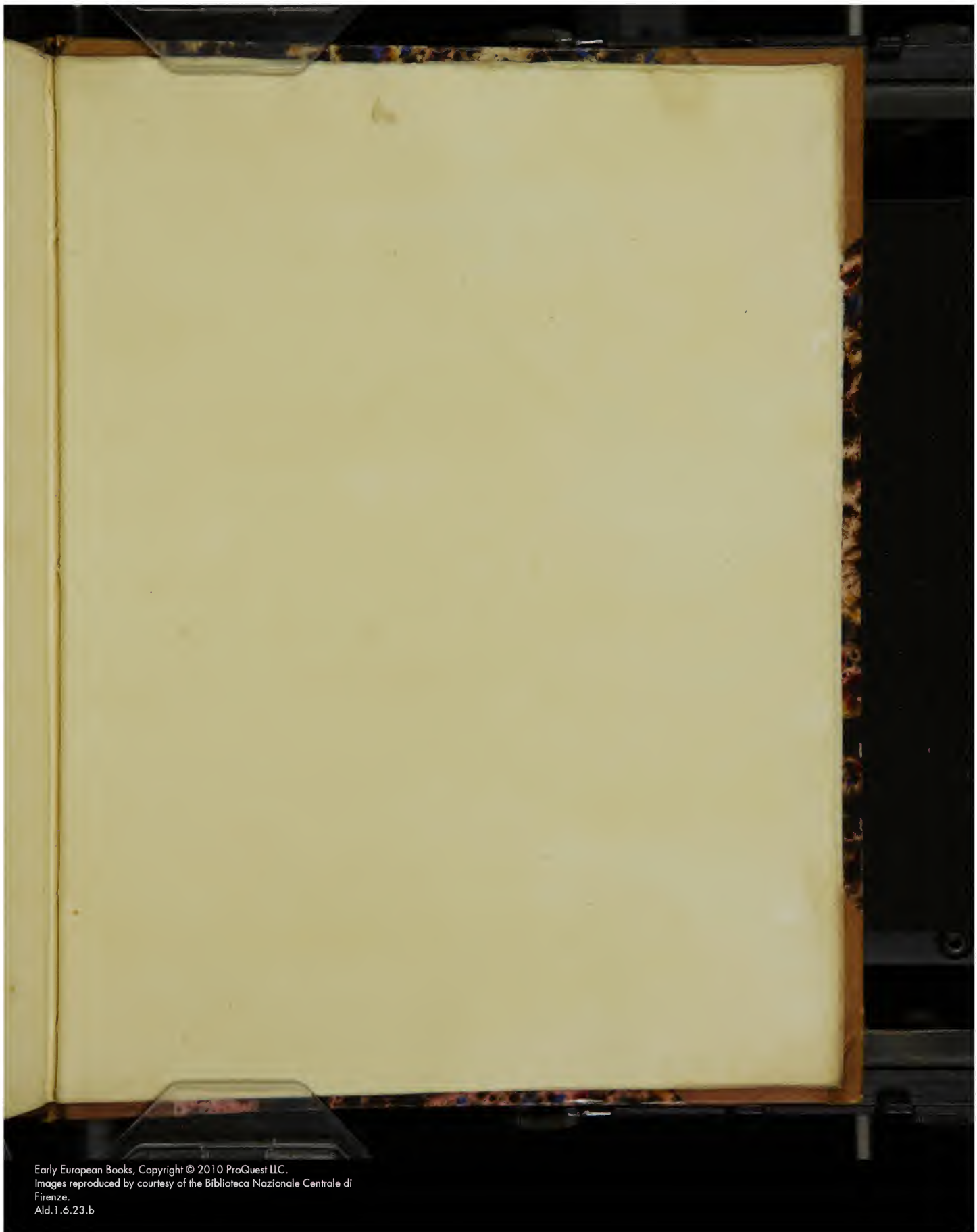
F I N I S.

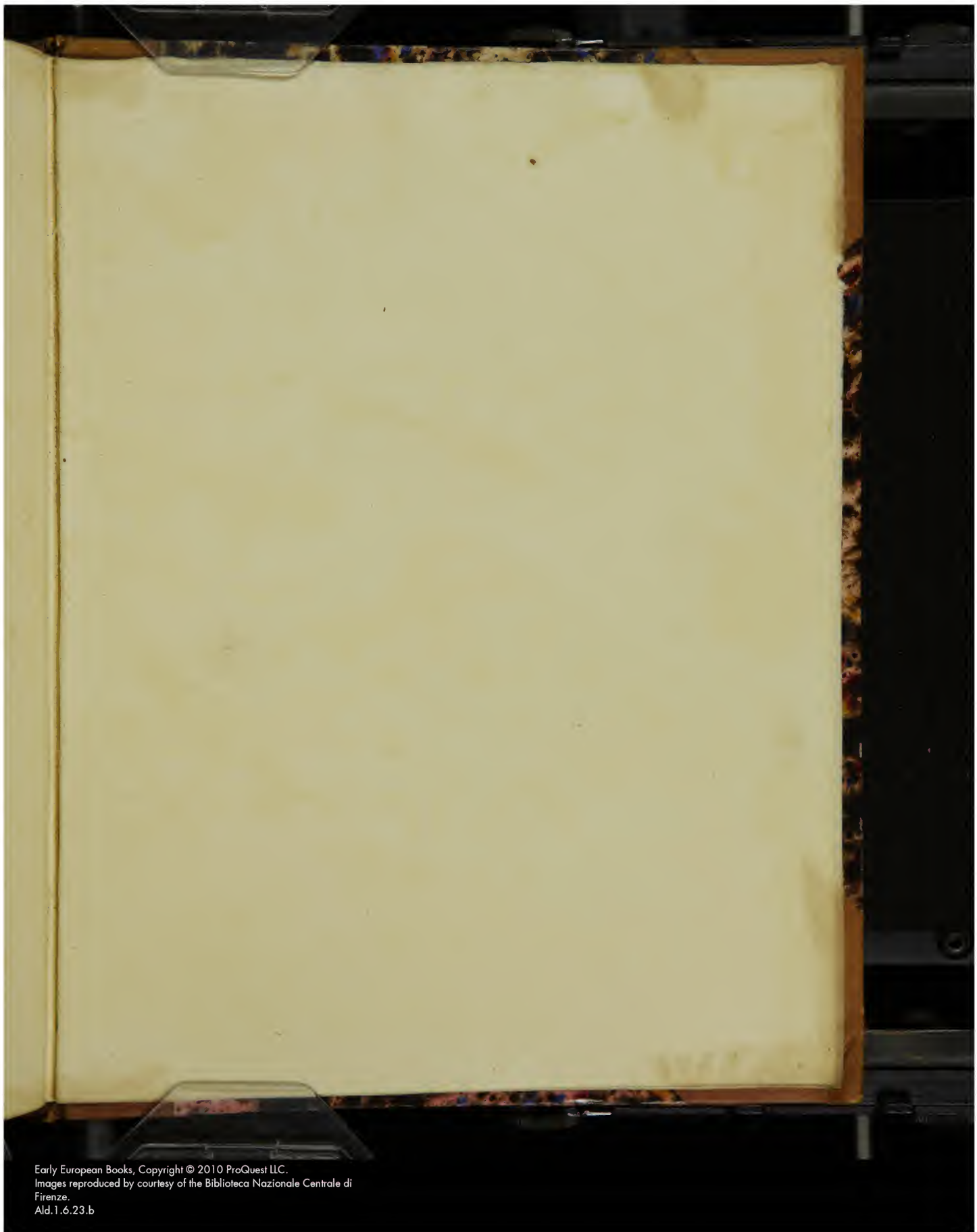
Mendosa loca sic legantur. 13.b.21. curiosus? & ab eo. 15.b.16. si, qui. 16.27. ea prauitate. 16.b.7. adhibete. 18.26. possim. 21.3. redegit? 26.b.13. habeant. 27.6. admonitione. 31.3. igitur id Iudæis. 36.15. temperasset, & omnino omne. 36.b.12. impedimentum accersierit. 37.23. quæ præter. 45.b.20. angitur. 48.31. efferant. 53.2. capiantur. 58.20. facere potest. 60.25. uirginitatem autem fuisse.

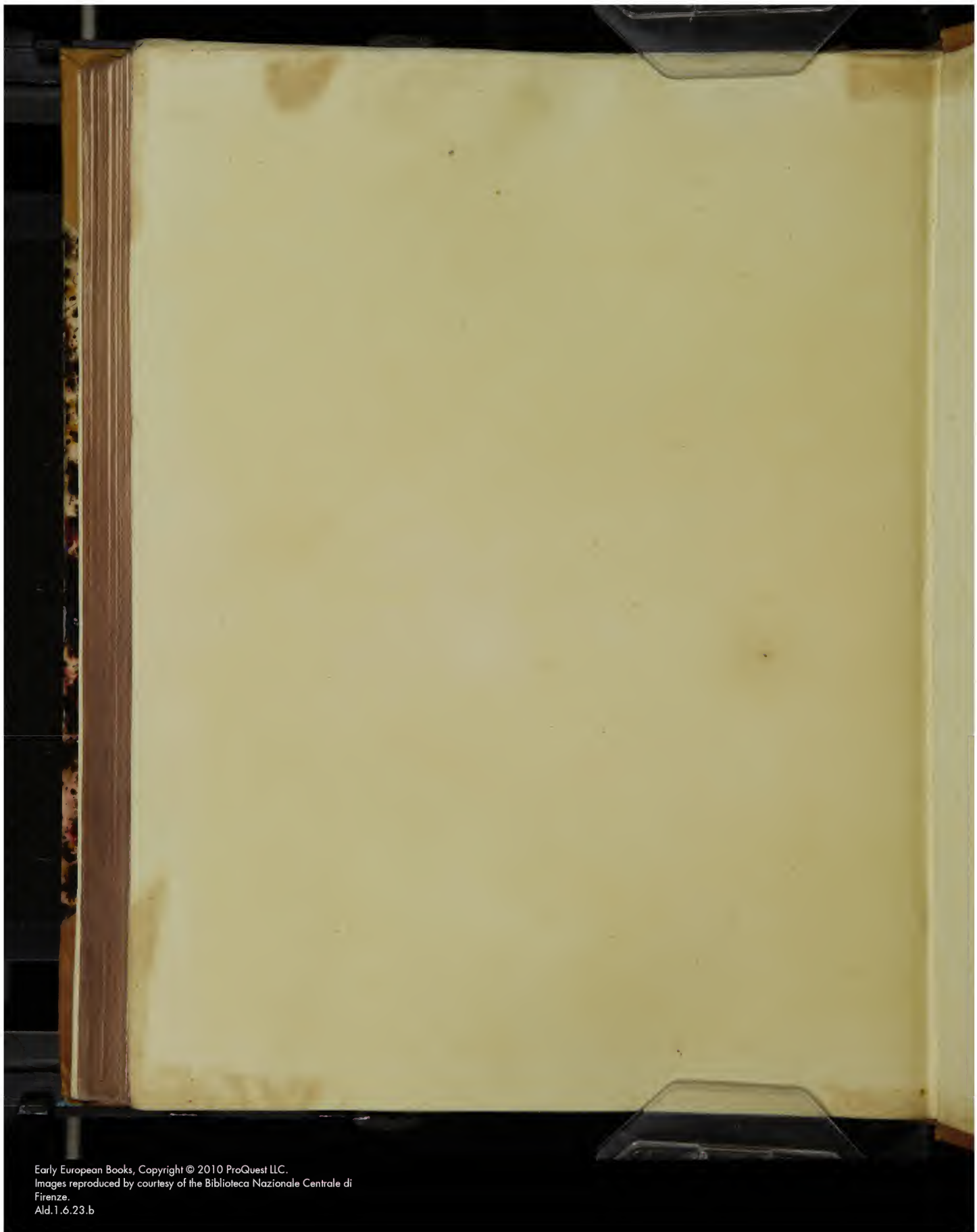
005206557

2. 8d. unj. 183